

اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي

HAMID ANSARI

PRIPOVEST
O BUĐENJU

OSVRT NA IDEOLOŠKU, INTELEKTUALNU
I POLITIČKU BIOGRAFIJU IMAMA HOMEINIJA
(OD ROĐENJA DO PRESELJENJA NA DRUGI SVET)

Prevod:
Milena Radulović

KULTURNI CENTAR ISLAMSKRE REPUBLIKE IRANA U BEOGRADU
Beograd, 2008.

HAMID ANSARI

PRIPOVEST O BUĐENJU

OSVRT NA IDEOLOŠKU, INTELEKTUALNU I
POLITIČKU BIOGRAFIJU IMAMA HOMEINIJA
(OD ROĐENJA DO PRESELJENJA NA DRUGI SVET)

Naslov originala:

HAMID ANSARI

*THE NARRATIVE OF AWAKENING, A Look at Imam Khomeini's
Ideological, Intellectual and Political Biography (from Birth to Heavenly
Departure), Tehran, 1994.*

INSTITUT ZA PRIKUPLJANJE I OBJAVLJIVANJE DELA IMAMA HOMEINIJA

Izdavač:

Kulturni centar I. R. Irana u Beogradu

Nake Spasić br. 3, 11001 Beograd; Tel: 011/2660-386, 367-2564;

Fax: 011/2666-980; E-mail: nur.urednik@sbb.co.yu

Za izdavača:

Mehrdad Agahi

Tehničko uređenje, izbor i objašnjenje fotografija:

Aleksandar Dragović

Lektura i korektura:

Nikola Arežina, Mirjana Abdoli

Prelom, priprema za štampu i likovno rešenje korica:

Mario Lampić, marlama@eunet.rs

Štampa:

Alta Nova, Beograd

Tiraž:

500

ISBN 978-86-7356-018-2

Prvo izdanje, Beograd, 2008.

Sadržaj

Uvodna reč	8
Predgovor	11
Probuđena nacija u pokretu	13
Istorijsko zaleđe	14
Imam Homeini – od rođenja do preseljenja u Kom	18
Dolazak u Kom: završne studije i početak predavanja islamskih nauka	20
Imam Homeini u uporištu borbe i pobune	24
Hapšenje i ustanak od 5. juna 1963.	57
Pobuna imama Homeinija protiv “Deklaracije i kapitulaciji” i njegovo izgnanstvo u Tursku	64
Izgnanstvo iz Turske u Irak	69
Političke partije i grupacije (od ustanka 5. juna pa do pobede Islamske revolucije)	81

Imam Homeini i nastavak borbe (1971–1977)	88
Vrhunac Islamske revolucije 1977. godine i narodni ustanak	101
Iseljenje imama Homeinija iz Iraka u Pariz	105
Povratak imama Homeinija u Iran nakon četrnaest godina izgnanstva	108
Zbacivanje monarhije i trujumf Islamske revolucije (<i>jaumullah</i> , Božiji dan – 11. februar 1979)	110
Formiranje islamske vlasti i konfrontacija sa kolonijalističkim silama	112
Druga revolucija: zauzimanje američkog špijunskog legla u Teheranu	117
Nametnuti rat i osmogodišnja odbrana imama i iranskog naroda	129
Zašto se rat nastavio?	135
Predviđanja sloma komunističkog bloka u poruci imama Homeinija upućenoj Gorbačovu	155
Poslednje suočenje sa Zapadom: odbrana Božjeg poslanika (s.a.v.s.) i verskih vrednosti izdavanjem presude o otpadništvu Salmana Ruždija	158
Poslednje godine života imama Homeinija i tužni događaji	160

Osvrt na uverenja, ideologiju i više ciljeve imama Homeinija	172
Upokojenje imama Homeinija: sjedinenje s Voljenim; rastanak od prijatelja	201
Pisana zaostavština imama Homeinija	211

Uvodna reč

Izbijanje Islamske revolucije u Iranu 1979. godine predstavlja jedan od najvažnijih globalnih događaja u 20. veku; revolucije koja, zajedno sa njenim vođom i idejnim tvorcom, imamom Homeinijem (milost i zadovoljstvo Božije neka je nad njim), i dalje vrši uticaj na savremeni svet.

Ovu veličanstvenu i jedinstvenu revoluciju nije moguće shvatiti bez poznavanja njenog harizmatičnog lidera i idejnog tvorca, o čemu ajatolah Hamnei, vrhovni verski lider Islamske Republike Irana, kaže: „Nigde na kugli zemaljskoj ova revolucija nije znana bez Homeinijevog imena“.

Ove godine, u znak obeležavanja tridesete godišnjice od pobe Islamske revolucije u Iranu, uspeli smo da na srpski jezik prevedemo i objavimo delo Hamida Ansarija „Pripovest o buđenju“ koje predstavlja sažetu političku i intelektualnu biografiju imama Homeinija.

Knjiga pred vama, prevodilački je poduhvat sa engleskog na srpski jezik uvažene gospođe Milene Radulović, za koji je g. Aleksandar Dragović izvršio stručnu recenziju prevedenog rukopisa prema persijskom originalu. Učešće u pripremi su, takođe, uzeli i g. Jaser Rahmani i gđa Rojai koji su pomogli pri prevođenja izraza i njihovih objašnjenja.

Uz njihovu i podršku Iranskog kulturnog centra, prevodilac je u fusnotama objasnio i određen broj reči i izraza koji se odnose na odrednice kao što su kultura islama, Iran i islamska gnoza, kako bi čitaoci stekli što bolji i potpuniji uvid u tekst.

Najzad, ovom prilikom se iskreno zahvaljujemo Institutu za prikupljanje i objavljivanje dela imama Homeinija na objavljivanju izvornog dela, ali i svima koji su svojim trudom doprinieli publikovanju ove knjige.

*Kulturni centar Islamske Republike Irana u Beogradu
oktobar 2008.*

بسم الله الرحمن الرحيم

وقوع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ یکی از مهمترین وقایع جهانی در قرن اخیر بشمار میرود و هنوز دنیای امروز متأثر از این انقلاب و پایه گذارش امام خمینی (ره) است .

شناخت این انقلاب عظیم بدون شناخت از معمار و پایه گذار آن امکان پذیر نمی باشد وبهمین خاطر حضرت آیت الله خامنه ای رهبر جمهوری اسلامی ایران میفرماید: "این انقلاب بی نام خمینی در هیچ جای جهان شناخته شده نیست!"

در این سال که مقارن با فرا رسیدن سی امین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران است، توفیق حاصل شد تا کتاب حدیث بیداری نوشته آقای حمید انصاری که خلاصه ای از زندگینامه سیاسی و علمی آن حضرت میباشد را به زبان صربی ترجمه و منتشر نماییم .

این کار توسط سرکارخانم میلنا رادولویچ از زبان انگلیسی به صربی برگردانده شده است و برای دقیق بودن متن آقای الکساندر دراگوویچ با تطبیق کامل متن صربی با متن اصلی فارسی زحمات زیادی را متقبل شدند.

آقای یاسر رحمانی در ترجمه صحیح واژه ها و توضیحات آن ما را یاری نموده و سرکار خانم رویایی در تطبیق متن همکاری داشتند .

همچنین مترجم با همکاری افراد مذکور و رایزنی فرهنگی تعدادی از واژه ها را که مربوط به فرهنگ اسلام ، ایران و عرفان اسلامی بود را بصورت توضیح در پاورقی آورده است تا مطالب کتاب برای خوانندگان هر چه بیشتر مورد استفاده قرار گیرد که از همه آنان قدردانی می گردد.

در انتها از موسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام بخاطر چاپ اصل اثر و تمامی دست اندرکارانی که در ترجمه و نشر کتاب سهیم بودند صمیمانه سپاسگزاری مینماییم .

رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در بلغراد

مهرماه ۱۳۸۷

Predgovor

U knjizi koja je pred vama izloženi su pojedini upečatljivi i značajni trenuci iz života imama Homeinija – počevši od rođenja pa sve do upokojenja – u sažetoj, no ipak analitičnoj formi. Prikazati različite dimenzije ličnosti imama Homeinija i dati tumačenje razdobljâ iz života jednog takvog velikana u dužini jednog eseja ili čak jedne knjige, bilo bi isto kao i pokušati pretočiti vaskolike vode nepreglednog okeana u jedan jedini vrč. No, treba se potruditi u skladu sa mogućnostima; tim pre što su imamove pristalice u drugim zemljama u više navrata izrazile želju za prezentovanjem skraćenog pregleda u kome bi bili obuhvaćeni događaji koji su obeležili njegov život, pisana zaostavština i ciljevi za koje se zalagao.

Zato smo se u ovom delu uzdržali od detaljnog opisivanja događaja, iznošenja dokumenata i prenošenja njegovih reči, osim na onim mestima gde je to bilo neophodno, vodeći pri tome računa da ne propustimo – makar i samo ukazali na njih – nijedan od ključnih događaja iz imamovog života koji su, na neki način, povezani s njim ili su, u važnim pitanjima bili od ključnog značaja za njegov pokret i stavove.

U prikazivanju toka događaja u životu imama Homeinija u ovoj studiji, poseban naglasak stavljen je na izvornost njegove misli, prioritet moralnog usavršavanja i duševnog pročišćenja, kao i uticaj duhovne i intelektualne dimenzije njegove ličnosti na njegov život i borbu.

Imamova svestranost, integritet njegove ličnosti i utemeljenost njegove škole mišljenja predstavljaju građu za tumačenje

njegove pobune i Islamske revolucije u okvirima koji uveliko nadilaze probleme i transformaciju jedne zemlje i jednog društva. Zbog toga, sagledavanje jednog posebnog poglavlja ili određene dimenzije njegove ličnosti ne pružaju adekvatan uvid u njegovu misao i dela – ovog velikana pre treba upoznati kroz celokupnost njegovih verovanja i dela u svim periodima njegovog života. Ova studija je tek uzgredni osvrt na to prostrano i uzvišeno poprište.

Svi napori su uloženi da se predoče krajni ishodi opisanih događaja i da se daju analize, kako pojedinih ličnosti, tako i političkih i intelektualnih stremljenja zasnovanih na, odnosno proisteklih iz smernica Njegove svetosti. S druge strane, sasvim je prirodno da ova studija nije imuna na greške i propuste. Stoga se i očekuje od posvećenih istoričara i svih onih koji su upoznati sa imamovom ideologijom i životom da budu dovoljno ljubazni da nam predoče sve manjkavosti, nedostatke i moguće greške na koje naiđu čitajući ovu knjigu.

Hamid Ansari
decembar 1994. godine

Probuđena nacija u pokretu

Bejaše to na *dan kevsera* (*kevser*, vrelo u raju i jedan od nadimaka Fatime Zahre (a.s.), ćerke Božjeg poslanika Muhameda (s.a.v.s.),¹ koja je rođena na taj dan). Pred kraj godine 1902, u Iranu se rodi dete koje će kasnije izmeniti sudbinu Irana i sudbinu samog islamskog sveta svojom Božanskom pobunom. On je poveo revoluciju protiv koje su se sveopšte snage svet-skih moćnika i svi neprijatelji slobode i nezavisnosti nacija, zdušno svrstali još od samoga njenog početka, te pohrlili na poprište kako bi je ugušili. No, uz Božju pomoć, i dan-danas suočavaju se sa neuspehom svojih pokušaja da potru njegova veličanstvena dostignuća, njegovu misao i učenje koje je ob-
znatio.

Toga dana, niko nije mogao znati da će to dete biti onaj koga će u budućnosti nazivati “imam Homeini”, onaj koji će, kad jednom bude započeo svoj ustanak, odoleti najmoćnijim svetskim silama i odbraniti nezavisnost jedne zemlje i dostojanstvo čitavog islamskog *ummata* (zajednica svih muslimana), i koji će postati preporoditelj vere u Boga u dobu u kome je čitav sistem vrednosti pretrpeo sunovrat.

1 a.s. je skraćenica arapskog pozdrava *alejhi/a selam*; – (neka je mir nad njim/njom); dok se blagosiljanje Božijeg poslanika Muhameda (salavat) pri svakom pomenu njegovog imena izražava formulom *salallahu sejjidina muhammedin va ali Muhamed* (mir Božji neka je sa njim i porodicom mu časnom).

Istorijsko zaleđe

Dan dvadeseti džemadi-l-sanija (šesti mesec arapskog lunarnog kalendara) jeste *dan kevser*, odnosno izobilja. Nakon smrti dece blagorodnog Verovesnika islama, Božjeg poslanika Muhameda (s.a.v.s.), mnogobošci iz plemena Kurejš poradovali su se i zloradim rečima stadoše da se podruguju i ismejavaju tome što je Poslanik ostao bez naslednika! Tada od Uzvišenog Stvoritelja stiže objava: [***Mi smo ti, uistinu, mnogō dobro dali, zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji, onaj koji tebe mrzi sigurno će on bez potomstva ostati.***] (Kur'an, al-Kawthar, 1-3)

I upravo na taj blagorodni dan, Zemljom se izlila reka duhovnog starešinstva i predvodništva, a svet je ugledala princeza čestitosti i gospodarica vere, Njena svetost Fatima Zahra, neka je mir nad njom, da bude životna saputnica večnom imamu pravednosti i ljudske plemenitosti, Aliju, neka je mir nad njim, i da sa njim izvede čisto pokolenje čijih jedanaest zvezda obasjavaju vrhove ljudske upute; pokolenje čije i mirovanje i ratovanje, pobožna zazivanja i ćutanje, blagost i znanje, život u neprekidnom otporu, sa bezbroj patnji i mučeništva, i najzad, povratak skrivenog imama nakon okončanja njegove skrivenosti, otkrivaju Božansku mudrost i promisao, potvrđujući da i u dobu pada i u vremenskom i prirodnom zatočenju Božije sluge nisu prepušteni same sebi, i da u svakom vremenu postoji upućivač, za sve tragaoce za istinom i polaznike duhovnog putovanja, jer Zemlja nikada neće ostati bez Božijeg dokaza. Počeo je period skrivenosti i nastavila se večna borba između

dobra i zla. Iz naraštaja u naraštaj na jednoj strani, na svojim mračnim bojištima stajali su poricatelji, srebroljupci i ljudi poroka sučeljeni sa pobožnim vernicima pročišćenih duša. Svetlo objave je obasjalo svet, a islam, osvajajući srca dobrih i čestitih Božijih slugu širio je svoja prostranstva ka Dalekom istoku, s jedne, i prema srcu Evrope s druge strane. Pomaljala se sjajna civilizacija bez presedana i čovečanstvo beše svedok zapanjujućeg kretanja i promena u nauci i književnosti, kulturi i umetnosti, i svim obeležjima autentične civilizacije čiji su temelji izgrađeni na verovanju i nadahnuću.

Probuđene ljudske prirode snažno i masovno pohrliše poruci spasenja koju je doneo čestiti Poslanik (s.a.v.s.), tako da ni nasilje nesposobnih vladara ne mogaše da spreči širenje Božije vere. Evropa se gušila, ogrezla u varvarstvu srednjeg veka, a poklonici materijalizma koji vladahu nad ugnjetenim slugama Božijim u ovom delu sveta, zaklonjeni iza svetog krsta, suprotstavili su se tome da Poslanikova poruka, čiji je dolazak najavio Hrist, mir neka je nad njim, donevši o njemu radosne vesti, osvetli njihov svet okružen mrakom. To su činili samo zato da srednjovekovna trgujuća crkva-dućan, lišena duha Hristovog učenja, i dominacija inkvizicije, te crne mrlje u ljudskoj istoriji, ne bi izgubile prihode. Žalosno je, i u isto vreme čudno, to što su se među njima razbuktala vatra razdora, borbe za prevlast i pogubnog sektaštva baš u vreme kada behu spremni da okončaju sa religijom Pečata poslanika.

Zahvaljujući mnogim uzrocima i faktorima, u to vreme u Evropi je pripremljeno tlo za naučne i industrijske promene, a tehnologijom i oruđima ovladale su neprijateljske sile i vlade. Širenje i razvoj novih nauka i tehnika, u čemu je islamska civilizacija imala vodeću i odlučujuću ulogu, dali su novi polet zaostalom i primitivnom evropskom društvu. Ne razmišljajući o izlečenju, muslimanski vladari bili su spremniji da prihvate beščašće nemara i zaostalosti nego mukotrpane teškoće koje donose trud i borba na Božijem putu. Kao rezultat tog nemara

i verolomstva, neprijatelj je svakodnevno uvećavao svoju snagu i širio posede, i praktično, neki delovi islamskog sveta su na bolan način zvanično postali sastavni deo kolonija. Turobna priča o vladavini sile, kapitala i suprotstavljanju Bogu, kao i otvorenom i prikrivenom mešanju kolonijalista u sudbinu islamskih naroda, nastavila se kroz vekove.

U Iranu, na vlast su dolazile i bile zbacivane brojne monarhije i kraljevske dinastije. I pored jarma neprekidnog ugnjetavanja koji je strpljivo podnosio, marljivi iranski narod, još na samom njenom početku, zdušno je prihvatio zov jednoboštva i objavu dostavljenu Poslaniku islama (s.a.v.s.), i dugo vremena ostao predvodnik islamske civilizacije i kulture. No, tiranija monarha i raskoli koje su sejali neokolonijalisti bivali su sve jači, pogotovu sada kada je neprijatelj stupio na scenu sa novim instrumentima i pod maskom razvoja i napretka. Situaciju je maksimalno pogoršala veleizdaja kadžarskih vladara i njihova skoro podanička privrženost stranim silama, u sprezi sa otvorenim britanskim i ruskim mešanjem u unutrašnja pitanja Irana. Ambasade kolonijalnih zemalja direktno su se mešale u sva pitanja države, pa čak i u pitanja kao što je postavljanje, odnosno smenjivanje dvorskih činovnika, ministara i oficirskog kadra. U tako teškim i komplikovanim okolnostima, strancima su, kroz sramotne ugovore, ustupani veliki zemljišni posedi islamske postojbine, dok su u zemlji vladale nesigurnost, nepravda i samovolja vlasti ogrezle u korupciju. Fetva² velikog ajatolaha Širazija tokom pokreta poznatog kao “duvanski bojkot”, reformistički pokliči sejeda Džemaludina Asadabadija i česte pobune sveštenstva u Iranu i Nedžefu protiv britanskog kolonijalizma, otkrili su moć islamskog sveštenstva. Britanska vlada je prepoznala centar iz kojeg dolazi opasnost. Koristeći razne metode i lukavstva ona je odmah povelu kampanju za

2 Fetva – verski dekret; zaključak o nekom pitanju iz oblasti verskog ili svetovnog života utemeljen na verskom pravu (*fikh*) ili šerijatu. Ovlašćenje da donose fetve imaju verski autoriteti kao što su *fakih* i *muftija*.

PRIPOVEST O BUĐENJU

odvajanje vere od politike, uperenu protiv sveštenstva, tokom koje su masoni i sumnjivi prozapadnjački elementi, pod velom tobožnjeg intelektualizma, raspirivali vatre sukoba u zemlji. Osetivši da nema podršku naroda, kadžarski vladar, Muzaferrudin-šah, svoje nade je usmerio prema ruskom, odnosno, britanskom dvoru. No, sličnu žalosnu situaciju iskusile su i druge islamske zemlje.

Imam Homeini – od rođenja do preseljenja u Kom

U ovakvim okolnostima, 24. septembra godine 1902, u Homeinu, gradu u centralnoj iranskoj pokrajini, u porodici pobožnoj i teološki obrazovanoj, navikloj na iseljenja zarad vere i borbu na Božijem putu, poreklom od loze Fatime Zahre, neka je mir nad njom, na svet je došlo dete kome nadenuše ime Ruhulah Musavi Homeini.

On bejaše naslednik vrlina pobožnih predaka koji su se tokom mnogih generacija borili na putu upućivanja ljudi i sticanja Božanskog znanja. Njegov časni otac, ajatolah sejed Mustafa Musavi, savremenik velikog ajatolaha Mirze Širazija, nakon godina provedenih u svetom gradu Nedžefu u sticanju znanja iz islamskih i bogoslovskih nauka, i dosezanja stupnja *idžtihada* (sposobnost da se samostalnim proučavanjem islamskih izvora dođe do ispravne verskopravne odredbe u određenom slučaju), vraća se u Iran i postaje duhovno utočište žitelja Homeina i njihov upućivač u verskim pitanjima. Ruhulah je imao jedva pet meseci kada su njegovog oca, koji je iz Homeina putovao prema Araku, mučki ubili zločinci i plemenske starešine pod zaštitom predstavnika vlasti protiv čijeg zuluma se pobunio: na njegov poziv da se izvrši pravda i dođe do istine, odgovoreno je kuršumom. Zahtevajući sprovođenje Božije odredbe o odmazdi, rodbina poginulog se zaputi za Teheran, gde na tome ustraja sve dok ubica ne bi pogubljen a pravda zadovoljena.

Tako je imam Homeini u najranijem detinjstvu upoznao muku sirotanstva i značenje mučeništva. Njegovo su detinjstvo

i rani mladički dani protekli pod nadzorom pobožne majke, Banu Hadžer, koja je i sama poticala iz porodice pobožne i obrazovane – bila je unuka ajatolaha Honsarija (autora dela "*Zobdat al-tasanif*") – kao i njegove plemenite tetke Sahebe-hanum, odvažne i istinoljubive žene. No, do vremena kada mu je bilo 15 godina, život je mladog Homeinija lišio blagodatni postojanja ove dve drage i voljene osobe. Zahvaljujući svojoj izvanrednoj inteligenciji, imam Homeini je još u detinjstvu i mladosti stekao solidno poznavanje iz opštih, i u to vreme, uobičajenih nauka. Takođe je savladao i uvodne bogoslovske discipline koje su se izučavale u okviru tradicionalnih verskih seminara, a koje su obuhvatale arapsku književnost, logiku, versko pravo i principe, koje je pohađao kod učitelja i poznatih verskih autoriteta kao što su Mirza Mahmud Eftehar al-ulama, (ponos naučnika), Mirza Reza Nedžefi Homeini, šejh Ali Muhamed Burudžerdi, šejh Muhamed Golpajegani, Abas Araki, a pre svih, kod svog starijeg brata, ajatolaha sejeda Morteze Pasandidea.

Godine 1919. imam odlazi u *Hoze-je elmije*³ u Araku, tadašnjem centru za izučavanje tradicionalnih verskih nauka.

3 *Hoze-je elmije* – visoka verska škola u kojoj se izučavaju tradicionalne nauke šiitskog islama. Institucije ove vrste u Nedžefu (Irak) i Komu (Iran) predstavljaju prevashodne verske obrazovne centre za školovanje šiitskog sveštenstva.

Dolazak u Kom: završne studije i početak predavanja islamskih nauka

Nedugo od dolaska velikog ajatolaha Abdolkarim Haeri Jazdija u Kom, uoči persijske Nove godine, marta 1921. godine, i imam Homeini dolazi u Kom, gde kod učenjaka tradicionalnog verskog univerziteta izučava i ubrzano završava kompleментарne verske studije. One su podrazumevale izučavanje obimnog dela "*Motavval*" iz oblasti retorike kod pokojnog Mirze Muhamed Ali Adib Tehranija, specijalizaciju osnovnih studija kod pokojnog ajatolaha Sejed Muhamad Tagi Honsarija, ali najviše kod pokojnog ajatolaha sejed Ali Jasrebi Kašanija; zatim *fikh* i *usul*⁴ islamsku jurisprudenciju i njenu metodologiju kod rektora komske *Hoze-je elmiye*, ajatolaha Abdolkarim Haeri Jazdija.

Istančani i istraživački duh imama Homeinija nije se mogao zadovoljiti samo izučavanjem arapske književnosti i predmeta kao što su *fikh* i *usul*, već se zainteresovao i za druge nauke. Zato, uporedo sa izučavanjem jurisprudencije i njene metodologije kod tadašnjih učenih pravnika i autoriteta, imam Homeini je kod hadži sejed Abolhasan Rafi' Gazvinija izučio matematiku, astronomiju i filozofiju koje je, uz duhovne nauke i gnozu (*erfan*), nastavio da izučava kod Mirza Ali Akbar Hakami Jazdija, metriku i prozodiju (*'aruz*), rimu (*qafije*), islamsku

4 *Fikh* (ar.; doslovno: "znanje, razumevanje, veština") – islamska pravna nauka, islamsko pravo, koncept zakona koji pokriva sve ljudske delatnosti, oslanjajući se na Kur'an, hadise i na discipline i propise koji iz njih proističu.

i zapadnu filozofiju kod šejha Muhamed Reza Masdžed Šahi Esfahanija, moral (*ahlaq*) i gnozu kod ajatolaha Hadži Mirza Džavad Maleki Tabrizija, a najviše stupnjeve teorijske i praktičke gnoze u periodu od šest godina kod ajatolaha Aga Mirza Muhamed Ali Šahabadija.

Nakon smrti ajatolaha Haeri Jazdija, nastojanja imama Homeinija i jedne grupe verskih autoriteta dali su rezultata kada je vrhovni ajatolah Borudžerdi došao na čelo tradicionalnog islamskog univerziteta u Komu. U to vreme, imam Homeini je već bio afirmisani predavač i verski autoritet i ekspert u oblasti jurisprudencije i njene metodologije, filozofije, gnoze i etike, a njegov asketizam, neporočnost i pobožnost bili su opštepoznati kako u verskim, tako i u svetovnim krugovima. Ove uzvišene odlike iskristalisane tokom dugogodišnje samopregorne borbe sa animalnom dušom i niskim strastima, duševnog pročišćenja, verskog podvižništva i odricanja, kao i najdublja unutrašnja i društvena osvedočenja gnostičkih osnova i doktrina i političko istupanje imama, (koji je čvrsto verovao u očuvanje autoriteta tradicionalnog islamskog univerziteta, snagu sveštenstva i suverenost religije kao jedinog utočišta za ljude u tim opasnim i turbulentnim vremenima), učinili su da imam, i pored drugih odlika i suprostavljenih mišljenja, sve svoje znanje, vrline i trud stavi u službu snaženja novoosnovanog islamskog univerziteta u Komu i kao brižni zaštitnik ostane uz ajatolaha Haerija i Borudžerdija.

I pored masovnog okretanja studenata veronauke, uleme i islamske zajednice ka imamu Homeiniju kao jednom od verskih autoriteta (*mardža'e-taklid*), koje je usledilo nakon smrti ajatolaha Borudžerdija, on se dosledno uzdržavao bilo kakvih koraka koji bi u sebi mogli imati primesu slavljaljublja i ličnog pozicioniranja, pozivajući i svoje prijatelje da to ignorišu. Njegov unutrašnji duh i postupci ni najmanje se nisu promenili ni u vreme kad su se oko njega, kao glasnika istinskog islama, okupljali učenici ljudi islamske zajednice, otkrivajući u njegovoj

bogobojznanosti, učenosti i duhovnoj visprenosti odraz svojih nadanja. Ključne reči koje je stalno izgovarao bile su: *"Ja sebe smatram slugom i borcem islama i naroda."* On je velikan koji je, u trenutku kada je desetine miliona Iranaca, 1. februara 1979. godine, izašlo na ulice da na jednom od najvećih ikada održanih javnih dočeka pozdravi svoga vođu, na novinarsko pitanje o tome kako se oseća sada, kada vidi svu ovu lepotu i raskoš nakon povratka u domovinu nakon 15 godina iznanstva, bez oklevanja odgovorio: *"Ništavno!"* Novinar je mislio da će imam, kao i svaki politički vođa čiji su motivi sticanje moći, u takvim uzburkanim zbivanjima pasti u zanos i ushićenje. Međutim, imamov odgovor je pokazao da je Homeini čovek drugačijeg kova. I zaista, kako je sam često podvlačio, osnovni pokretač svog njegovog delovanja bilo je sticanje Božijeg zadovoljstva i izvršavanje dužnosti i obaveza prema Njemu, a kada se dela zarad Boga, onda je svejedno da li je to u tamnici ili izgnanstvu, ili na vrhuncu snage i moći. Zapravo, nekoliko decenija ranije, uranjajući u dubine praktične gnoze imam je ostavio iza sebe ovaj svet i sve što on podrazumeva i pošao stazom sjedinjenja i nestajanja u Bogu; možda najbolje tumačenje tog odgovora mogu biti stihovi koje je imam sastavio:

*"Gostionu rađe biram; od svog sveta otuđeno,
Srce se u sudbu nada; bezvredno je sve ostalo."*

Dugi niz godina Njegova svetost imam Homeini je na islamskom univerzitetu u Komu, u školama Fejzije i Hadž Mola Sadek, i džamijama Azam, Mohamadije i Salmasi držao predavanja iz verskog prava i principa, filozofije, gnoze i etike, a u džamiji šejha Ensarija, u islamskom verskom centru u Nedžefu, oko 14 godina, držao je na najvišem nivou predavanja o učenju Čiste Poslanikove porodice i jurisprudenciji, gde je po prvi put, u predavanjima o vladavini pravnika (*velajat-e fakih*), izložio teorijske osnove o islamskoj vlasti.

Predavanja koja je držao imam, po svedočenju njegovih studenata, ubrajana su u najprestižnija nastavna žarišta na čitavom univerzitetu, a pojedine časove, za vreme profesure u Komu, pohađalo je i do 1.200 studenata, među kojima i desetine priznatih i afirmisanih *mudžtehida*, eksperata verozakona, koji su se koristili imamovom školom prava i metodologije. Među blagodatima imamovog dugogodišnjeg predavanja su stotine, zapravo hiljade – obzirom na trajanje njegove profesure – učenjaka i stručnjaka od kojih svaki i danas osvetljava verske centre. Osim toga, mnogi današnji istaknuti i ugledni mudžtehidi, pravnici i teozofi na islamskom univerzitetu u Komu i drugim verskim centrima bili su njegovi učenici, a za mislioce kao što je profesor Motahari ili doktor Behešti je bila čast što su godinama bili blagoslovljeni prisustvom ovog osvedočenog teozofa.

I ugledni i istaknuti duhovnici koji danas predvode Islamsku revoluciju i vode državne poslove u Islamskoj Republici su među onima koji su obrazovani u političko-pravnoj školi imama Homeinija.

U nastavku ove studije ukazaćemo na razne dimenzije i odlike intelektualne škole imama Homeinija kroz različite oblasti, a na kraju, u kratkim crtama, predstavimo deo njegove pisane zaostavštine.

Imam Homeini u uporištu borbe i pobune

Duh Homeinijeve borbe i džihada, zalaganja na Božijem putu, vuče korene iz njegovog verskog shvatanja, porodičnog vaspitanja i okruženja i društveno-političkih prilika koje su obeležile njegov život. Njegova borba, započeta u ranoj mladosti, razvijala se i u raznim oblicima nastavila uporedo sa njegovim duhovnim i intelektualnim sazrevanjem, s jedne, i evolucijom društveno-političkih prilika u Iranu i islamskom društvu, s druge strane. Tokom 1961–1962. godine, usred sporova između gradskih i opštinskih odbora, imamu Homeiniju se ukazala prilika da stane na čelo ustanka sveštenstva. Time je 5. juna 1963. započeo sveopšti ustanak sveštenstva i iranskog naroda karakterističan po jedinstvenom liderstvu imama Homeinija i islamskim motivima, parolama i ciljevima, označivši početak novog poglavlja borbe iranskog naroda koje će kasnije širom sveta postati poznato pod imenom Islamska revolucija.

Imam Homeini rođen je u vreme kada je Iran proživljavao jedan od najtežih perioda u svojoj istoriji. Učinak pokreta takozvane ustavne revolucije sveden je na ništavne rezultate zahvaljujući lukavstvima i protivljenjima britanskih službenika na kadžarskom dvoru, kao i unutrašnjim trvenjima i izdajama jednog dela prozapadnih intelektualaca. I pored toga što je prednjačilo na početku ovog pokreta, sveštenstvo je putem raznih intriga i lukavstava uklonjeno sa scene. Ponovo je uspostavljena vladavina diktature. Klanovska priroda vladajuće dinastije Kadžar i nemoć i nesposobnost njenih čelnika, iza-

zvali su žestoku ekonomsku i socijalnu pometnju u zemlji, ostavivši plemenskim glavešinama i pobunjenicima određene ruke da nesmetano ugrožavaju bezbednost ljudi. U takvim okolnostima, sveštenstvo je bilo jedino utočište i zaštita ljudima u iranskim gradovima i krajevima. I imam Homeini, kako je već rečeno, još kao dete je bio svedok ubistva svog plemenitog oca, prilikom njegove odbrane svog legitimnog prava i prava svojih sunarodnika od samovolje plemenskih glavešina i nemesnika vlasti. Iseljenje i borba na Božijem putu pratili su ovu porodicu od davnina.

Imam Homeini se ovako priseća Prvog svetskog rata, kada je imao samo 12 godina: *“Sećam se oba svetska rata... bio sam mali i išao sam u školu; tamo, u centru Homeina, vidao sam sovjetske vojnike i tokom Prvog svetskog rata često smo bili izloženi napadima.”* Na drugom mestu, navodeći imena nekih plemenskih prvaka i odmetnika koji su pod zaštitom centralne vlasti otimali imovinu od ljudi i nasrtali na čast žena, imam kaže: *“Vodio sam rat još od detinjstva... napadali su nas članovi plemena Zolki i Radžabali, i sami smo imali puške. Kada sam bio u ranim mladićkim godinama odlazili smo u bunkere da pripomognemo. Zlikovci su nameravali da nas napadnu i opljačkaju...”* Imam dodaje: *“Gradili smo bunkere po Homeinu gde god bismo se zadesili. I ja sam imao pušku, ali sam još bio dete. Kad mi je bilo 16 ili 17 godina, dali su nam puške i učili nas kako da ih koristimo, i mi smo učili druge. Iz bunkera smo bili u stanju da odbijemo napadače. Svuda je zavladao haos, centralna vlast je bila potpuno nemoćna i oko nas je vladao teror... jednom su zauzeli jedan deo grada, narod im se suprotstavio, uzeo puške u ruke, i ja sam, takođe, bio sa njima.”*

Iako je državnim udarom Reze-hana 22. februara 1921. godine – izvedenim uz podršku i organizaciju Britanaca, po svedočenju autentičnih istorijskih izvora – okončana vladavina Kadžara i donekle ograničena vlast feudalnih klanova i

razasutih bandi, na drugoj strani on je doneo diktaturu kojom je hiljadu porodica steklo vlast nad sudbinom celog iranskog naroda, a sama porodica Pahlavi je zauzela mesto i ulogu nekadašnjih plemenskih vladara i odmetnika.

Tokom svoje 20-godišnje vladavine, Reza-han je prisvojio polovinu celokupnog obradivog zemljišta u Iranu; on je samom sebi, na svoje ime, zvanično izdao zemljišno-posedni list i u cilju očuvanja lične kraljevske imovine osnovao je organizaciju nekoliko puta veću od velikih ministarstava, i u tome otišao toliko daleko da je pravne probleme vezane za prenos zemlje, čak i one zaveštane u religiozne svrhe, rešio tako što je od marionetske skupštine izdejstvovao donošenje desetine zakonskih dokumenata i odobrenja.

Dešavanja vezana za kraljevske posede i nakit, i prisvajanje preduzeća i trgovinskih i industrijskih centara od strane Reze-hana, čine veći deo njegove biografije koju su pisali njegovi prijatelji i protivnici. U unutrašnjoj politici, Reza-han je do kraja svoje vladavine sledio tri ključna principa: čvrsta vojno-polijska vlast, sveobuhvatna borba protiv religije i sveštenstva i približavanje Zapadu.

U takvim uslovima, iransko sveštenstvo, koje je nakon ustavnog pokreta, s jedne strane, konstantno bilo izloženo napadima vlasti toga vremena i probritanskih elemenata, a sa druge, neprijateljstvima potkupljene intelektualne elite, tražilo je način kako da sačuva islam i sopstvenu egzistenciju. Iz Araka je u Kom, na poziv uleme toga grada, došao ajatolah Abdolkarim Haeri, a nedugo potom i imam Homeini, koji je, koristeći se svojim vanrednim talentom, ubrzano završio ciklus uvodnih verskih nauka u verskim centrima u Araku i Homejnu, i takođe prešao u Kom, gde je aktivno učestvovao u jačanju položaja novoosnovanog centra za predavanje islamskih doktrina i tradicionalnog naučnog seminara. Za veoma kratko vreme postao je poznat kao istaknuti naučnik ovog centra iz gnoze, filozofije, jurisprudencije i njene metodologije.

Kao što smo ranije već istakli, očuvanje sveštenstva i institucije *mardža'ijata* bila je najurgentnija potreba koja je trebalo da predupredi i obuzda ciljeve i politiku koju je vodio Reza-han, a kasnije i njegov sin. Zato je Njegova svetost imam Homeini, kao nepopustljivi branilac autoriteta institucije *mardža'ijata*, i pored nekih neslaganja u stavovima koja su postojala između njega i ajatolaha Haerija, odnosno ajatolaha Borudžerdija, a ticala su se načina suočavanja verskih centara i visokih verskih autoriteta sa postojećim okolnostima i uloge sveštenstva u tome, bio na usluzi ovim duhovnicima za sve vreme njihovog predvođenja.

Imam Homeini je bio posebno zainteresovan za društvena i politička pitanja. Nakon što se učvrstio na kraljevskom prestolu, Reza-han je, u ranim godinama svoje vladavine, osmislio i započeo sprovođenje opsežnog programa za iskorenjivanje uticaja islamske kulture u iranskom društvu. Osim što je sveštenstvu nametnuo razne forme cenzure, putem zvaničnih naloga on je zabranio održavanje skupova žalovanja i verske propovedi, zabranio je versku nastavu i podučavanje Kur'ana u školama i obavljanje zajedničkih molitvi i počeo da širi glasine o zabrani nošenja vela za iranske muslimanke. I pre nego što je Reza-han javno obznanio svoje namere iransko posvećeno sveštenstvo je bilo prvi društveni sloj koji je, svestan zakulisne politike i planova koje je kovao Reza-han, ustao u znak protesta. Godine 1927–1928. posvećena ulema Isfahana, predvođena ajatolah hadž Aga Nurulah Isfahanijem, organizovala je protestni marš do Koma i u tom gradu pronašla utočište. Ovaj pokret je podržala i ulema iz drugih gradova. Iseljenje i izbeglištvo sveštenstva u Kom, koje je trajalo 105 dana (od 13. septembra do 26. decembra 1927. godine), rezultiralo je tobožnjim povlačenjem Reze-hana, a tadašnji premijer, određen je da sprovede uslove koje su postavile izbeglice. Izbeglištvo je okončano decembra 1927. godine mučeničkom pogibijom vođe protesta od ruku agenata Reze-hana.

Za mladog, talentovanog i viteškim duhom obdarenog studenta verskih nauka, Ruhulaha Homeinija, ovaj događaj je bio prilika da se neposredno upozna sa problemima borbe i prirodom spora između sveštenstva i Reze-hana. S druge strane, nekoliko meseci pre toga, jedan drugi događaj, direktan fizički sukob ajatolaha Bafkija sa Reza-hanom, za iransku Novu godinu (1927) u Komu, doveo je do opsade ovoga grada od strane vojske i batinanja ovog borbenog alima od strane šaha i njegovog izgnanstva u Rej. Ovaj incident, kao i slični događaji i ono što se u tim danima dešavalo u Skupštini (*madžles*), a naročito borba koju je vodio čuveni borbeni sveštenik i skupštinski poslanik, ajatolah sejed Hasan Modares, ostavili su neizbrisiv trag na istančanoj i usplamteloj duši imama Homeinija.

Kada je Reza-han, u cilju razbijanja tradicionalnog naučnog centra za predavanje islamskih doktrina u Komu, izdao dekret kojim se nalaže da svi budući sveštenici moraju polagati državni ispit, imam Homeini mu se suprotstavio, razotkrivajući njegovu pozadinu, a na isto je, takođe, upozorio neke poznate članove uleme koji su ove mere lakomisleno ocenili kao korak u pravcu reforme. Nažalost, u tim danima, iransko sveštenstvo, suočeno sa opsežnom propagandom državnih medija, u novonastalim okolnostima sukoba i razočarenja koje je usledilo nakon ustavne revolucije, povuklo se u izolaciju, tako da je i predavanje predmeta kao što su gnoza i filozofija, koji na kraju dovode do unutrašnjeg prosvetljenja i raspravljanja o gorućim teškoćama i problemima, od strane izvitoperenih mislilaca i kvazi-sveštenika bilo je predstavljeno kao zaostalo i zastarelo. Takve okolnosti izložile su imama Homeinija pritiscima da obustavi predavanja iz filozofije, gnoze i etike, prisilivši ga da menja mesta svojih predavanja ili da ih drži u tajnosti. Ipak, ovaj trud urodio je plodom u obrazovanju i formiranju ličnosti kao što je profesor Motahari.

I pored sve moći koju je upotrebio u nastojanjima da zatre islam, zabrani nošenje vela i verske obrede, Reza-han se, za-

hvaljujući otporu koji su pružili ulema i narod, u velikoj meri suočio sa porazom i bio prinuđen da se povuče sa mnogih polja.

Nakon smrti ajatolaha Haerija 1937. godine, tradicionalnom naučnom centru za predavanje islamskih doktrina u Komu pretila je opasnost od zatvaranja. Posvećena ulema je odmah ustala u potrazi za rešenjem. U toku osam godina, brigu o vođenju centra preuzeli su ajatolasi, duhovnici kao sejed Mohamad Hodžat, sejed Sadrudin Sadr i sejed Mohamad Tagi Honsari – neka je Bog zadovoljan njima. U tom periodu, naročito nakon pada Reze hana, stekli su se povoljni uslovi za ostvarenje institucije *mardža'ijata*, institucije najvišeg verskog autoriteta. Ajatolah Borudžerdi je bio istaknuti verski autoritet koji je mogao da nasledi ajatolaha Haerija i sačuva ugled ovog verskog centra. Ovaj predlog zdušno su podržali studenti ajatolaha Haerija, uključujući i imama Homeinija. Imam je uložio lične napore kako bi privoleo ajatolaha Borudžerdija da pređe u Kom i prihvati se opasne obaveze vođenja centra. Imam Homeini, kome su do tančina bile poznate političke prilike u društvu i stanje u verskim centrima i koji je svoje informacije dopunjavao neprekidnim izučavanjem knjiga iz savremene istorije, čitanjem časopisa i dnevnih novina, odlascima u Teheran i posećivanjem velikana poput ajatolaha Modaresa, shvatio je da jedini način za prevazilaženje ponižavajuće situacije nastale nakon poraza ustavne revolucije, a naročito nakon dolaska Reze-hana na vlast, jeste buđenje verskih centara i njihova bezbednost i uspostavljanje duhovnih veza između naroda i sveštenstva. U vreme boravka ajatolaha Borudžerdija u Komu, imam Homeini, koji je i sam bio priznati ekspert za islamsko pravo i ugledni predavač u verskom centru u Komu, uložio je velike napore u učvršćivanju pozicije ajatolaha Borudžerdija kao predvodnika i vrhovnog verskog autoriteta, i zbog toga je, po rečima imamovih studenata, i sam prisustvovao predavanjima ajatolaha Borudžerdija iz juresprudencije i njene metodologije.

Sledeći svoje plemenite ciljeve, godine 1949–1950, imam Homeini je zajedno sa ajatolahom Mortezum Haerijem pripremio nacrt za korenitu reformu strukture verskog centra i podneo ga ajatolahu Borudžerdiju. Nacrt su podržali imamovi učenici i studenti verskih nauka.

Kako je predlog bio bliže usvajanju a verski centar se spremao da preuzme svoju ulogu kao naučno-obrazovna institucija, isto kvazi-sveštenstvo koje je sprovođenje plana videlo kao ugrožavanje njihovog mirnog i učmalog načina života, počelo je da mu se protivi. Protivljenje i opstrukcije dostigli su takav stepen da je ajatolah Borudžerdi, suprotno svome prvobitnom stanovištu i ličnoj naklonjenosti planu, odustao od njegovog sprovođenja. Ovaj događaj je toliko uticao na ajatolaha Zade Haerija, da je na neko vreme prešao u Mašhad. Ipak, uprkos teškim uslovima i velikom razočarenju ovim i drugim sličnim događajima, imam Homeini nije izgubio nadu u oživljavanje verskog centra i njegove predstojeće korake.

Osam godina pre ovoga događaja, u avgustu 1941. godine, tokom Drugog svetskog rata, Iran su okupirale agresorske savezničke snage. Diktator koji je za 20 godina potrošio ogromne svote novca na opremanje oružanih snaga, kako bi mu pomoglo u gušenju otpora sopstvenog naroda, kapitulirao je pred okupatorom a da se njegove snage sa njim nisu ni sukobile, već su se, po priznanju njegovog sina Mohamada Reze, brže-bolje razbežale sa bojišta čim je neprijatelj ispalio nekoliko školskih metaka. Reza-šah je sramno svrgnut sa prestola, i pored svih svojih pretenzija na neotuđivo pravo da vlada. Paradoksalna priča o dubokoj ozlojeđenosti naroda zbog okupacije zemlje i neopisivoj narodnoj radosti zbog pada diktatora, čija je pokretna imovina, stečena na užtrb opšteg siromaštva naroda i dugogodišnjeg pljačkanja državnih resursa, u vreme svrgavanja iznosila oko 680 miliona riala, priča je iz koje se puno toga poučnog može naučiti.

Britanska ambasada, dobivši zeleno svetlo od drugog saveznika, Rusije, izdala je dekret o imenovanju Mohameda Reze za naslednika svoga oca. Počeo je period prodaje nezavisnosti i ugleda države, dug 37 godina i ispunjen mnogim teškoćama i iskušenjima. U prve dve godine šahove nestabilne vladavine, postojale su šanse da se slobodno diše. Pojedinci i partije počeli su da izlažu svoje ciljeve i stavove. Jedna grupa se zalagala za nacionalizam koji je, u neku ruku, bio u skladu sa principima mladoga monarha, a druga se zadovoljavala infiltracijom u vladine institucije i parlamentarnim izborima. Borbeni učenjaci iz redova uleme, poput Modaresa, čije je prisustvo u ovim okolnostima moglo da bude stožer narodnog ustanka, godinama pre ovoga su mučenički stradali od strane agenata Reze-hana. Komunisti i srodne političke partije svoje stavove su prilagođavali prema partijskim instrukcijama iz Moskve ili sličnih centara.

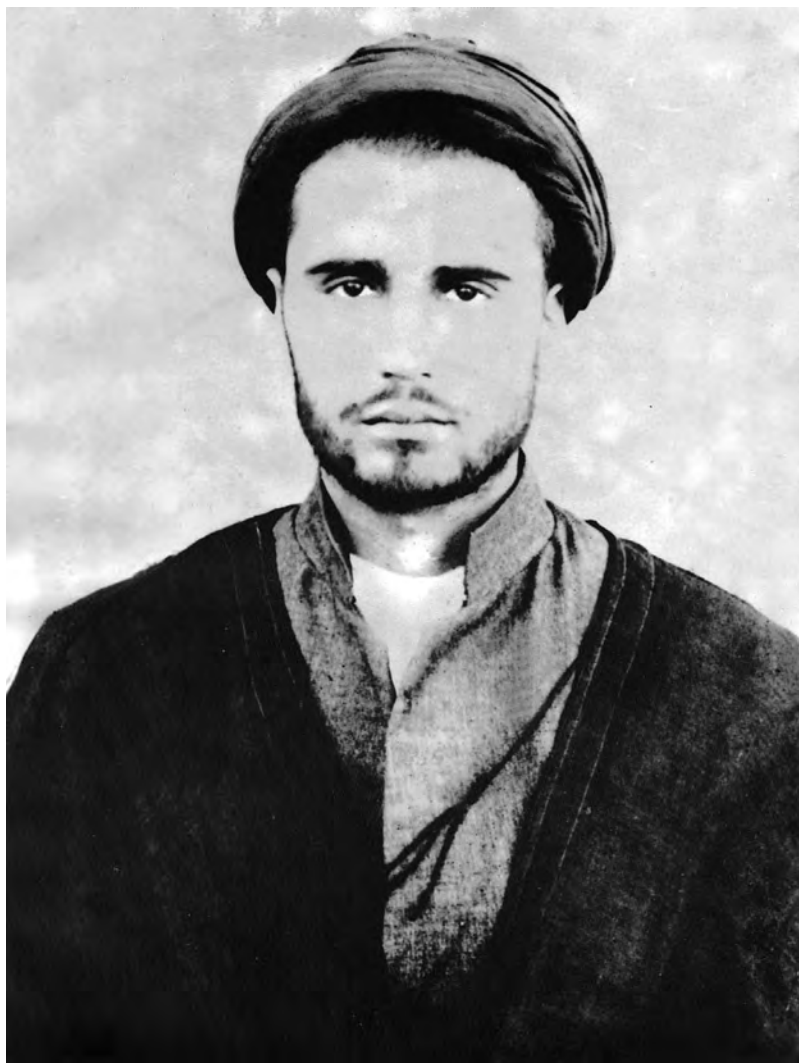
I tradicionalni centri za izučavanje verskih nauka, kako je već rečeno, nemoćni da na ozbiljan način preuzmu društvenu odgovornost, povukli su se u izolaciju pod napadima Reze-hana. Naravno, čak i u takvim okolnostima bilo je nepokolebljivih boraca, poput Navaba Safavija i njegovih prijatelja, koji su, vođeni idejom uspostavljanja islamske vlasti, sagledavali i promišljali načine buduće oružane borbe.

Opisujući usamljenost boraca u godinama represije Reze-hana, imam Homeini je, negde u to doba, ispevao ove stihove:

*"Gde utočište od tiranije Reze-hana da potražimo;
Kome za ovih davaljkih rabota vapaj da uputimo.
Gde još bejaše daha glas da se pusti, on ugušen bi.
I sad nema više niti jednog daha glasom da se oglasi."*

Sada se imamu Homeiniju pružila dragocena prilika, i nakon što je prikupio građu, godine 1944. je objavio knjigu *"Kašf al-Asrar"* [Razotkrivanje tajni], u kojoj je obelodanio zlodela i

okrutnosti dvadesetogodišnje vladavine dinastije Pahlavi. Braneći islam i sveštenstvo, imam Homeini je odgovorio na dileme i nevericu onih koji su odstupili od pravog puta, i u ovoj knjizi izneo ideju islamske vlasti i neophodnost ustanka radi njenog uspostavljanja. Meseca maja iste godine (1944) imam Homeini je izdao prvu političku deklaraciju u kojoj je otvoreno pozvao islamske učenjake i čitavu muslimansku zajednicu na sveopšti ustanak. Sadržaj i ton u kojem je sročena ova deklaracija, kao i ciljna grupa kojoj je upućena, nedvosmisleno svedoče da u tako žalosnim okolnostima u kojim su se nalazili teološki centri, imam nije očekivao brz ustanak, već je motiv njenog objavljivanja bilo oglašavanje opasnosti i buđenje mladih studenata verskih nauka. Kako se i očekivalo, imam nije dobio adekvatan odgovor na poziv na ustanak, ali je to ulilo svetlo nade u srca studenata okupljenih oko njega koji su u imamovim predavanjima otkrili bliskost i doživljavali ih kao gostoprимljivo stećište srodnih umova i duša. Nakon ovih poslednjih napora, ličnost i politički stavovi imama Homeinija postali su jasniji i poznatiji. Tako je postepeno počeo da se uobličava krug prijatelja i istomišljenika među njegovim učenicima, od kojih su većinu činili oni koji su kasnije, tokom petojunskog ustanka, žrtvovati svoje živote, ne prestajući da se žrtvuju ni u godinama represije koje su usledile nakon toga. Oni su, zajedno sa onima koji su preživeli robiju i torturu, nakon pobede Islamske revolucije, u najtežim uslovima, odigrali uloge na ključnim pozicijama novouspostavljenog islamskog sistema. I ovi krugovi, su, takođe, podržali ideju o reformaciji verskih centara, no, iz razloga o kojima je već bilo reči, ona u datim uslovima nije bila ostvariva. Saglasno postojećim svedočanstvima i memoarima, za vreme duhovnog starateljstva ajatolaha Borudžerdija, imam Homeini je – nezavisno od svojih istraživačkih, predavačkih i polemičkih aktivnosti na raznim poljima – sve svoje napore, s jedne strane, uložio u podršku i jačanje vrhovnog verskog autoriteta (*mardža'ijat*) i verskih centara, a sa druge, na širenje

Slika imama Homeinija iz mladih dana

Pogled na sobu u kojoj je rođen imam Homeini

Imam Homeini sa starijim sinom Mustafom Homeinijem (1927–1977) koji je sve do mučeništva 1977. godine, bio njegov nerazdvojni pratilac i sekretar. Mustafa Homeini je bio uz oca i pomagao mu u svim fazama borbe protiv diktatorskog šahovog režima. Mustafa Homeini je sa samo 27 godina dostigao stupanj idžtihada (sposobnost individualnog i samostalnog tumačenja islamskih pravnih izvora islama, radi njihove konkretne primene). Bio je nesalomljivog duha kao i otac, i veroovao je da se pahlavijska vlast može srušiti samo sveobuhvatnom pobunom. Mučenički je ubijen jednu godinu pre pobeđe Revolucije.

Pogled na ulaz u mauzolej imama Alija u Nedžefu oivičen dvama minaretima. Sveti grad Nedžef, centar hodočasnika iz celog sveta podignut je na mestu groba imama Alija. Imam Homeini je u sveti grad Nedžef došao 5. oktobra 1965. godine, nakon što je, zajedno sa svojim sinom ajatolahom Mustafom, deportovan iz Turske u Irak u kome će provesti narednih trinaest godina. Kao tradicionalni centar šitske duhovnosti i mesto hodočašća Nedžef, je bio prihvatljivije i pogodnije mesto izgnanstva i već je funkcionisao kao uporište protivoljenja uleme iranskoj monarhiji u vreme Ustavne revolucije 1906–1909. godine.

*Imam Homeini u hramu
Fatime Masume u Komu*

Sveti grad Kom, sedište najvećeg islamskog teološko-intelektualnog centra u Iranu i šiitskom svetu. U ovom gradu je sahranjena Fatima Masuma, jedna od unuka Muhameda (s.a.v.s.), tačnije, osmo srodničko koleno Božijeg poslanika. Istorijski nije poznato mesto počinka Fatime, ćerke Božijeg poslanika, koja je, inače, imala isti nadimak kao i unuka – Masuma, pa se zato hodočašće gradu Komu doživljava kao poseta i hodočašće grobnice ćerke Božijeg poslanika, što ovaj grad čini svetim islamskim verskim centrom.

*Imam Homeini, duhovni i verski vođa,
mislilac i asketa, državnik i političar u radnoj sobi*

Dvorište imamove kuće u Homejnu

*Reza-han, otac; osnivač dinastije Pahlavi, postao je nepri-
kosnoveni vladar nakon državnog udara koji je, uz britan-
sku pomoć i instrukcije, izveo 1920. godine. Pre državnog
udara bio je zapovednik kozačke brigade u Kazvinu. Jedna
od prvih mera koje je uveo nakon što je zaposeo prsto, bila
je zabrana verskog poučavanja i učenja Kur'ana, obavljanje
molitve u školama i održavanje verskih obreda. Na slici sa
blizancima, ćerkom Ašraf i Muhamedom Rezom, naslednikom.*

*Reza-šah
neposredno pred
smrt 1944. godine
u Južnoj Africi*

*Muzaferudin-šah, peti vladar dinasti-
je Kadžar vladao je od 1896. do 1907.
godine. Dinastija Kadžar vladala je
Iranom 151 godinu (1774–1925). To-
kom vlasti ove despotske dinastije,
Iranci su kao narod zaostali za kara-
vanom civilizacije tog vremena u svim
poljima – društvu, kulturi i politici.
Ponižavajući sporazumi koji su u to
vreme potpisani sa velikim silama
pogoršali su položaj Irana. U tom pe-
riodu su udareni temelji za infiltra-
ciju kolonizacije Irana od stane zap-
adnih zemalja.*

*Poglavari Bahtijari
plemena na slici za-
jedno sa kadžarskim
velikodostojnicima*

Lična karta imam Homeinija

Članovi iranske uleme; prvi s desne strane, Muhamed Hu-sein Behešti (1925–1981), iz redova borbene uleme i značajna naučna i politička figura Islamske revolucije. Behešti je bio prva osoba od strane imama imenovana na mesto vrhovnog sudije sa mandatom da preuredi pravnu organizaciju zemlje. Doktor Behešti je ubijen u septembru 1981. godine u atentatu u štabu Islamske republikanske stranke, zajedno sa još 70 njenih članova, za koji je odgovornost preuzela Organizacija narodnih boraca (Modžahedin-e halk). Objavljen je veliki broj njegovih pisanih radova.

روح خدا بخدا بیست

جمهوری اسلامی ایران

شماره شناسنامه: ۳۷۴۴

نام خانوادگی: میردروح الله

نام: مصطفی

تاریخ تولد: روز: ... سال: ... شهر: ...

محل تولد: تهران

محل اقامت: تهران

ردیف	نام	شماره شناسنامه	محل اقامت	تاریخ تولد
۱	مصطفی	مرحوم	تهران	...
۲	آخوند خانم	مرحومه	تهران	...

تاریخ تنظیم سند: ... روز: ... سال: ...

محل تنظیم سند: تهران

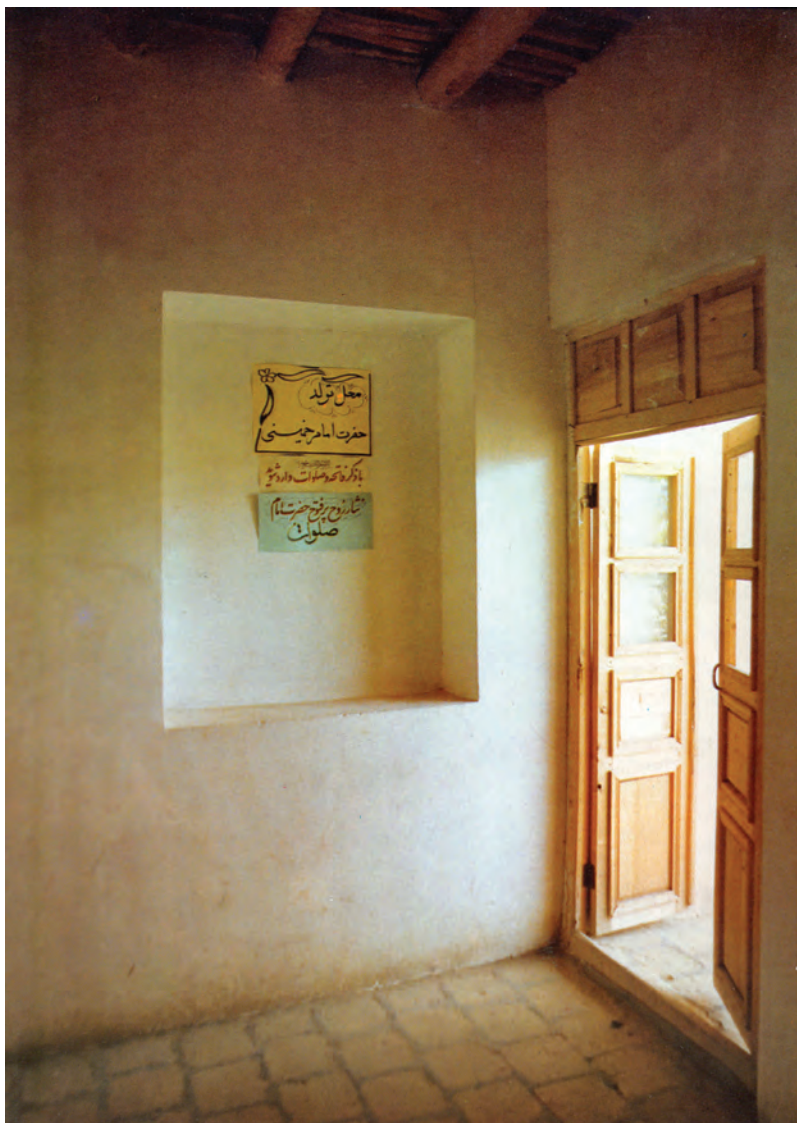
نام و نام خانوادگی: علی اکبر رحمانی

محل اقامت: تهران

محل تولد: تهران

سازمان ثبت احوال کشور

Rodna kuća imama Homeinija

društveno političkih saznanja i davanje procena o tekućim pitanjima i pravovremenih upozorenja o pravim namerama šahovog režima, kao i sprečavanje infiltracije izopačenih i inertnih elemenata. Istovremeno, imam je nastavio da održava svoje kontakte sa prihvatljivim političkim elementima u Teheranu i ličnostima poput ajatolaha Kašanija, i kroz različite izvore, kao što je neprekidno praćenje rada Narodne skupštine i izveštavanje relevantnih glasila, on je imao detaljan uvid u tekuća dešavanja.

Kada su se godine 1949. pronele glasine o formiranju Ustavnog veća radi donošenja odluke o izmeni Ustava i dodeljivanja šahu neograničenih ovlašćenja, počele su da kruže priče da ajatolah Borudžerdi podržava promene i da o tome sa predstavnicima vlasti odražava konsultacije. Uznemiren ovim glasinama imam Homeni je, pored upozorenja iznetih na direktnim sastancima, sa još nekoliko ondašnjih verskih autoriteta, kroz otvoreno pismo zatražio od ajatolaha Borudžerdija da obelodani istinu. Usledilo je saopštenje ajatolaha Borudžerdija u kome je opovrgao svoju saglasnost sa ovim slučajem. Istovremeno, iz svog egzila u Libanu, ajatolah Kašani je izdao saopštenje u kome se naglašava nužnost otpora protiv šahove novodonesene odluke.

Na šesnaestim parlamentarnim izborima ajatolah Kašani je kao kandidat iz Teherana izabran za poslanika. Saradnja i koalicija borbenog krila sveštenstva (*Ďanah ruhani mobareze*) ajatolaha Kašanija sa Nacionalnim frontom (*Džebhe-je meli*), preteгла je u korist pristalica pokreta za nacionalizaciju naftne industrije, a na štetu šaha. *Fedaini*, borci za islam koji su uživali podršku ajatolaha Kašanija, u nekoliko akcija bez presedana naneli su niz žestokih udaraca marionetskoj vladi. Ovu podršku je iskoristio doktor Mosadek, vođa Nacionalnog fronta, i postao premijer. Ustanak 21. jula 1952. godine bio je organizovan i pripremljen iz Teherana. Iran je likovao u pobedi koju je izvojevao nacionalizacijom naftne industrije, za kojom je

toliko žudeo, ali ubrzo su se javili razdori unutar koalicije. Neslaganja i suprotnosti između fedaina, ajatolaha Kašanija i vođa Nacionalnog fronta dostigla su do same ivice sukoba. Ajatolah Kašani je ostao nepokolebljiv u svom protivljenju da se Britaniji isplati kompenzacija na račun nacionalizacije iranske nafte, verujući da je Britanija obavezna da obešteti Iran za svu naftu koju je opljačkala za proteklih 50 godina. On je doktoru Mosadeku uputio ozbiljno i preteće upozorenje u vezi bilo kakvih pregovora ili kompromisa vezanih za ovo pitanje.

S druge strane, ajatolah Kašani se oštro protivio dovođenju Amerike i njenih kompanija u naftnu industriju i druge grane ekonomije, namesto britanskih, dok su mnogi od onih koji su zauzimali ključne pozicije u Mosadekovom kabinetu otvoreno podržavali takvu ideju.

Razilaženje se provlačilo i u pitanjima kao što je učešće nereligioznih, ateističkih elemenata u pokretu i poverenje ukazano Tude partiji. Kako je u nacionalnoj vladi rastao stepen ovlašćenja premijera i uticaj pomenutih elemenata, tako je rasla i sračunata propaganda protiv verskih struktura. Izdaja Tude partije dostigla je vrhunac i versko krilo pokreta je izolovano. Sjedinjene Države su u potpunosti iskoristile ovu priliku i državnim udarom 19. avgusta 1953. godine učutkale snage opozicije, a šahu osigurale neometanu vlast.

Sve što se dâ zaključiti iz kasnijih poruka i govora imama Homeinija o nacionalnom pokretu jeste to da je on od početka bio svestan da ta koalicija neće zadugo potrajati. Nacionalni pokret, istini za volju, u svojim antikolonijalističkim ciljevima je izvojevaio sjajne pobjede, ali je nacionalizacija naftne industrije po prirodi stvari povlačila izvesna sezonska i vremenska ograničenja, te nije mogla garantovati opstanak pokreta na duže staze.

Nacionalističko krilo pokreta nije verovalo u parole i ciljeve verskog krila koga su podržavale široke narodne mase. Naporedo sa američkim spletkama i ostalim spoljnim pritiscima,

bilo je i drugih prepreka koje su održanje pokreta činile nemogućim. Nedostatak jedinstvenog vođstva, uticaj nezdravih elemenata i nepostojanje zajedničkih političkih i kulturoloških ciljeva, koji bi, na duže staze, zagarantovali opštu podršku muslimanskog naroda Irana spadali su u prepreke koje su, nezavisno od delatnosti Amerike i spoljnih pritisaka, onemogućavale nastavak kretanja pokreta. Pokret za nacionalizaciju nafte bio je slika i prilika u malom društvenih i političkih okolnosti koje su pratile ustavnu revoluciju, preslikao je njegove i jače i slabije strane, te je doživio i istu sudbinu. Čak i verskom krilu je manjkalo jedinstva i opšta narodna podrška. Aktivnosti fedaina i zalaganja ajatolaha Kašanija, iz određenih razloga, ne samo da nisu dobili podršku ajatolaha Borudžerdija, tadašnjeg vrhovnog verskog autoriteta, već su izbile i oštre nesuglasice. Povrh svega, postojalo je i nepremostivo razilaženje u stavovima.

U takvim okolnostima, čak ni otvorena podrška ličnosti kao što je ajatolah Honsari iz Koma, niti prećutna podrška ličnosti poput imama Homeinija, nisu mogle da promene tok zbivanja stvari.

U svakom slučaju, pre no što su građani Irana stigli da okuse slast pobede pokreta za nacionalizaciju nafte, na njih se sručila sva gorčina razdora i kasnijih nemilih događaja, i na kraju, osetili su opori ukus državnog udara od 19. avgusta. Fedaini nisu odustali od borbe, međutim, dve godine kasnije (17. novembra 1955), nakon neuspelog atentata na Hoseina Alu, tadašnjeg premijera, uoči njegovog polaska na put radi potpisivanja Bagdaskog (*CENTO*) pakta, njihove vođe su pohapšene i nakon suđenja pred tajnim vojnim sudovima, decembra meseca 1955. godine, poslate pred streljački vod.

Napori imama Homeinija i ostalih pripadnika uleme da spreče njihova smaknuća nisu urodili plodom.

Ovi žalosni događaji ostavili su traga na osetljivi duh imama Homeinija, ali su u isto vreme predstavljali dragoceno

iskustvo za naredne faze borbe. Nakon puča, šah i njegov dvor, u promjenjenim okolnostima u odnosu na ranije bili su u potpunoj kontroli Amerike, a britanska vlada je svoje mesto ustupila Sjedinjem Državama.

Po ubrzanjoj proceduri, godine 1958. osnovan je SAVAK⁵, iskorenjena opozicija i pojačana represija vlasti kako bi se stvorili uslovi unutar društva za sprovođenje američkih reformi. Tokom pedesetih i šezdesetih godina, američke kompanije su pohrlile u Persijski zaliv kako bi zauzele pređašnje britanske kolonijalističke pozicije. Osetljivost strateški važnog regiona Persijskog zaliva dodatno je uvećavao hladni rat i ogorčeno rivalstvo između SAD i SSSR-a. Bela kuća je bacila oko na naftne resurse Irana i zemalja u regionu, te je Iranu davala povolšan položaj u odnosu na ostale režime kako bi igrao ulogu žandarma u regionu Persijskog zaliva i štitio interese Zapada. Međutim, to nije bilo sve: Amerika je imala i drugi cilj iz uspostavljanja veza sa šahom i podržavanja njegovog režima. Sukob između islamskih zemalja i Izraela kao uzurpatora činio se neizbežnim. Vazalni karakter Pahlavi dinastije i šahov mentalni sklop smatrani su za pogodno tlo za stvaranje razdora u islamskim svetu. Nafta je, naravno, u celoj priči igrala ključnu ulogu. Strance je zabrinjavala energetska kriza u slučaju izbijanja rata između naftom bogatih islamskih zemalja i Izraela. Nova otkrića i razvoj eksploatacije nafte u Iranu, kao i stabilnost šahovog režima, u ovakvim okolnostima su predstavljali siguran način za smanjivanje krize.

Struktura iranskog društva i ekonomija tradicionalno zasnovana na poljoprivredi, smatrane su glavnim preprekama za sprovođenje američkih reformi u Iranu. U takvim uslovima, Iran nije bio spreman da privuče naftne prihode koje je uglavnom morao da potroši na kupovinu američke vojne opreme i robe.

5 *Sazemane etela'at va amnijat-e kešvar* – Državna bezbednosno-obaveštajna agencija.

More uredbi, planova i projekata za promenu stanja u Iranu, preplavili su Senat i Skupštinu. Saglasno kasnijim izričitim i otvorenim priznanjima čelnika režima i na osnovu svedočanstava i dokumentacije američke tajne službe u Iranu, sadržaj većine od navedenih uredbi pripreman je u SAD ili u američkoj ambasadi u Iranu.

Plan o zemljišnim reformama bio je probni balon kojim se pripremao teren za usvajanje principa takozvane šahove bele revolucije. Prvi korak bio je sračunat i odabran. Zemljišna reforma je praćena neviđenom medijskom kampanjom i parolama kao što su *„Borba protiv klanova i feudalnih vlastelina“*, *„Podela zemlje zemljoradnicima i onima koji su lišeni“*, *„povećanje produktivnosti“*.

Suprotstavljanje zakulisnim ciljevima zemljišne reforme tumačeno je kao podrška veleposednicima i suzbijano je. Naredni koraci Amerike i šahovog režima tokom 1961. godine poklopili su se sa dva nemila događaja. Dana 30. marta 1961. godine preminuo je ajatolah Borudžerdi. Njegova dragocena služba i intelektualna ličnost još jednom su istakli instituciju *mardža'ijata* kao najvažnijeg verskog utočišta u društvenom životu Irana i ovaj položaj sam po sebi bio je glavna prepreka šahovom režimu da stigne do svojih ciljeva. Zato je odlazak ajatolaha smatran kao nenadoknadivi gubitak. Nešto kasnije, marta meseca naredne godine, preminuo je i ajatolah Kašani, čije je ime za života šahu ulivalo strah u kosti. I pored prihvatanja koje je imao u verskim centrima i među narodom, kao i u ranijim periodima svog života, imam Homeini nakon smrti ajatolaha Borudžerdija nije preduzeo ništa kako bi došao do pozicije vrhovnog versko-pravnog autoriteta (*mardža'*), čak se oštro i odlučno usprotivio predlozima i akcijama svojih prijatelja u tom pravcu, iako je pet godina pre odlaska ajatolaha Borudžerdija sa ovoga sveta napisao fetve za sva poglavlja knjige *“Orvat al-vosga”* a takođe, tih godina su napisane, u obliku praktičnih uputa, glose imama Homeinija za knjigu

"Vasilat al-nedžat". Asketski pogled imama Homeinija na ovaj svet i ništavnost uglednih ovozemaljskih pozicija mogu se spoznati iz dubokih etičkih i gnostičkih argumenata iznetih u njegovim delima kao što su *"Čehel hadis"* [Četrdeset predanja], *"Ser al-salat"* [Tajnovitosti molitve] i *"Adab al-salat"* [Običaji molitve], koja su sva nastala znatno ranije. Nakon smrti ajatolaha Borudžerdija i raspada jezgra institucije vrhovnog verskog autoriteta (*marđaijat-e ozma*), šahov režim je žurno pristupio sprovođenju reformi koje su osmislili Amerikanci, istovremeno pokušavajući da težište verskog autoriteta prebace na izvesna uporišta u inostranstvu.

Međutim, režim je pogrešio u proračunima. Uredba o gradskim i pokrajinskim većima kojom je trebalo da budu ukinuti uslovi za učešće na izborima, koji su podrazumevali da birati ili biti izabran može samo onaj "ko je musliman, ko se zakune nad Kur'anom i ko je muškarac", usvojena je od strane kabineta Amira Asadolaha Alama (8. oktobra 1962. godine). Pravo žena da budu birane na izborima predstavljalo je paravan kojim je trebalo prikriti neke druge skrivene namere. Brisanje i izmena prva dva uslova za učešće na izborima, imali su za cilj da se legalizuje prisustvo behaijskih elemenata na ključnim položajima u vlasti. Kako je već prethodno bilo pomenuto, jedan od uslova kojim su Sjedinjene Države uslovljavale svoju podršku šahovom režimu, bila je šahova podrška cionističkom režimu i unapređenje odnosa između Irana i Izraela. Infiltracijom pripadnika kolonijalističke ideologije *behaizma* u tri sfere vlasti (zakonodavnu, izvršnu i sudsku) ovaj uslov je bio ispunjen. Neposredno nakon objavljivanja ove vesti u medijima, imam Homeini je, u pratnji visokih pripadnika uleme Koma i Teherana i razmenivši mišljenja sa njima, započeo sveopšte proteste.

Imamova uloga u razotkrivanju pravih ciljeva šahovog režima i podsećanje na ozbiljnost misije koju su imale ulema i verske škole bili su veoma efikasni u ovakvim okolnostima.

Telegrami i otvorena protestna pisma koja je upućivao šahu i premijeru Alamu, izazivali su talase podrške u različitim slojevima društva. Njihov ton je bio oštar i upozoravajući. Jedan od takvih telegrama glasio je ovako: *"Ja vas još jedanput savetujem da Boga poštujete i da se pridržavate Ustava, i da se plašite posledica i kršenja Kur'ana i dekreta narodne uleme, muslimanskih velikana i Ustavnog zakona. Ne dovodite zemlju u opasnost hotimice i bez ikakvoga razloga. U suprotnom, muslimanska ulema neće se uzdržavati da iznese svoj sud o vama."*

Šahov režim je prvo krenuo sa pretnjama i propagandom uperenom protiv sveštenstva. U jednoj radio emisiji Asadolah Alam je izjavio: *"Vlada neće povući svoj program reformi."* Bunt se i pored toga iz dana u dan širio. Bazari u Komu i Teheranu i u još nekoliko mesta su zatvoreni, a narod se okupljao po džamijama u znak podrške pokretu uleme. Šest nedelja kasnije, vlada je odstupila korak unazad i pisanim odgovorom šaha i premijera pokušala da umiri ulemu i da opravda svoje delovanje. Šahov režim, i te kako svestan imamove dosledne ličnosti i njegove nepokolebljivosti, namerno nije želeo da pismo uputi njemu lično. Pojedini pripadnici uleme sa visokog verskog univerziteta smatrali su poziciju vlade ubedljivom te su zahtevali okončanje protesta, no imam Homeini se tome nepokolebljivo usprotivio. Njegova svetost imam bio je mišljenja da vlada mora otvoreno i zvanično poništiti uredbu o okružnim i pokrajinskim većima, i to objaviti javno u medijima. U izjavi datoj kao odgovor na pitanje trgovačkog i zanatskog esnafa grada Koma, imam je bez zadržke obelodanio činjenicu da donošenjem ove uredbe vlada ima nameru da behaističkim elementima i izraelskim špijunima omogući pristup iranskim organima vlasti. On je sasvim jasno izjavio: *"Muslimanska nacija neće učutati dok se ove opasnosti ne otklone, a ako neko začuti, biće odgovoran pred Bogom i osuđen na propast na ovome svetu."* U istoj izjavi, imam Homeini je upozorio Senat

i članove Parlamenta o usvajanju ove uredbe: *“Muslimanska nacija i islamska ulema žive i traju i odseći će svaku izdajničku ruku koja se pruži ka temeljima islama i neporočnosti muslimana.”*

Naposletku, šahov režim je priznao poraz i dana 28. novembra 1962. godine vladin odbor zvanično je poništio raniju uredbu, o čemu je propisno obavestio ulemu i verske autorite Teherana i Koma. Na sastanku sa pripadnicima uleme iz Koma, imam Homeini je ostao čvrsto pri svom stavu i opozivanje uredbe iza zatvorenih vrata nije smatrao dovoljnim najavivši da će se protesti nastaviti sve dok se opoziv ne objavi u sredstvima javnog informisanja. Sledećeg dana, vest o poništenju uredbe o okružnim i pokrajinskim većima objavljena je u državnim dnevnim novinama, a narod je proslavio svoju prvu veliku pobedu koju je izvojevao još od pokreta za nacionalizaciju naftne industrije.

Tih dana, dok je narod likovao u svome trijumfu, imam Homeini je izjavio: *“Spoljašnja pobjeda je nebitna, ono što je bitno je duhovna, unutrašnja pobjeda. Onaj ko je sa Bogom povezan nikada ne može doživeti poraz. Poraz pripada onima kojima ovozemaljski svet predstavlja vrhovni ideal. Bog ne može biti poražen. U prethodna dva meseca bivalo je noći kada sam spavao samo po dva sata ... A ako bi strani šejtani iznova zapretili zemlji, mi smo to što jesmo a vlada je to što je ... smernice su obavezne; od šaha pa do ovih tu ljudi i sve do poslednjeg čoveka u zemlji; svima redom ulema mora davati smernice.”*

Na taj način, pitanje pokrajinskih i okružnih veća predstavljalo je pobedonosno i dragoceno iskustvo za iranski narod, posebno zbog toga što se tokom njegovog rešavanja upoznao sa naročitim osobinama ličnosti koja je u svakom pogledu bila pogodna da bude predvodnik islamske zajednice. Uprkos šahovom porazu po pitanju okružnih i pokrajinskih veća, pritisak Amerike da se sprovedu nameravane reforme se nastavljao.

Meseca januara 1963. godine, šah je pripremio šest principa programa reformi i pozvao narod na referendum. Ovoga puta su mu nacionalističke partije, pod sloganom: "*Reforme – da. Diktatura – ne*", dale zeleno svetlo. I komunisti su, takođe, sa ocenom da kraljeve reforme pospešuju proces dijalektičke transformacije feudalnog u industrijski i kapitalistički sistem, proglasili, u sadejstvu sa *Radio Moskvom*, principe bele revolucije progresivnim. Kao što smo rekli, to su bili oni isti koji su petojunski ustanak ocenili kao nazadni reakcionarski pokret koji ide na ruku feudalcima.

Još jedanput je imam Homeini pozvao na sastanak verske autoritete i ulemu iz Koma radi iznalaženja rešenja i pripremanja novog ustanka. Ustanak nije bio toliko poželjna opcija za one koji su na instituciju verskog autoriteta gledali kao na pukog posrednika u mirnom rešavanju svakodnevnih verskih pitanja naroda, a ne iz ugla odgovornosti pred problemima i teškoćama islamske zajednice. Iako su prave namere režima skrivene pod plaštom reformi i referendumima bile očigledne osobi poput imama, a sukob predstavljao neminovnost, na sastanku je ipak doneta kolektivna odluka da se sa šahom razgovara i vidi kakve su njegove pobude. Poruke su između dvaju strana razmenjivane posredstvom izaslanika, u nekoliko navrata. Šah je, prilikom sastanka sa ajatolahom Kamalvandom, zapretio da se reforme po svaku cenu moraju do kraja sprovesti, čak i ako to bude iziskivalo krvoproliće i razaranje džamija.

Na sledećem sastanku komske uleme, imam Homeini je zatražio da se šahov referendum zvanično bojkotuje, ali su prisutni predstavnici konzervativne struje konfrontaciju u ovakvim okolnostima smatrali "igranjem na oštrici mača" i pre svega neefikasnim. Na kraju, na insistiranje imama Homeinija, dogovoreno je da verski autoriteti i ulema otvoreno izraze svoje protivljenje referendumu i bojkotuju bilo kakvo učešće na njemu. Imam Homeini je 22. januara 1963. izdao upečatljivo saopštenje koje je imalo velikog odjeka. Kao posledica,

teheranski bazar je prestao sa radom, a policija je počela da razbija svako, pa i najmanje okupljanje sveta. Veče uoči namenutog referenduma protesti naroda su se intenzivirali. Šah nije imao drugog rešenja sem da 24. januara ode u Kom kako bi sprečio zahuktavanje protesta. Imam Homeini se od ranije oštro usprotivio tome da verski velikodostojnici dočekaju šaha, čak je i zabranio da se na dan šahovog dolaska u Kom napuštaju kuće i škole. Efekat ovog bojkota bio je toliko veliki da ne samo da sveštenstvo i narod nisu izašli da dočekaju šaha, već to nije uradio ni staratelj svetoga hrama Fatime Ma'sume (a.s.), čija pozicija se smatrala za jednu od najviših, što ga je i koštalo funkcije. U govoru koji je održao pred jednim brojem pristalica režima i onih koji su sa njim došli iz Teherana, šah je svoj gnev prema sveštenstvu i narodu izrazio najneprirodnijim mogućim jezikom.

Nezakoniti referendum je ipak održan posle dva dana, a na njega se niko nije odazvao sem funkcionera režima. Prorežimski mediji su, neprestano ponavljajući telegrame čestitki predstavnika vlada Amerike i evropskih zemalja, pokušali da prikriju poniženje nanese no izlaskom naroda na referendum. S druge strane, svojim izjavama i govorima, imam Homeini je nastavio sa obelodanjivanjem istine. Jedna od tih njegovih izjava postaće poznata pod nazivom "Proglas sa devet potpisa". Ovaj proglas bio je oštar i racionalno argumentovan. Otkrivajući niz protivzakonitih postupaka šaha i njegove marionetske vlade, proglas je predviđao propast poljoprivrede i gubljenje nezavisnosti zemlje, širenje korupcije i prostitucije kao konačne ishode "kraljevskih reformi"!

Na predlog imama Homeinija, tradicionalna proslava *no-ruza* (persijska Nova godina, 21. mart 1963.) bojkotovana je u znak protesta protiv mera režima. U proglasu koji je, između ostalog, obelodanio i upravljanje šahovih interesa prema interesima Sjedinjenih Država i Izraela, imam Homeini je šahovu belu revoluciju nazvao "crnom revolucijom". U svom proglasu

imam je objavio i sledeće: *“Ja rešenje vidim u smeni ove despotske vlade zbog kršenja islamskih pravila i odredaba Ustava; a na njeno mesto da dođe vlada posvećena islamskim zakonima i saosećajna prema iranskom narodu. O, Bože! uistinu sam dužnost svoju sadašnju ispunio – tako mi Boga, Tvoju sam pouku preneo – i ako poživim, spremno ću, uz Božju pomoć, svoje sledeće dužnosti ispuniti.”* Razumeti važnost ovakvih izjava mogu samo oni koji su bili svedoci stravičnih tamnica i atmosfere represije koja je vladala u Iranu u to doba kada je i najblaža kritika za sobom povlačila torturu, zatočenje i progonstvo.

S druge strane, šah je ubedio vlasti u Vašingtonu kako je iransko društvo spremno da sprovede američke reforme kojima je dao naziv *“bela revolucija”*. Protivljenje uleme tim reformama predstavljalo je težak teret koji se svalio na šahova pleća, primoravši ga da otpočne veoma opsežnu propagandu protiv sveštenstva i imama Homeinija. Šah je odlučio da suzbije proteste. Dana 22. marta 1963. godine – što se poklopilo sa mučeništvom imama Dža'fera Sadeka (a.s.) – naoružani agenti režima u civilu prekinuli su skup studenata teologije u školi Fezije. Policijske snage pod punom opremom, upale su u školu i krenule da batinaju i ubijaju studente. U isto vreme, meta napada vladinih agenata bila je verska škola Talebije u gradu Tabrizu. Nakon ovih incidenata dom imama Homeinija u Komu bivao je svakodnevno opsedan masama gnevni građana i revolucionarnih snaga koji su se okupljali kako bi izrazili svoje simpatije i podršku ulemi, i videli zločine koje je činio režim.

Na okupljanjima građana u džamijama, imam Homeini je hrabro označio šaha kao glavnog aktera zločina i saveznika Izraela i pozvao narod na ustanak. U govoru koji je održao 1. aprila 1963. godine, imam je oštro kritikovao ulemu Koma, Nedžefa i drugih muslimanskih oblasti zbog njihove ćutnje pred nedavnim zločinima režima, rekavši: *“Ćutnja danas*

znači saradnju sa dvorom tiranina." Sledećeg dana (2. aprila), imam je dao svoju čuvenu izjavu naslovljenu: *"Biti rojalista, znači biti pljačkaš"*. U ovoj izjavi, jednom od najoštrijih imamovih političkih saopštenja, šahov režim je podvrgnut suđenju, i na njenom kraju je naglašeno da je u ovim okolnostima zabranjen princip verske disimulacije (*tekija*) a navođenje istina obavezno (bez obzira na posledice!). Upravo u ovoj izjavi imam je, obraćajući se šahu i njegovim poslušnicima, napisao sledeće reči: *"Svoje sam srce pripremio za bajonete vaših agenata, no ja nisam spreman da prihvatim vaše nasilje niti da se povinujem vašoj tiraniji."*

Imam Homeini je svesno izabrao svoj put. Iza sebe je imao gomilu kako gorkih tako i slatkih političkih iskustava i borbi, a ispred, stravične događaje i pogibeljne puteve. No, on se nije pokoravao ni prošlosti ni budućnosti, već je imao na umu svoju versku dužnost, a njegov moto bejaše *"Vrši svoju dužnost; šta bude, biće!"*

U njegovoj logici, značenje pobede i poraza bejaše sasvim drukčije od onoga kakvim ga uobičajeno definišu profesionalni političari.

Mnogi širom sveta čuveni borci i političke ličnosti stupaju na poprište borbe vođeni raznoraznim mogućim pobudama i razlozima, pa tek onda određuju svoju ulogu u njoj, a njihova se ličnost prilagođava i izgrađuje naporedo sa samim tokom borbe. Suprotno ovakvim ličnostima, imam Homeini je preuzeo ulogu vođe Islamske revolucije godine 1963, s tim što je prethodno godinama ranije prešao kroz najviše stupnjeve duševnog usavršavanja, borbe protiv strasti i duševnih poriva (*veliki džihad*) i sticanja moralnih vrlina i izvornog znanja. On je davao prednost samoizgradnji i unutrašnjoj borbi u odnosu na spoljašnju, čak je i govorio: *"Izučavanje raznih nauka, pa čak i sticanje znanja o Božijem jedinstvu, ne predstavlja ništa do običan veo, niti vodi istini ukoliko nije praćeno samoprociscenjem."* Imamove oštre reči u izjavi od 1. aprila 1963. go-

dine kao i u sličnim izjavama kojih ima u izobilju u njegovim delima, nisu bile tek politički gest radi odstranjivanja rivala sa političke scene. To su bili izrazi realnosti koji su poticali iz dubine ličnosti koja je svet posmatrala kao Božije prisustvo. On nije gajio lična neprijateljstva i mržnju prema šahu, Sadamu, Karteru, Reganu ili ostalima sa kojima se sukobljavao tokom svoje duge borbe. Imam Homeini je na umu imao reformu ljudskoga društva, oslobađanje čovečanstva od dominacije đavoljih slugu, i povratak čoveka njegovom primordijalnom identitetu koji je Božanski i iz ovog ugla je posmatrao borbu. On je i sam verovao u ove principe i postupao je u skladu sa njima pre no što je i druge pozvao da čine isto. Tajnu uspeha imama Homeinija treba potražiti u njegovoj dugotrajnoj borbi sa samim sobom i sopstvenim jastvom (*nafs*) i dostizanju nivoa intuitivne gnoze (*ma'refat-e šohudi*). Poimanje pobuda i ciljeva političke borbe imama Homeinija nije moguće bez prethodnog uzimanja u obzir svih etapa usavršavanja duhovne, moralne i naučne dimenzije njegove ličnosti.

Svet je video mnoge izuzetne revolucionare i borce, no ono što njegovo delo čini upečatljivim a njegovu revoluciju izdvaja i povezuje sa pokretom Božijih poslanika jeste činjenica da upravo ta ličnost koja je stajala iza Islamske revolucije u dvadesetom veku, po svedočenju onih koji su ga okruživali, nikada, od početka svoje dužnosti pa sve do smrti, ne samo da nije propustila ni jednu obaveznu versku dužnost, već nije propustila ni one druge, neobavezne, kao što je preporučena noćna molitva. Bejaše to osoba koja je prekinula intervju sa brojnim predstavnicima svetskih medija koji su se sjatili na njegov poslednji intervju pred povratak iz Nofel Lešatoa u Iran, i to iz razloga što je upravo tada bilo vreme za molitvu.

Tajnu čudesnog uticaja koje su imale poruka imama Homeinija i njegova reč na srca onih kojima se obraćao, koja se graničila sa spremnošću na žrtvovanje, treba potražiti upravo

u izvornosti njegove misli, postojanosti mišljenja i nepomešane iskrenosti prema ljudima.

U najupečatljivije odlike pokreta imama Homeinija, koje su priznali i njegovi prijatelji i protivnici, spadaju obelodanjanje specifičnog političkog kursa u borbi, usvajanje jasnih stanovišta i neodstupanje od njih i odlučnost u postizanju ciljeva. Analiza imamovih saopštenja i političkih stanovišta tokom čitavog perioda pobune protiv šaha i Amerike i poređenje njegove pozicije sa pozicijom drugih političko-verskih ličnosti i političkih partija toga vremena, veoma jasno pokazuju razlike u stepenu njegove privrženosti ciljevima i odlučnosti u nastavak pokreta u odnosu na druge. Istorijski zapisi i dokumenti svedoče o tome kako su na samom početku pobune u periodu 1961–1963, istaknute verske i političke ličnosti i grupacije stupile na poprište, zauzimajući u nekim slučajevima najčvršće moguće pozicije, da bi se na prvi sukob sa šahovim režimom brže-bolje povukli; neki su se opredeljivali za dugotrajnu izolaciju i ćutanje koje je potrajalo sve dok 1979. godine bunt nije dostigao vrhunac, a Revolucija odnela pobjedu. Drugi su se žurno povukli sa vodećih položaja i, umesto da se bore protiv politike kolonijalističkog mešanja Sjedinjenih Američkih Država u poslove države i da se suprotstave opstanku šahovog režima koji je služio kao oruđe za spoljašnju dominaciju, pribegli su izvikivanju parola poput *“Slobodni izbori”* ili *“Implementacija ustavne monarhije”*. Nije nikakva tajna, bar za one upućene u savremenu istoriju Irana, da u atmosferi koja je vladala u to doba izvikivanje takvih parola nije imalo nikakvih drugih rezultata do skretanja od borbe sa glavnim protagonistima kao osnovnim kursom narodnog ustanka, i zbog toga je SAVAK, šahova tajna policija, preduzeo sve da osnaži takve struje. I, usred svega toga, jedino imam Homeini i njegovi saborci koji su verovali u njega i njegov pravac, nisu niti ustuknuli niti napustili svoje pozicije za sve vreme trajanja pobune. Uprkos mnogim teškoćama, od kojih je svaka za sebe mogla poslužiti

kao opravdanje za promenu stavova, povlačenje u tišinu i kompromis, oni su ustrajali u postizanju svojih ciljeva i žrtvovali se, kako su i bili najavili na početku ustanka. Takva istrajnost i otpor nisu mogući osim kada se ima vere u principe i istinu koja nadilazi celishodnost dnevnih društveno-političkih okolnosti.

Godina 1342. (po solarnoj hidžri, sredina 1963. g. n.e.) započeta je bojkotom proslave Nove godine i obojena je krvlju nedužnih učenika škole Fejzije. Šah nije odustajao od sprovođenja američkih reformi, a imam Homeini je dosledno i uporno radio na osvešćivanju i upoznavanju ljudi sa američkim mešanjem u državne poslove, šahovom izdajom i pozivanjem na pobunu. Dana 3. aprila 1963. godine vrhovni verski autoritet Nedžefa, ajatolah Hakim, u telegramima upućenim ulemi i verskim autoritetima zatražio je da se svi zajedno spakuju i kolektivno presele u Nedžef. Ovaj predlog učinjen je kako bi se zaštitili životi pripadnika uleme i ugled verskih centara. Preduzimanjem nekih mera šahov režim je pokazao svoj gnev zbog podrške koju su ulema Nedžefa i Kerbele i ajatolah Hakim pružali pobuni uleme u Iranu. Šahov režim je, u cilju zastrašivanja i sprečavanja eventualnog potvrdnog odgovora uleme na telegrame ajatolaha Hakima, poslao svoje snage u Kom, a istovremeno sa tim u domove verskih autoriteta poslao je glasnike da im prenesu šahovu preteću poruku. Imam Homeini je odbio da primi ove telale. Nešto kasnije, imam Homeini se, u svome govoru od 2. maja 1963, osvrnuo na ovaj događaj i nazvavši šaha "čovečuljkom", rekao: *"Čovečuljak je poslao šefa svoje policije, šefa ove nesrećne vlade u domove pripadnika uleme. Ja ih u svoj dom nisam pustio; kamo sreće da jesam, pa da im tu na licu mesta saspem zube u grkljan. Oni su našli da šalju pridvorice u domove uleme da im kažu kako je Njegovo Veličanstvo poručilo 'Budete li o tome i tome progovorili makar i reč, kuće će vam biti srušene nad glavom; vas ćemo pobiti, a žensku čeljad ćemo vam obeščastiti!'"*

Njegova svetost imam je, ne obazirući se na ove pretnje, odgovorio na telegram ajatolaha Hakima, naglasivši da kolektivno iseljenje uleme i ostavljanje praznim verskog centra u Komu nije preporučljivo. Imam Homeini je, između ostalog, u telegramu napisao i sledeće: *"Mi ćemo, ako Bog da, izvršiti našu dužnost prema Bogu i postići jedno od dva dobra: ili ćemo odseći ruke izdajica islama i Časnog Kur'ana, ili ćemo se sresti sa Uzvišenim Stvoriteljem."* I još: *"Uistinu, ja na smrt ne gledam drukčije no kao na blaženstvo, a život pod tiranima kao uništenje."*

U poruci od 2. maja 1963, povodom davanja četrdesetodnevog pomena poginulima u školi Fezije, imam Homeini je istakao da ulema i iranski narod treba da sarađuju sa čelnicima muslimanskih i arapskih zemalja u suprotstavljanju Izraelu i osudio poruke šaha i Izraela, i tako, od samog početka svoga ustanka, pokazao da islamski pokret u Iranu nije odvojen od interesa islamskog *ummata* (zajednice svih muslimana) već da je njegov ustanak reformatorski pokret celog islamskog sveta i nije ograničen samo na Iran.

U pismu ulemi, imam je napisao: *"Opasnost koju za islam i za Iran predstavlja Izrael neposredna je. Sporazumi sa Izraelom a protivu muslimanskih vlada su ili već potpisani ili će uskoro biti ... ćutanjem i povlačenjem izgubićemo sve. U obavezi smo prema islamu i prema Poslaniku Božijem (s.a.v.s.). Sada, kada je trud Časnog Verovesnika suočen sa izopačenjem, muslimanska ulema i svi koji su privrženi svetoj veri moraju ispuniti svoje obaveze. Ja sam rešio da se ne odmorim sve dok ovaj truli sistem ne postavim tamo gde mu je mesto..."*

Hapšenje i ustanak od 5. juna 1963.

Nastupio je mesec muhareem (prvi mesec arapskog lunar-nog kalendara), koji se poklopio sa mesecom hordadom (treći mesec persijskog solarnog kalendara, druga polovina maja – prva polovina juna po gregorijanskom kalendaru). Imam Homeini je maksimalno iskoristio ovu priliku da podstakne narod na pobunu protiv šahovog diktatorskog režima. Na dan *ašure* (10-ti dan meseca moharama i mučeničkog stradanja imama Huseina) masa od stotine hiljada ljudi sa plakatama sa Homeinijevim likom u rukama prolazeći u mirnim demonstracijama pored Mramorne palate, šahovog sedišta, prvi put u glavnom gradu počela je da izvikuje parolu *“Dole diktator!”* Sledećih dana masovne demonstracije u znak podrške imamovoj pobuni održane su na Univerzitetu, bazaru i ispred britanske ambasade.

Popodne na dan *ašure*, 3. juna 1963. godine, imam Homeini je održao svoj istorijski govor u školi Fejzije koji je označio početak petojunskog ustanka. Veći deo imamovog govora bio je posvećen objašnjavanju štetnih posledica vladavine dinastije Pahlavi, te obelodanjivanju tajnih odnosa između šaha i Izraela. U ovom govoru imam Homeini se glasno obratio šahu rekavši: *“O, gospodine, počujte me; o, gospodine šahu! O, šahu, Vaša visosti! Počuj moj savet i prođi se toga. Gospodine, obmanjuju Vas! Ne želim da dočekam da vidim kako će narod biti zahvalan za Vaš odlazak, ako Vas jednoga dana nateraju da odete. Ako Vam se nešto diktira da Vi samo pročitate, razmislite malo o tome ... poslušajte moj savet ... kakvi su to*

odnosi između šaha i Izraela zbog kojih SAVAK treba da kaže 'Ne pominjite Izrael...' Da šah slučajno nije Izraelac?'

Imamove reči pale su kao udarci maljem na šahovu dušu čija su manijakalna opsednutost za moći i faraonska oholost bile opšte poznati. Šah je izdao naredbu da se uguši glas pobune. Najpre je predveče 4. juna pohapšen velik broj imamo-vih saboraca, a naposletku, u 3 časa izjutra 5. juna, stotine pripadnika specijalnih odreda poslatih iz Teherana opkolilo je imamovu kuću i uhapsilo ga u trenutku dok je obavljao *nafele* namaz (*Nafele*, *nafile* – duža neobavezna molitva izuzetno pobožnih ljudi koja se upražnjava radi postizanja višeg stepena približenja Bogu. Klanja se preko dana ili posle ponoći, kada je znatno više cenjena i kada se smatra delotvornijom). Žurno je odveden u Teheran gde je najpre bio pritvoren u Oficirskom domu, da bi naveče bio premešten u zatvor Kasr. Vest o imamovom hapšenju veoma se brzo proširila gradom Komom i njegovom okolinom. Muškarci i žene iz predgrađa, kao i iz samoga grada, napustili su svoje domove i naselja i krenuli ka kući svoga lidera. Njihova najglasnija parola bila je "*Ili Homeini ili smrt!*" koja je dopirala iz svih delova grada. Gnev naroda bejaše toliko žestok da su se policijske snage već na samom početku razbežale; vratile su se tek kad su bile pod punom opremom. Pojačanja policiji poslata su u grad iz obližnjih garnizona oko Koma. Onog trenutka kada je reka ljudi izašla iz svetilišta Fatime Ma'sume (a.s.), zasula ih je rafalna paljba iz automatskog oružja. U narednih nekoliko časova usledili su žestoki okršaji naroda i policije. Vojni avioni su uzletali iz Teherana i nad Komom probijali zvučni zid kako bi izazvali što veći strah i paniku. Ustanak je stavljen pod kontrolu grubom upotrebom sile. Vojni kamioni žurno su raščišćavali ulice i sokake od tela poginulih i ranjenih i odvozili ih u nepoznatom pravcu. Te večeri, u Komu je vladala turobna atmosfera ratnog razaranja. Ujutro 5. juna, vest o hapšenju vođe Revolucije stigla je i do Teherana, Mašhada, Širaza i ostalih gradova i tamo proizvela sličnu situaciju.

Građani Varamina i okolnih gradova su se uputili ka Teheranu. U nameri da ih spreči da uđu u grad, demonstrante je na raskrsnici puta Varamin – Teheran presrela vojska naoružana tenkovima i sukobila se sa njima pri čemu je stradao veliki broj ljudi. Ogromna masa naroda okupila se kod teheranskog bazara i u centru grada i krenula na šahovu palatu uzvikujući *“Ili Homeini ili smrt!”* Iz južnog dela grada ka centru je krenula bujica ljudi predvođena Tajeb Hadži Rezaijem i Hadži Esmailom Rezaijem, dvojicom srčanih ljudi iz južnog dela Teherana. Ova su dvojica kasnije uhapšena i 2. novembra 1963. izvedena pred streljački vod, dok su njihove pristalice proterane u Bandar Abas.

Jedan od šahu najbližih ljudi, general Hosein Fardust, kasnije je u svojim memoarima pisao o korišćenju iskustava i kooperaciji najelitnijih političkih i bezbednosnih agenata Amerike u gušenju ustanka, a takođe i o pometnji šaha, dvora, vojnih zapovednika i pripadnika SAVAK-a u tim trenucima kada su šah i njegovi generali sumanuto izdavali naredbe da se ustanak uguši. Opisujući ozbiljnost situacije, general Fardust piše: *“Rekao sam Ovejsiju, komandantu specijalne vojne garde, da jedino što je još preostalo je da naoružamo kućare, čistače i oružare.”* Naposljetku, vojska i šahova policija su, koristeći sva raspoloživa oružja, pa čak i pucajući u ljude iz neposredne blizine, uspeli da suzbiju ustanak. Osvrćući se u svojim memoarima na taj dan, tadašnji premijer Asadolah Alam je napisao šahu: *“Da smo se povukli, nemiri bi se proširili na sve četiri strane Irana i naš bi režim bio suočen sa sramotnim padom. Tada sam Vam čak rekao da ako ja odem sa funkcije Vi bi uvek mogli da se spasite tako što biste mene optužili i pogubili kao krivca za ono što se desilo.”* Dana 5. juna u Teheranu i Komu je proglašeno vanredno stanje, ali i pored toga, i narednih dana su nastavljene masovne demonstracije koje su se sve redom završavale krvoprolićem.

Peti jun 1963. je dan kada je počela Islamska revolucija iranskog naroda. Nakon 19 dana zatočenja u zatvoru Kasr, imam je premešten u zatvor vojne baze u Ešratabadu.

Dva dana nakon izbijanja petojunskog ustanka, šah je narodnu revoluciju nazvao *"izgredničkim divljanjem proisteklim iz saveza crveno-crne reakcionarske bande"*, nastojeći da je pripiše spoljnim činocima i ličnostima poput Gamal Abdel Nasera. Svi su bili svesni slabosti šahovih optužbi. Suprotno od šahovih ponovljenih optužbi, levičarski elementi i komunisti ni u kom slučaju nisu imali učešća u ovom ustanku; štaviše, partija *Tude* i drugi iranski komunisti su u svojim pisanjima i mišljenjima ponavljali ocene moskovskog radija i sovjetskih novina o petojunskom ustanku. Sovjetska Komunistička partija okarakterisala je petojunski ustanak kao *"zaslepljeni reakcionarski pokret protiv šahovih progresivnih reformi."* U drugu lažnu šahovu optužbu o umešanosti Egipta, i pored svih nastojanja i intriga SAVAK-a niko nije poverovao. Istinska, čista nezavisnost petojunskog ustanka bila je toliko očigledna i očevidna da takve etikete nisu mogle da joj nanesu ni najmanju štetu.

Hapšenjem vođe petojunskog ustanka i brutalnim pokoljem ustanika činilo se da je ustanak ugušen. Za vreme zatočeništva, imam Homeini je odvažno odbijao da odgovara na pitanja islednika, smatrajući sudski aparat Irana i njegovu pravnu sposobnost nelegitimnim i nekompetentnim. Zatvoren u samici u zatvoru u Ešratabadu, imam je iskoristio priliku i posvetio se čitanju dela iz savremene istorije, uključujući i istoriju iranske ustavne revolucije i dela Džavaharlal Nehrua. Nakon hapšenja imama Homeinija u celoj zemlji su buknuili masovni protesti sveštenstva i različitih slojeva iranskog društva sa zahtevom za oslobađanje njihovog vođe. U znak protesta, u Teheran je iz drugih pokrajina došla grupa istaknutih pripadnika uleme. Strah od eventualnog pokušaja smaknuća vođe Revolucije u narodu je izazvao sveopštu reakciju. Neki od pridolšlih pripadnika uleme su uhapšeni u racijama i na neko vreme zatvoreni. Šah koji je događaje od 5. juna video kao pogubne za sopstvenu stabilnost i garancije koje je dao Sjedinjenim Državama, nastojao je da umani njihovu težinu i va-

žnost i čitavu situaciju prikaže kao normalnu i pod kontrolom. S druge strane, gnev naroda zbog daljeg zadržavanja imama rastao je iz dana u dan. Režim je zbog toga bio primoran da 2. avgusta 1963. premesti imama iz zatvora u kućni pritvor u četvrt Davudije, gde je bio pod prismotrom snaga bezbednosti. Doznajući za ove novosti, građani Teherana su pohrlili u Davudije. Nekoliko časova kasnije, pred kućom u kojoj je imam bio zatvoren skupila se ogromna masa sveta koju je režim bio primoran da rastera i da oko kuće rasporedi vojne snage. Uveče 2. avgusta, prorežimski mediji i novine objavili su lažnu vest da su verski autoriteti i predstavnici režima postigli sporazum. Imam Homeini nije bio u mogućnosti ni da čuje, a ni da demantuje ovu vest. Međutim, ulema je izdavanjem saopštenja opovrgla postojanje bilo kakvog sporazuma. Među pomenutim izjavama ona koju je dao ajatolah Mar'aši Nedžefi bila je naročito oštra, sadržajna i nadasve efikasna. Nakon ovih događaja imam Homeini je u pratnji režimskih čuvara prebačen u jednu kuću u kvartu Kejsarije u Teheranu, gde je i ostao sve do puštanja na slobodu i povratka u Kom 7. aprila 1964. godine.

S početka 1964. godine šahov režim je, vođen mišlju da je surovo postupanje u događajima od 5. juna predstavljalo dovoljnu lekciju za narod i da je učutkalo protivnike režima, pokušao da događaje koji su se desili tokom 1963. godine prikaže kao već zaboravljene. Sedmog aprila uveče, imam Homeini je bez prethodnog obaveštenja pušten iz pritvora i odveden u Kom. Čim je ova vest doprla, gradom je zavlдало oduševljenje, i u narednih nekoliko dana u školi Fejzije i na više mesta u gradu priređeno je raskošno slavlje. Revolucionarni govor koji je održao tri dana po oslobođanju poništio je sve predstave i propagandu režima. Imam u tom govoru kaže: *“Proslava je danas besmislena. Sve dok je u životu, iranski narod oplakivaće 5. jun.”* Vođa Revolucije je u svome govoru podrobno izložio dimenzije petojunskog ustanka, a kao odgovor na pitanje o glasinama o “sporazumu sa režimom”, rekao: *“Udarna vest*

bejaše da je došlo do postizanja sporazuma između sveštenstva i šahove 'bele revolucije' i naroda, i da je narod sa time saglasan! Koja revolucija? Koji narod?! ... Homeini se neće sporazumeti sa njima pa čak ni da ga obese. Reforme se ne mogu sprovoditi bajonetom." Sada kada je imam Homeini ponovo bio na slobodi, SAVAK je planirao da umanju moć revolucionara tako što će izazvati razdor između uleme i verskih autoriteta. Svestan tih njihovih namera, u istorijskom govoru održanom u A'zam džamiji u Komu 15. aprila 1964. godine, imam Homeini je rekao sledeće: *"Ako neko uvredi mene, ako me ošamari, ako ošamari moju decu, tako mi Boga, ne želim da se ma ko diže u moju odbranu. Znam da izvesni pojedinci žele da izazovu razdor u ovoj teološkoj školi, da li sa name-rom, da li iz neznanja. Ja koji sedim ovde, ljubim ruke svim verskim autoritetima – svima njima redom – ovde, u Nedžefu, u Mašhadu, Teheranu, gde god da jesu; i ljubim ruke svim pripadnicima muslimanske uleme. Naš je cilj daleko viši od takvih stvari. Pružam bratsku ruku svim islamskim narodima, svim muslimanima ovoga sveta, i na Istoku i na Zapadu ..."*

U ovom govoru imam Homeini je takođe govorio protivu tajnih odnosa između šaha i Izraela. Imam je povikao *"O ljudi, primite k znanju da se narod ove zemlje protivi paktu sa Izraelom. Naš narod, naše sveštenstvo i naša vera od nas zahteva da ne šurujemo sa neprijateljima islama."* Imam Homeini je opet šaha nazvao čovečuljkom; obraćajući mu se, on je rekao: *"Ne činite grešku. Čak i da se Homeini sporazume sa Vama, muslimanski svet neće! Ne činite grešku. Mi smo i dalje na istim uporištima koja smo i pre zauzimali. Protivimo se svakoj odluci koja je donesena a koja je protivna islamu. Protivimo se svakom nasilju ... Ova ljubljena nacija mrzi Izrael i njihove predstavnike i mrzi sve one vlade koje sa Izraelom šuruju."*

Prva godišnjica petojunskog ustanka godine 1964. obeležena je izdavanjem zajedničkog saopštenja imama Homeinija i drugih verskih autoriteta i odvojenih izjava teoloških škola i

PRIPOVEST O BUĐENJU

taj dan je proglašen danom opšte žalosti. Meseca jula 1964. godine veliki borci ajatolah Talegani i Mehdi Bazargan, čelnici oslobodilačkog pokreta Irana, koji su podržali petojunski ustanak, izvedeni su pred vojni sud i osuđeni na dugogodišnje zatvorske kazne. Imam Homeini je dao izjavu u kojoj je upozorio: *"Oni koji su ih osudili doživće strašnu sudbinu."* On je, takođe, predložio da se iransko sveštenstvo okuplja jednom nedeljno na redovnim sastancima u cilju praćenja ciljeva pokreta i vođenja narodnog ustanka.

Pobuna imama Homeinija protiv "Deklaracije o kapitulaciji" i njegovo izgnanstvo u Tursku

S druge strane, sa svojom uobičajenom ohološću i ubeđenjem da su ubijanja, hapšenja i suđenja desetkovali glavninu snaga otpora, šah je bio odlučan da pod pritiskom Amerike nastavi sprovođenje reformi koje je diktirala Bela kuća. Reforme su u krajnjem trebale da rezultiraju višestrukim uticajem Sjedinjenih Američkih Država i direktnim prisustvom agenata ove zemlje u različitim sferama ekonomije i vojske i drugim stubovima šahovog režima. Zato je prvi uslov bilo uklanjanje svih zakonskih prepreka koje ometaju prisustvo američkih oružanih snaga u Iranu kao i davanje garancija bezbednosti i neograničene slobode delovanja. Revizija "kapitulacije" (diplomatski i konzularni imunitet za američke građane na teritoriji Irana) našla se na dnevnom redu. Izglasavanje "deklaracije o kapitulaciji" od strane marionetske Skupštine i Senata bio je smrtonosni udarac nezavisnosti Irana koja je već bila na izdizaju. Surova suzbijanje ustanika, njihovo zatvaranje i progonstvo, kao i vanredno stanje koje je šah uveo, učutkali se sve i niko se nije usuđivao da se suprotstavi. I u ovim događanjima imam Homeini je ostao odlučan da ostvari svoju istorijsku misiju i pokrenuo je novi ustanak. Za dan objave ustanka od strane imama je odabran 26. oktobar, šahov rođendan, kada su na naručene proslave trošene enormne svote novca svake godine, a vest o tome imam je u formi pisama i poruka dostavio pripadnicima uleme u gradovima širom Irana. Šah je u Kom poslao

svog predstavnika sa ciljem da zapreti imamu Homeiniju i spreči ga da toga dana održi govor. Imam je odbio da primi šahovog izaslanika. Šahova poruka predata je ajatolahu Mustafi Homeiniju, imamovom najstarijem sinu.

Uprkos svemu, ne obazirući se na pretnje režima imam Homeini je tog dana, na masovnom skupu sveštenstva i stanovnika Koma i drugih gradova, održao jedan od svojih najdužih govora. Ovaj istorijski govor ustvari je bio osuda nezakonitog mešanja Bele kuće u poslove islamskog Irana i razotkrivanje šahovih izdajničkih postupaka. Govor je počinjao rečima ispunjenim neposivom oštrinom:

"... Pogažena je čast naša. Ukaljano je dostojanstvo Irana. Pogaženo je dostojanstvo iranske armije. U Skupštini su doneli zakon po kome se mi pridružujemo Bečkoj konvenciji ... po kome svi američki vojni savetnici i njihove porodice, njihovo tehničko i administrativno osoblje i njihove sluge ... svi su izuzeti od zakonske odgovornosti za bilo koje krivično delo koje počine u Iranu ... Gospodine! Upozoravam Vas na opasnost. O vojsko iranska! Proglašavam opasnost! O državniči iranski, proglašavam opasnost! Tako mi Boga, ko god se uzdrži glas da digne, greh čini; ko god ne želi glas da digne, smrtni greh čini. O poglavari islama, spašavajte islam! O ulemo Nedžefa; o ulemo Koma, spašavajte islam!"

U ovom govoru imam Homeini izrekao je svoje čuvene reči:

"Sjedinjene Države gore su od Engleske; Engleska gora od Sovjetskog Saveza; Sovjetski Savez gori od obadva!! Svaki gori od prethodnog, svaki veće zlo od prethodnog ... Ali danas, mi im se suprotstavljamo; suprotstavljamo se njihovoj iskvarenosti, njihovom prezira dostojnom karakteru, suprotstavljamo se Sjedinjenim Državama. Neka predsednik Sjedinjenih Američkih Država zna da je za naš narod najomraženija ličnost ... sve naše nevolje dolaze od SAD i od onog Izraela koji je i sam deo SAD!"

Toga dana (26. oktobra) imam Homeini je izdao svoj revolucionarni proglas u kome je napisao: *“Neka svet zna da svi jadi sa kojima se iranski narod i svi muslimanski narodi suočavaju potiču od Sjedinjenih Država; od imperijalista. Islamski narodi gnušaju se imperijalizma uopšte, a SAD naročito. Sjedinjene Američke Države su te koje podržavaju Izrael i njihove istomišljenike. Sjedinjene Američke Države su te koje daju snagu Izraelu da muslimanske Arape čine beskućnicima ...”*

Imamova objava protiv usvajanja dokumenta o kapitulaciji dovela je u oktobru mesecu Iran na ivicu još jednog ustanka. Međutim, šahov režim, poučen iskustvom gušenja petojunskog ustanka, brzo je odreagovao. Uz to, ovoga puta je veliki broj istaknutih verskih i političkih ličnosti koje su podržale imamov ustanak bio što zatvoren, što proteran. Pojedini verski autoriteti koji su se veoma rano, u samom začetku ustanka, priključili protestu, postepeno su dolazili do zaključka kako je mnogo celishodnije ostati nem i povući se sa poprišta, i takvo stanje je potrajalo sve do pobeđe Revolucije 1979. godine. S druge strane, prema dokumentima objavljenim nakon trijumfa Islamske revolucije, ličnosti poput Šariat Madarija koristile su u to vreme (pobuna oktobra 1964) svoj uticaj i položaj da privole svoje pristalice da se uzdrže od reakcije i da uskrate podršku imamovom pokretu. Glavnu opasnost po šahov režim predstavljao je sam imam Homeini koga nikako nisu uspevali da učutkaju, uprkos svim svojim lukavstvima. On je sada postao omiljeni vođa dobro znan svim revolucionarima, i za mnoge ljude „vrelo ugledanja u verskim pitanjima“ (*merdža taklid*). Prethodna iskustva su pokazala da njegovo zatočenje unutar zemlje stostruko uvećava teškoće režima. Eventualni pokušaj njegovog smaknuća procenjen je kao rizičan, budući da bi se time utrla staza za sveopšti ustanak širom zemlje koji se ne bi dao kontrolisati. Naposljetku je odlučeno da se on protera iz zemlje.

U zoru 4. novembra 1964. godine specijalne snage poslate iz Teherana još jedanput su izvele opsadu imamove kuće u Komu. I za divno čudo, isto kao što se zbilo i prethodne godine, uhapsili su ga dok je obavljao noćnu molitvu. Njegova svetost imam odveden je direktno na teheranski aerodrom Mehrabad, odakle je, u tajnosti, u prethodno pripremljenom vojnom avionu u pratnji agenata tajne službe prebačen u Ankaru. Toga popodneva SAVAK je u dnevnoj štampi objavio vest o imamovom progonstvu pod optužbom za ugrožavanje nacionalne bezbednosti. Uprkos stanju represije, talas protesta je zahvatio zemlju u vidu demonstracija na teheranskom bazaru, dugotrajne obustave održavanja nastave u teološkim školama, slanja pisama i poruka međunarodnim institucijama i verskim autoritetima.

Istoga dana kada je imam Homeini progнан, uhapšen je njegov najstariji sin, ajatolah Mostafa Homeini. Pritvoren je i nakon nekog vremena, 3. januara 1965. godine, proteran u Tursku gde se nalazio i imam. Period imamovog izgnanstva u Turskoj bio je za njega težak i ponižavajući. Čak mu je bilo zabranjeno da nosi svoju sveštenućku odoru. Međutim, nikakvi ni duhovni ni fizički pritisci nisu ga mogli privoleti da načini ustupke. Prvo imamovo prebivalište po dolasku u Tursku bila je soba broj 514 na četvrtom spratu Hotela "*Boulevard Palace*" u Ankari. Narednog dana, radi održanja tajnosti mesta njegovog boravka, premešten je na drugu lokaciju na Ataturk aveniji. Par dana kasnije, 12. novembra 1964. – kako bi ga što više izolovali i presekli svaki vid njegove komunikacije sa svetom – imama su odveli u gradić Bursu, 46 kilometara zapadno od Ankare. Tokom ovog perioda, učešće u političkom životu imamu Homeiniju je bilo onemogućeno, budući da je bio pod neprestanom prismotrom agenata iz Irana i turskih čuvara.

Boravak imama Homeinija u Turskoj potrajao je 11 meseci. Za to vreme šahov režim je nemilosrdno zatirao i poslednje tragove otpora u Iranu i, za imamova odsustva, užurbano

sproveo reforme koje su Sjedinjene Države priželjkivale. Pod pritiskom naroda, režim je u par navrata bio primoran da dozvoli predstavnicima uleme da posete imama kako bi se uverili u njegovo dobro zdravlje. U međuvremenu, u nekoliko šifrovanih pisama sa umetnutim aluzijama u formi moltive upućenim svojoj rodbini i ulemi iz verskog centra, imam je podsetio na nepokolebljivost i neodustajanje od borbe i zatražio da mu doture knjige molitvi i *fikha*. Prisilni boravak imama u Turskoj pružio mu je priliku da sastavi obimnu knjigu "*Tahrir al-vasile*". U ovoj knjizi koja sadrži immove pravne dekrete (fetva), po prvi put u to vreme, kao zaboravljene verske dužnosti izneta su pravila koja se odnose na džihad, odbranu, princip sprečavanja zla i naređivanje dobra, kao i mnoga druga svakodnevna pitanja. Treba podsetiti da su zaključci imama Homeinija izvedeni iz prava i njegove metodologije bili prisutni u njegovim brojnim delima još godinama pre smrti ajatolaha Borudžerdija. Na njih ćemo se osvrnuti u odeljku o pisanoj zaostavštini imama Homeinija.

Izgnanstvo iz Turske u Irak

Dana 5. oktobra 1965. godine, Njegova svetost imam Homeini je, zajedno sa svojim sinom ajatolahom Mustafom, deportovan iz Turske u sledeću zemlju svog progonstva, Irak. Pojašnjenje motiva i povoda koji su stajali iza ovoga premeštaja bilo bi sve samo ne kratko. Bilo kako, ti bi se motivi i povodi u kratkim crtama mogli svesti na sledeće: neprestani pritisci verske zajednice i teoloških škola i zalaganja i demonstracije muslimanskih studenata u inostranstvu u cilju imamovog oslobađanja; nastojanja šaha da stanje u zemlji prikaže kao normalno i da stvori privid moći i stabilnosti; nastojanja šaha da umiri Sjedinjene Države i od njih dobije dodatnu podršku; napeta atmosfera i bezbednosni problemi koje je ovo stanje prouzrokovalo turskim vlastima; intenziviran unutrašnji pritisak od strane verske zajednice u Turskoj. I što je najvažnije, šahova pretpostavka da će mirna atmosfera i pomirljivi stav verskih škola u Nedžefu, kao i stanje u vladajućim strukturama u Bagdadu sami po sebi biti značajna prepreka koja će ograničiti aktivnosti imama Homeinija.

Po dolasku u Bagdad, imam Homeini je odmah otišao na hodočašće svetilišta Bezgrešnih imama (a.s.) u Kazemeinu, Samari i Kerbeli. Nedelju dana kasnije, stigao je u svoje prebivalište u Nedžefu. Razdragana dobrodošlica koju su mu priredili stanovnici u ovim mestima pokazala je da je, suprotno pretpostavkama režima, poruka petojunskog ustanka uistinu našla pristalice i u Nedžefu kao i širom čitavog Iraka. Kratak razgovor koji je imam obavio sa izaslanikom iračkog predsednika,

Abdul Salam Arefom, i njegovo odbijanje predloženog intervjua za radio i televiziju, još jedanput su potvrdili da imam nije osoba koja će valjanost i istinitost svoje Božanske borbe učiniti žrtvenim jagnjetom vladajućih režima u Bagdadu i Teheranu. Ovakvih odsečnih i čvrstih stavova imam se držao za sve vreme svoga boravka u Iraku, i upravo iz tog razloga imam Homeini je jedan od retkih političkih lidera u svetu koji, čak i na vrhuncu političkih teškoća i pritisaka, nije bio spreman da uđe u bilo kakvu političku intrigu ili potajni dogovor kao što je bilo uobičajeno u to vreme, niti da na bilo koji način kompromituje svoje ideale i principe. Bilo je dovoljno da u vreme najžešćih tenzija između Iraka i Irana imam Homeini pokaže najmanji znak odobravanja i da dobije raznovrsna sredstva i mogućnosti za borbu protiv šaha. Ali, on ne samo da to nije učinio, već je baš u to vreme vodio borbu na oba fronta istovremeno, i u nekoliko navrata išao do granice sukoba sa režimom u Bagdadu. Bez sumnje, da nije bilo imameve oštroumnosti, Islamska revolucija bi pošla onim putem koji su mnogo puta prešli razni pokreti, politički frontovi i partije Irana, i okončala se zavisnošću i porazom.

Dugi 13-godišnji boravak imama Homeinija u Nedžefu započeo je u uslovima u kojima naizgled nije bilo direktnog pritiska i ograničenja u onoj meri u kojoj ih je bilo u Iranu i Turskoj. Međutim, suprotstavljanja i ometanja i ismevanja od strane otvorenih neprijatelja pa čak i kvazi-sveštenstva i svetovnih lica obučenih u sveštenečke odore, bila su do te mere rasprostranjena i pogubna da se imam, uprkos svome čuvenom strpljenju nekoliko puta svom gorčinom prisetio teških uslova borbe u tim godinama. No bez obzira na sve, niti jedna od ovih nevolja nije mogla pokolebati imama na putu koji je svesno odabrao. Znao je on unapred da je u takvoj atmosferi zaludno govoriti o pobuni i ustanku. Znao je da bi trebalo krenuti sa iste polazne tačke od koje je krenuo i u Iranu, sve skupa sa zbivanjima oko komske teološke škole koja su se odigrala

daleko pre petojunskog ustanka, drugim rečima, od postepene reforme i promene okolnosti i obučavanja generacije koja bi bila u stanju da pojmi njegove ideale i njegove poruke. Stoga je, uprkos svim smetnjama i poteškoćama, u džamiji šejha Ansarija u novembru mesecu 1965. započeo ciklus specijalizacije iz jurisprudencije i njene metodologije koji je trajao sve do iseljenja u Francusku. Njegova čvrsta utemeljenost u jurisprudenciji i njenoj metodologiji i ekspertiza u poznavanju drugih grana islamskih nauka, bilo je do te mere čvrsta da su za veoma kratko vreme, uprkos svim preprekama, njegova predavanja postala poznata kao najistaknutija predavanja u Nedžefu i po obimu i po kvalitetu. Njegovim predavanjima svakodnevno se koristio veliki broj studenata teologije iz Irana, Pakistana, Iraka, Avganistana, Indije i ostalih zemalja Persijskog zaliva. Pripadnici onih iranskih verskih škola koji su bili privrženi imamu, hteli su da se kolektivno isele u Nedžef, ali su odustali od te namere po preporuci imamovoj, pošto je on smatrao da je od izuzetne važnosti da teološke škole u Iranu ostanu aktivne. Uprkos tome, velik broj onih koji su bili duboko odani imamu ipak je došao u Nedžef, gde se postepeno oformilo jezgro revolucionarnih ličnosti koje su verovala u njegov put. Upravo je ta grupa pristalica na sebe preuzela zadatak prenošenja imamovih revolucionarnih poruka u tim godinama represije.

Još od dolaska u Nedžef imam Homeini je slanjem pisama i otpravljanjem glasnika održavao kontakte sa borcima u Iranu, i u svakoj mogućoj prilici ih pozivao da se odupru i da ostanu dosledni u postizanju ciljeva petojunskog ustanka. Zaučujuće je to što se u mnogim od tih pisama jasno govori o predstojećoj velikoj društvenoj i političkoj eksploziji u Iranu, i što je zajednica iranskog sveštenstva pozvana da se pripremi da preuzme odgovornost u predvođenju iranskog društva u skoroj budućnosti. Ta su predviđanja data u situaciji kada, očigledno, nije postojao ni tračak nade da će se stanje promeniti,

i kada je šahov režim, jači nego ikada, slomio svaki mogući otpor.

Najmračniji period šahove policijske vladavine započeo je progonstvom imama Homeinija i surovim obračunom sa protivnicima. SAVAK je bio oruđe i instrument apsolutne vlasti, čak je zapošljavanje svakog, makar i najobičnijeg radnika čak i u najjudaljenijim krajevima zemlje moralo da bude odobreno od strane SAVAK-a. Od tri institucije vlasti (zakonodavne, sudske i izvršne) u ovom periodu nije ostalo ništa do mrtvog slova na papiru. Sa još nekoliko ljudi sa dvora, šah je sve poluge vlasti držao u svojim rukama. Međutim, sudeći po ispovestima šaha u njegovoj poslednjoj knjizi, njegovim intervjuima i pisanjima ostalih članova porodice Pahlavi, kao i zapisima vojnih zapovednika i čelnika režima koji su objavljeni nakon pada monarhije u Iranu, i prema dokumentima koji su se mogli naći u američkoj ambasadi, ne postoji nikakva sumnja da su šah i dvor ustvari predstavljali tek oruđe i slepe izvršioce, bez ikakvog sopstvenog uticaja ili inicijative. Ti dokumenti, takođe, otkrivaju da je upravljanje dešavanjima i aktivnostima dvora i režima, pa čak i postavljanje ministara i generala armije, te priprema osetljivih zakonskih akata redom bilo pripremano i planirano u američkoj ambasadi u Teheranu, a ponekad i u britanskoj ambasadi. Na ovom mestu zadovoljićemo se navođenjem samo dva primera šahovih priznanja; on piše: "... Američki i britanski ambasadori su nam prilikom svakog sastanka koji smo održali govorili: 'Mi ćemo vas podržati'. Tokom jeseni i zime 1978–1979, ohrabrivali su me da uspostavim krajnje otvorenu atmosferu slobode izražavanja političkih ideja ... Kad god bih primao američke diplomate ili izaslanike, oni bi mi bez izuzetka napominjali kako moram čvrsto stajati na svojim pozicijama i odolevati, ali kada sam američkom ambasadoru postavio pitanje u vezi s time, on mi je odgovorio kako on takve instrukcije nije dobio ... Par nedelja pre toga, prilikom posete novoimenovanog predstavnika CIA-e u Teheranu, bio sam zapanjen banalnošću njegovih reči. U jednom trenutku smo

razgovarali o otvorenoj političkoj atmosferi, i na njegovom licu sam primetio smešak ... Sve u svemu, oni koji su nam godinama bili verni saveznici imali su u torbi druga zapanjujuća iznenađenja za mene ..."

Zanimljivo je to što je šah u ovoj knjizi pokušao da slom svog režima pripiše tim istim nestvarnim i iznenadnim faktovima, gde čak i tvrdi kako je general Rabi'i, glavnokomandujući vazduhoplovnih snaga, pre svoga pogubljenja rekao sudijama: *"General Hajzer je izbacio šaha iz zemlje poput mrtvog pacova!"*

Zacelo, ovakva izjava predstavlja izvrtanje istorijskih činjenica. Prema bezbrojnim dokumentima i svedočanstvima, i još eksplicitnijem priznanju samog Hajzera u njegovoj knjizi, on je došao u Teheran kako bi monarhiju izvukao iz takvog kritičnog stanja i pripremio državni udar, a ne da bi šaha izbacio iz zemlje.

No, čak i pod pretpostavkom da se gore pomenuta izjava može uzeti kao prihvatljiva, šah, protivno naslovu koji je odabrao za svoju knjigu *"Odgovori za istoriju"*, i uprkos tvrdnjama poput *"O Kire! U miru počivaj. Mi smo budni!"*, nije istoriji ponudio odgovor na pitanje kako se to odnosio prema nezavisnosti svoje zemlje za 37 godina svoje vladavine kada jedan drugorazredni američki general može, posle samo nekoliko dana boravka u Teheranu, da ga izbaci iz zemlje poput mrtvog pacova?!

U svakom slučaju, nakon gušenja petojunskog ustanka i progonstva imama Homeinija, šah pred sobom više nije nalazio nikakvih prepreka. Zemlja je bila u takvom stanju da su žene sa dvora postavljale i smenjivale vladine ministre, članove parlamenta i sudije. Šahova sestra, Ašraf Pahlavi, o čijim je besprizornim skandalima i vodećoj ulozi u krijumčarenju droge pisala čak i strana štampa, nazivana je "tata-mata svih zadata" dvora. Imenovanje Amir Abas Hoveide, behaitskog porekla, čiji je uobičajeni izraz poštovanja šahu bio "ponizni

sluga Vašeg visočanstva", na funkciju premijera, koji je punih 13 godina vodio marionetsku vladu, značilo je da ustavnosti i 'demokratije' u zemlji nije bilo čak ni u trgovima.

Šah je galopirajućim koracima hrlio ka svojoj imaginarnoj veličanstvenoj civilizaciji; civilizaciji zasnovanoj na uvođenju i propagiranju strane kulture, neobuzdanoj raskalašnosti, otimanju nacionalnih resursa od strane stotina američkih i evropskih kompanija, uništavanju relativno nezavisne poljoprivredne strukture Irana, migraciji proizvodnih snaga u prigradska područja i njihovoj transformaciji u besposlenu potrošačku populaciju, razvoju sporedne, montažne i zavisne industrije, opremanju vojnih baza za prisluškivanje i špijuni-ranje u Iranu i regionu Persijskog zaliva od strane američke vojske, a sve o trošku iranskog naroda.

Samo u periodu između 1970. i 1977. godine na uvoz vojne opreme iz Sjedinjenih Država potrošeno je oko 26,4 milijarde dolara prihoda dobijenih od eksploatacije nafte. Samo za 1980. godinu šah je iz Sjedinjenih Država naručio vojnu opremu u vrednosti od 12 miliona dolara, pri čemu je osnovna namena te opreme – u skladu sa politikom Bele kuće – bila zaštita američkih interesa u krajnje osetljivom regionu Persijskog zaliva. Upravljanje dotičnim naoružanjem i njegova primena, ta-kođe, povereni su 60 hiljada američkih savetnika.

U zenitu svoje stabilnosti, kada nije bio izložen stranim pritiscima i problemima, šah je proizvodio 6 miliona barela nafte dnevno, pri čemu je Iran u to doba brojao manje od 33 miliona stanovnika, a cena nafte na tržištu – zbog nekoliko razloga kao što je arapsko-izraelski rat, nastojanja Zapada da prikupi i uskladišti što veće rezerve i obezbedi se za slučaj eventualnog bojkota proizvodnje, kao i sve jačeg povezivanja između islamskih zemalja proizvođača nafte, cena nafte je premašila 30 dolara po barelu. Ipak, uprkos svemu tome, većina bitnih saobraćajnica u Iranu nije bila asfaltirana, a veći deo zemlje nije imao struju niti ustanove osnovne zdravstvene

ili socijalne zaštite. Čak i u vreme kada je desetine predsednika, premijera i visokih državnih zvaničnika iz svih zemalja sveta došlo u Iran da prisustvuju tobože legendarnoj proslavi 2.500 godina postojanja monarhije u Iranu, na desetine hiljada dojučerašnjeg radno sposobnog produktivnog stanovništva, a u tom trenutku nezaposlenog i bez izgleda za budućnost, životarilo je u krajnjoj bedi i užasnim životnim uslovima u predgrađima glavnoga grada, u udžericama, straćarama i čitavim naseljima sklepanim od limenih ploča u blizini teheranskog aerodroma i na brojnim drugim lokacijama na jugu, istoku i zapadu prestonice.

Postojanje tolikog broja limenih naselja budio je tako jeziv prizor da je režim tokom održavanja proslave morao da ih sakrije od očiju stranih gostiju postavljanjem zidova sa muralima, kako bi ovi simboli "veličanstvene civilizacije" ostali skriveni od pogleda! U vreme održavanja proslave većina naselja u južnom i zapadnom delu Teherana još uvek nije imala tekuću vodu, te se po nekoliko stotina porodica pijaćom vodom snabdevalo sa samo jedne česme. Godine 1976–1977. stopa nepismenosti stanovništva starijeg od 7 godina iznosila je 52,9%. U vreme kada je šah pobjegao iz zemlje godine 1978. bilo je prošlo 15 godina od sprovođenja bele revolucije i reformi po američkom modelu. U tom periodu, uprkos prekomernoj proizvodnji i prodaji nafte i drugih državnih resursa i podršci od stranih vlada, Iran ne samo što nije uspeo da se oslobodi zavisnog položaja, već je zemlja povrh svega, iz dana u dan, postajala sve više i više zavisna od stranaca i na ekonomskom, i na poljoprivrednom, i na industrijskom planu, a time su se krajnje nepovoljna ekonomska situacija, opšte siromaštvo i neravnopravnost samo pogoršavali i produbljivali. Na političkom planu, šah je Iran pretvorio u državu koja je u najvećem stepenu zavisna od Zapada, a ponajviše od Sjedinjenih Američkih Država.

Tokom čitavog perioda nakon izgnanstva, i pored nebrojenih teškoća, imam Homeini nije popustio u svojoj borbi, već

je svojim govorima i porukama rasplamsavao nadu u pobjedu u srcima naroda. Dana 16. aprila 1967, u poruci upućenoj teološkim školama, imam je napisao sledeće: *“Uveravam vas, čestita ulemo i narode Irana, da će se režim suočiti sa porazom; njihove pradedove progutala je bujica islama ... progutaće i njih ... Ne posustajte; ne uzmičite pred represijom/ne popuštajte pred nasiljem/; oni će otići a vi ćete ostati ... Ovi istupljeni i tuđi mačevi biće vraćeni u svoje korice!”* Toga dana imam Homeini je napisao otvoreno pismo premijeru Hoveidi. U njemu je naveo okrutnosti i zverstva režima i upozorio Hoveidu na šahovu konfrontaciju sa islamskim vladama, i to sledećim rečima: *“Ne sklapajte pobratimske pakte sa Izraelom, tim neprijateljem islama i muslimana, koji je više od jednog miliona muslimana ostavio bez krova nad glavom. Ne vređajte osećanja muslimana. Ne puštajte više da ruka Izraela i njegovih izdajničkih slugu rovari po tržnicama muslimana. Ne ugrožavajte ekonomiju zemlje radi Izraela i njegovih namesnika. Ne žrtvujte kulturu hirovima i žudnjama ... Čuvajte se gneva Božijeg; gneva narodnog ... [Jer, Gospodar tvoj je, zaista, u zasedi]”* (Kur’an Časni, sura “El-Fadžr” [Zora], ajet 14)

Šah se nije obazirao na imamova upozorenja. Iako su muslimanske zemlje bile na ivici rata sa Izraelom, izraelski proizvodi su, uživajući specijalne privilegije šahovog režima, imali veoma dobru prođu na iranskom tržištu, pa su se tako raznorazne vrste izraelskog voća i prehrambenih artikala, poput izraelskih jaja i piletine, mogle naći u izobilju na iranskim tržnicama po cenama znatno nižim od domaćih proizvoda.

U poruci od 7. juna 1967, izdatoj povodom izbijanja tzv. “šestodnevno rata” između Izraela i arapskih zemalja, imam Homeini je izdao revolucionarnu fetvu kojom se zabranjuje bilo kakva vrsta političkih i trgovinskih odnosa između islamskih zemalja i Izraela, kao i potrošnja izraelskih proizvoda u islamskim zajednicama. Ova fetva zadala je ozbiljan udarac šahovim uznapredovalim odnosima sa Izraelom. Emitovanjem

ovog saopštenja iranska ulema i studenti verskih škola su šahov režim izložili pritiscima. Režim je sproveo odmazdu tako što je izvršio upad u kuću imama Homeinija u Komu, pri čemu su zaplenjene sve njegove knjige i dokumenta, kao i upade u islamske škole u Komu i uništavanje imamovih radova i njegovih portreta. Prilikom ovog upada uhapšen je sin imama Homeinija *hudžet-ul-islam* hadži sejed Ahmad Homeini, kao i *hudžet-ul-islam* hadži šejh Hasan Sanei i pokojni ajatolah Eslami Torbati (imamov pravni opunomoćenik). Njihovi napori, i napori ostalih revolucionarnih sledbenika, osujetili su namere SAVAK-a da ukine imamove stipendije i spreči dotok sredstava koje vernici daju svojim verskim autoritetima. Nešto ranije, sredinom 1967, hadži sejed Ahmad Homeini, koji je bio otišao u Nedžef da primi imamove instrukcije o načinu aktivnosti i rukovođenju imamovim domaćinstvom u Komu, na povratku u Iran, na granici sa Irakom je uhapšen od strane šahove tajne službe, i neko vreme držan u pritvoru u zatvoru Kezel Kal'e. U tim godinama najintenzivniji napori SAVAK-a – sudeći po dokumentaciji ove organizacije – bili su usmereni u pravcu presecanja imamovih veza sa njegovim pristalicama u Iranu, i obustave dostavljanja imamu njegovih prinadležnosti. U takvoj situaciji, napori koje su činili imamovi opunomoćenici u Iranu, poput Eslami Torbatija, hadži šejha Muhameda Sadeka Tehranija (Karbasči) i ajatolaha Pasandidea (imamovog starijeg brata), uprkos pretnjama režima, hapšenjima i progonstvu neprekidno su se nastavljali, isto kao i aktivnosti imamovog doma u Komu, koji je bio poznat kao jezgro petojunskog ustanka i kojim je upravljao imamov sin, i predstavljali su glavnu prepreku režimu u postizanju svojih ciljeva. SAVAK je toliko zazirao od ponovnog oživljavanja imamovog imena i sećanja na njega i bio podozriv prema aktivnostima njegove porodice u Komu, da je za pune četiri godine ispred njegove kuće držao policijske snage i agente od ranog jutra pa sve do par sati nakon zalaska sunca kako bi direktno motrio na ovaj kraj i sprečio

eventualne posete njegovih sledbenika. No, čak i tokom tih godina imamove pristalice su nalazile načina da se okupljaju u njegovoj kući u ponoćnim časovima, te bi se, pošto agenti odu, ponovo prihvatili poslova vezanih za imamovu komunikaciju sa svetom. Negde u to doba (juna meseca 1967.) namera režima da premesti imama iz Nedžefa u Indiju bila je osujećena otkrićem do kojeg su došle i naporima i protivljenjem koje su preduzele unutrašnje i spoljne političke grupacije.

Sa dolaskom *Baas* partije na vlast u Iraku (17. jula 1967.) i sa njihovom netrpeljivošću prema islamskim pokretima, pred pokret imama Homeinija iskrsele su nove prepreke i teškoće. Ipak, Njegova svetost nije popustila u svojoj borbi. Njegov boravak u Nedžefu i ulazak islamskog sveta u rat sa Izraelom, pružili su priliku imamu Homeiniju da predstavi svoje ideale u širim razmerama, a to je bilo oživljavanje vere u ateističkom dobu, i ponovno obnavljanje identiteta, uzvišenosti i jedinstva islamskog umeta, i nije se ograničavalo samo na borbu protiv šaha u Iranu.

Dana 11. oktobra 1968. godine, imam Homeini je, u razgovoru sa predstavnikom palestinske organizacije *Al-fatah* izneo svoja stanovišta o pitanju islamskog sveta i džihada palestinskog naroda. Tokom ovog razgovora, imam je izdao fetvu o obavezi dodeljivanja jednog dela *zekata*, verskog poreza, za borce u Palestini.

Sredinom 1969. godine sukob između šahovog režima i *Baas* partije Iraka oko rečne granice između ove dve zemlje se zaoštrio. Irački režim je iz Iraka proterao, i to pod krajnje surovim okolnostima, velik broj iranskih državljana koji su boravili u toj zemlji. *Baas* partija se iz sve snage trudila da pod ovakvim okolnostima iskoristi neprijateljske odnose imama Homeinija sa iranskim režimom. S druge strane, šah je vrebao bilo kakvu pa makar i najneznatniju priliku i izgovor da prezentuje iskrivljenu sliku o integritetu imamovog pokreta. Međutim, imam se uhvatio u koštac sa time i veoma mudro se

odupro spletkama oba režima. Ajatolah Mustafa Homeini je zvanično uručio imamovu poruku iračkom predsedniku Hasanu al-Bakru i ostalim prisutnima na skupu održanom tim povodom, u kojoj je izraženo protivljenje deportaciji studenata verskih škola i ostalih Iranaca, i odbijanje bilo kakvog kompromisa između Njegove svetosti i *Baas* partije u Bagdadu.

Dana 21. avgusta 1969. godine, cionistički ekstremisti su spalili deo džamije Al-Akse. Šah koji je bio izložen pritiscima javnosti, predlogom da finansira troškove rekonstrukcije, požurio je da pomogne Izraelu, kako bi ublažio gnev muslimana. U svojoj poruci, imam je razotkrio šahovo lukavstvo, i izneo sledeći protivpredlog: *“Sve dok Palestina ne bude oslobođena, muslimani neće obnavljati tu džamiju. Neka zlodelo cionista ostane izloženo pogledu muslimana i neka bude podsticaj pokreta za oslobađanje Palestine.”*

Četiri godine poučavanja, truda i prosvetčivanja, imam Homeini je donekle uspeo da izmeni stanje u teološkoj školi Nedžefa. Sada je, godine 1969, pored nebrojenih domaćih revolucionara, bilo veoma puno ljudi u Iraku, Libanu i drugim islamskim zemljama, koji su pokret imama Homeinija smatrali za svoj model delovanja. Krajem januara i početkom februara 1970. godine imam Homeini je započeo seriju predavanja o islamskoj vlasti iliti o vladavini eksperta islamskog prava. Publikacija koja je sadržala rezime ovih predavanja naslovljena *“Velajat-e fakih”* [Islamska vlast] u Iranu, Iraku i Libanu, kao i tokom sezone hadža, davala je novi polet borbi. Lider Revolucije je u ovoj knjizi izneo perspektive borbe i ciljeve pokreta, pravno-metodološke i intelektualne principe islamske vlasti i teoretske argumente vezane za načine njenog sprovođenja. Aprila meseca 1970. američka štampa je najavila dolazak u Iran misije najuticajnijih američkih kapitalista predvođenih Rokfelerom. Oni su u Iran doputovali kako bi ispitali mogućnosti povraćaja iranskih naftnih prihoda u SAD, koji su počev od te godine beležili porast, kao i modalitete učešća američkih

korporacija na ovoj velikoj trpezi. Iako je nekoliko meseci pre toga SAVAK doneo odluku da se mnogim sveštenicima odanim imamu Homeiniju zabrani držanje propovedi u džamijama, ipak, nekolicina posvećenih sveštenika koji su, proučivši immove stavove o islamskoj vlasti postali ushićeni tom idejom, započeli su sa razotkrivanjem i suprotstavljanjem sve većem američkom uticaju u zemlji. Jedan od najrevnosnijih pristalica imama Homeinija bio je ajatolah Saidi koji je u tim dešavanjima aprila 1970. godine uhapšen, i nakon deset dana torture od strane agenata SAVAK-a, stradao kao mučenik u zatvoru Kezel Kal'e. Imam Homeini je pohvalio njegovu borbu, napisavši sledeće u poruci upućenoj povodom njegove smrti: *"Ajatolah Saidi nije jedina ličnost koja je podlegla torturi u uglu zatorske ćelije!"* U istoj poruci imam je rekao: *"Veliki američki kapitalisti i eksperti pohrlili su u Iran u nameri da ugnjetavaju ovu naciju pod prividom najvećih stranih investicija ... Svaki sporazum koji se sklopi sa američkim kapitalistima ili sa kakvim drugim kolonijalistima, protivan je željama iran-skoga naroda i propisima islama."*

Političke partije i grupacije (od ustanka 5. juna pa do pobede Islamske revolucije)

Glavni politički pokret koji je nakon petojunskog ustanka imao značajno i aktivno prisustvo u borbi iranskog naroda i sve do pobede Revolucije bio prepoznat kao pionir u sleđenju ciljeva ustanka, bio je nestranački, samoorganizovani pokret sveštenstva koje je verovalo u pravac koji je zacrtao imam. Oni su vodili borbu koristeći sopstvenu versku bazu i veze koje su imali u narodnim masama i različitim slojevima društva – i u gradskim i u seoskim sredinama; a tu su borbu vodili u skladu sa načinima i oblicima koje je imam Homeini osmišljavao za svaku pojedinačnu etapu borbe. Bivalo je tu zabrana držanja propovedi, kontinuiranih izgnanstava u zabačene krajeve, čestog zatvaranja praćenog torturom i neretko mučeničkom smrću u šahovim zatvorima. Sve to je predstavljalo deo sudbine koju je posvećeno iransko sveštenstvo oberučke prihvatilo u godinama nakon petojunskog ustanka, radije nego da se odrekne svojih ciljeva. S druge strane, nakon ustanka od 5. juna 1963, izvestan broj verskih udruženja Teherana (uglavnom esnafska, cehovska udruženja i neka sveštena lica) uvereni u vođstva i mardža'ijat imama Homeinija, osnovali su grupu pod nazivom Koalicija islamskih udruženja. Militantno krilo ove organizacije dejstvovalo je na način na koji je delovala i organizacija "*Fedaini islama*". Atentat u kome je ubijen tadašnji premijer Hasan Ali Mansur, koji je dospao na stub srama donošenjem "odluke o kapitulaciji", izveli su pripadnici ove

organizacije. Šahov režim je pohapsio i pogubio niz ličnosti sa velikim uticajem ove organizacije, dok su ostali članovi osuđeni na dugogodišnje zatvorske kazne. Članstvo i pristalice ove organizacije odigrali su veoma efikasnu ulogu tokom perioda pobune, štampajući i distribuirajući proglase imama Homeinija, i organizujući štrajkove bazara i esnafa, a u doba kada je režim već bio na izdisaju dali su značajan doprinos u organizovanju demonstracija i štrajkova. Partija islamskih naroda bila je osnovana od strane sveštenstva na univerzitetima i drugih slojeva društva nakon petojunskog ustanka, sa namerom da se režimu suprotstavi oružanom borbom, te je krenula da prikuplja oružje i da obučava svoje ljudstvo za borbu. Međutim, nakon izvesnog vremena, njihova je organizacija bila razotkrivena od strane SAVAK-a. Pojedini čelnici te partije potražili su utočište bekstvom u planine severno od Teherana, no nakon obimne akcije vojnih snaga svi su bili pohapšeni i zatvoreni.

Od političkih grupacija čije osnivanje datira iz perioda pre 1963. godine, mogu se spomenuti partija *Tude*, Nacionalni front i Iranski oslobodilački pokret. Komunistička *Tude* partija, od strane javnosti optužena za izdaju, neko vreme pre petojunskog ustanka bila se praktično povukla sa scene i prekinula da se suprotstavlja šahu. Ova organizacija je organe svoje uprave bila izmestila u inostranstvo i konstantno je bivala potresana unutrašnjim razdorima, dok su pojedini njeni čelnici nakon hapšenja prešli na šahovu stranu, pa čak i bili postavljeni na pojedine osetljive pozicije u strukturama šahovog režima. Politika partije *Tude* bila je neposredna i verna kopija politike koju je vodila zvanična Moskva. Za poslednjih 25 godina šahove vladavine, politika Kremlja bila je usmerena ka održanju odnosa sa šahovim režimom i očuvanju svojih ekonomskih pozicija u Iranu. Aktivnosti *Tude* partije u ovome periodu, koje su bile ograničene na davanje političkih izjava i posedovanje radio-stanice u inostranstvu, više su bile korišćene

kao sredstvo pritiska Moskve u cilju postizanja ciljeva (bivšeg) Sovjetskog Saveza. Uprkos poziciji koju je stekao tokom pokreta za nacionalizaciju naftne industrije nakon šahovog puča od 19. avgusta 1953, Nacionalni front je otišao u izolaciju i suočavao se sa unutrašnjim raskolima i sukobima. Neredovne propagandne aktivnosti i podrška Nacionalnom frontu, bili su uglavnom ograničeni na grupe studenata u inostranstvu. Pristalice ovog pokreta iz redova sveštenstva i univerzitetskih krugova, uprkos stavovima rukovodstva pokreta, svrstale su se na stranu imama Homeinija. Iranski oslobodilački pokret koji je uživao podršku ličnosti poput ajatolaha Taleganija, podržao je petojunski ustanak. Bazu iranskog oslobodilačkog pokreta činile su verske i univerzitetske ličnosti unutar samih univerziteta i u inostranstvu. Pokretu je nedostajala politička organizacija koja bi ga učinila sposobnim da organizuje tok borbe.

Organizacija Narodnih boraca (*Modžahedin-e halk*) (odnosno *monafekini*, licemeri kako ih nazivaju u Iranu), osnovana je u periodu između 1965. i 1967. godine, sa ciljem oružane borbe protiv šahovog režima. Organizacija je zapala u eklekticizam usled površnog poznavanja islama od strane njenih vođa, te je, uprkos tome što se deklarirala kao islamska, svoje pripadnike potajno podučavala marksizmu i ekonomskim naukama.

Još pre nego što se u javnosti saznalo za njihovo ideološko zastranjivanje, imam Homeini je odbio da prizna ovu organizaciju, a kada je njen predstavnik otišao u Nedžef kako bi dobio imamovu podršku, Njegova svetost imam je, s obrazloženjem njihovog ideološkog otpadništva, ponovio da ih neće podržati.

Gerila *Halk fedai* bila je još jedna organizacija koju su godine 1971–1972. osnovale dve manje komunističke grupacije koja se deklarirala za oružanu borbu kao osnovni pravac svoje politike. Osnivanje ove organizacije bilo je posledica razočarenja i kompleksa niže vrednosti iranskih komunista stanjem

Tude partije i njenog izdajstva s jedne, i predvodničke uloge sveštenstva i muslimanskih ličnosti u događanjima oko petojunskog ustanka sa druge strane.

Obe ove organizacije provele su prve godine svoga postojanja u regrutovanju novoga članstva i u njihovoj obuci. Potom ih je, zahvaljujući nekolicini ograničenih i nasumičnih akcija, SAVAK razotkrio, te se nakon hapšenja njihovih vođa, ova organizacija urušila. Sa izuzetkom nekolicine odgovornih članova ove organizacije koji su pogubljeni, ostatak njenih uhapšenih pripadnika je potpisao izjavu da se kaje za svoje postupke te se većina predala i prihvatila saradnju sa SAVAK-om i tako sačuvala svoje živote. Iako je SAVAK kroz svoje ponižavajuće televizijske razgovore sa pripadnicima ove grupe donekle uspeo da u javno mnjenje unese zabunu po pitanju istinskih boraca, ovim su intervjuima i zapanjujućim priznanjima ipak razotkrivena etička i verska zastranjivanja i krvave čistke sprovedene unutar ove organizacije. Za vreme boravka u zatvorima, pojedini pripadnici ove grupacije špijunirali su u korist SAVAK-a. Žrtve ovakve špijunaže bivali su politički zatvorenici koji su verovali u pokret imama Homeinija.

Pored Koalicije islamskih udruženja i Partije islamskih naroda, postojale su i druge muslimanske pobunjeničke grupacije koje su preduzimale oružane akcije u znak podrške pokretu imama Homeinija. Među njima se može pomenuti grupa sačinjena od sedam partija koja je kasnije ujedinjena u jedinstvenu organizaciju pod nazivom Organizacija boraca islamske revolucije, kao i grupacija borbenog sveštenika šehida sejeda Ali Andarzgua.

U godinama nakon petojunskog ustanka još jedna grupa pod nazivom *Andoman-e hodetije* (Udruženje hodžetije), čije osnivanje datira još iz godina koje su prethodile ustanku, takođe je bila aktivna. Težište aktivnosti ove grupe baziralo se na intelektualnom suprotstavljanju *behaizmu* u Iranu. I mada su se spolja posmatrano ciljevi ove grupe sukobljavali težnjama ša-

hovog režima koji je podržavao *behaije*, tako nije bivalo i u praksi, s obzirom na prirodu organizacije Udruženje hodžetije i stavove njegovog rukovodstva, koji su kao preduslov delovanja nalagali nemešanje u politiku. Ovo je stvaralo po režim veoma povoljnu situaciju, jer je na taj način veliki broj revolucionarnih religioznih snaga bio ometen u borbi protiv osnovnog izvora korupcije, što će reći šahove marionetske monarhije, već se okrenuo borbi sa posledicama, pa i tada nedelotvornim sredstvima. Iz tog razloga Udruženje hodžetije je bilo u mogućnosti da svoju organizaciju širi bez ikakvih represalija od strane SAVAK-a, štaviše, u nekim slučajevima ih je isti čak i podržavao. Mnogi članovi ovog udruženja su nakon otkrića imama Homeinija, a naročito uoči pobede Revolucije, presekli veze sa njim i priključili se imamovom pokretu. Pomenuto udruženje se suprotstavljalo *behaizmu* kroz konfrontiranje u obrazovanju i kulturi, dok u poslednjim decenijama, što u Iranu što van njega, *behaizam* deluje kao politička partija povezana sa Izraelom i pod pokroviteljstvom cionista stacioniranih u SAD, i prirodno je da prava borba protiv njih treba da ide upravo tim putem.

U godinama nakon 1969–1970. serije predavanja koje su držale ličnosti kao profesor Motahari, dr Mofateh, dr Bahonar, inženjer Bazargan i dr Ali Šariati, skrenule su pažnju velikog broja verskih intelektualaca i univerzitetskih muslimanskih ličnosti na verske centre Teherana, kao što su džamije Koba i Hedajat, centar Tevhid, a naročito husejnija Eršad. Profesor Motahari, kao vrsni filozof i stručnjak verskog prava koji je godinama produbljivao znanja na predavanjima imama Homeinija, a nakon preseljenja u Teheran i na predavanjima alame Tabatabajija, najveći deo svojih napora posvetio je objašnjavanju temeljnih principa islama na jednostavnom i svakodnevnom jeziku, i informisanju mladih naraštaja o devijacijama eklektičkih i ateističkih škola mišljenja. Napori dr Mofateha i dr Bahonara kao sveštenih i univerzitetskih ličnosti bili su usmereni u istom pravcu. Nakon mučeničke smrti profesora Motaharija,

imam Homeini je sva njegova dela, bez izuzetka, ocenio kao neosporno korisna, a njegovo dugogodišnje i posvećeno slu-
žbovanje kao hvale vredno.

Draž Šariatijevih radova u to doba ležala je, osim u njego-
vom literarnom izrazu, još i u činjenici da je on, kao obrazovani
intelektualac, veoma kritički i radikalno promišljao i izlagao
verske, istorijske i socijalne aspekte iranskoga verskog društva.
U uslovima koji su tada vladali, mladim naraštajima Iranaca je
i te kako nedostajalo takvih argumenata.

Nepriistrasna studija nedavno objavljenih dokumenata, pi-
sama i argumenata razmenjenih u to doba između dr Šariatija
i SAVAK-a, pokazala je da je SAVAK, prepoznavši suštinu dela
doktora Šariatija, predupredio razvoj levičarskih, komunisti-
čkih tendencija među mladim naraštajima. Misleći da njegovi
uzastopni, žestoki napadi na tradicionalistički nastrojeno sve-
štenstvo Irana stvaraju pogodno tlo za izazivanje sukoba iz-
među verskih elemenata toga vremena, SAVAK za izvestan niz
godina nije sprečavao njegove aktivnosti. Međutim, godine
1973, SAVAK je bio primoran da zatvori husejniju Eršad i uha-
psi dr Šariatija.

Pisma i radovi profesora Motaharija u kojima on objašnjava
razloge svoga povlačenja iz aktivnosti husejnije Eršad, ukazuju
na to da je on bio mišljenja da kulturno-socijalna revolucija
mora biti zasnovana na izvornosti Božanske objave i slediti
nepomešanu religijsku misao. Tako je profesor Motahari vero-
vao da svako novo uvedeno delo i revolucionarno tumačenje
verskih pitanja koje nije zasnovano na navedenim osnovama i
kome nedostaje intelektualne stručnosti i dedukcije verskih
pravila, ne može biti dugoga veka. A to bi, na duže staze, utrlo
put eklekticismu i mešanju verskih kategorija sa raznorodnim
i nerevelacijskim pogledima, otvarajući tako prolaz za ulazak
zapidnjačkih filozofskih i socioloških gledišta.

Nakon trijumfa Revolucije, pojedini elementi iz ekstremnih
grupacija, pod prividom odbrane dr Šariatija, ostali su direktno

suprotstavljeni sveštenstvu i vođstvu Revolucije. Takođe, s druge strane, mnogi pojedinci koji su se zahvaljujući upravo delima dr Šariatija okrenuli pitanjima islama i politike imali su ulogu među braniteljima Islamske revolucije što je činjenica koja se ne može poreći, i pored svakovrsnih ocena o njegovom delu. S obzirom na pomenute razloge, o ulozi i ličnosti dr Šariatija oformljeni su različiti sudovi. Jedni ga donekle vide kao agenta koji je poslužio kulturnim ciljevima režima. Mnogi drugi ga, pak, cene kao muslimanskog revolucionarnog mislioca i ostaju pri stavu, na osnovu njegovih poslednjih napisa, da je sam dr Šariati priznao i preporučio da je neophodna revizija njegovih dela i uklanjanje i korekcija površnih shvatanja i netačnih tumačenja i izjava. U svakom slučaju, stav imama Homeinija po ovom pitanju bio je veoma mudro odabran, i ostao je nepromenjen sve do njegovoga upokojenja.

U mnogim svojim govorima i porukama iz toga vremena, Njegova svetost imam ustajao je u odbranu avangardnog borbenog šiitskog sveštenstva tokom istorije, davao podršku istaknutim ličnostima među ulemom i sveštenicima i odgovor na nastale nedoumice. U svojim pismima udruženjima muslimanskih studenata, imam Homeini je iste često upozoravao na površna, nestručna i nezasnovana shvatanja islama. U isto vreme, odajući priznanje i pohvalu za služenje i odanost prosvećenih muslimanskih učenjaka, on ih je upozoravao na opasnost kva-zi-sveštenstva i pristalica inertnosti. On je postavljanje pitanja koja vode razdorima i frakcionaštvu u svakom slučaju smatrao pogubnim po Revoluciju.

Imam Homeini i nastavak borbe (1971–1977)

Tokom prve polovine 1972. godine nesuglasice između *baasističkog* režima u Iraku i šaha su kulminirale, što je rezultiralo proterivanjem i izbacivanjem iz njihovih domova velikog broja Iranaca koji su boravili u Iraku. U telegramu upućenom predsedniku Iraka, imam Homeini je oštro osudio ovaj potez iračkog režima. U znak protesta zbog nastale situacije, imam Homeini je odlučio da napusti Irak, no vladajuće strukture ove države koje su i te kako bile svesne šta bi se desilo ukoliko bi se imam iselio iz zemlje, odbile su da mu dopuste da ode.

S druge strane, istovremeno sa povećanjem proizvodnje i rastom cena nafte počev od 1971–1972. godine nadalje, šah je počeo da se oseća moćnijim, zbog čega je suzbijanje opozicije počelo da dobija na žestini. Iranski režim je sumanuto počeo da kupuje američku vojnu opremu i robu široke potrošnje, i da za potrebe Amerikanaca gradi brojne vojne baze na tlu Irana, te da intenzivira i učvršćuje trgovinske i vojne veze sa Izraelom. Mitska i do tada neviđena svetkovina, proslava 2.500-te godišnjice postojanja monarhije u Iranu kojoj su prisustvovali brojni šefovi država, čiji su enormni troškovi nametnuti iranskom narodu, bila je predstava za pokazivanje moći i stabilnosti šahovog režima.

U brojnim porukama, imam Homeini je osudio nametnutu proslavu, otkrivajući stepen nazadnosti zemlje i gorku stvarnost koja se nadvila nad iranskim društvom.

Ajatolah sejed Hasan Modares (1870–1937), borbeni sveštenik i skupštinski poslanik, istaknuta ličnost iz savremene političke i religijske istorije Irana, pristalica iranske ustavne revolucije. Bio je jedan od osnivača reformističke stranke "Hezb-e Eslaah-talab" formirane tokom četvrtog saziva iranske Skupštine. Nazivali su ga hrabrim, nekorumpiranim i najvatrenijim zagovornikom ustavne vlade iz redova sveštenstva. U vreme državog udara Reze-hana, Modares je uhapšen i proteran. Oštro se protivio autokratskom načinu vladanja Reze-hana čiji su ga agenti otrovali 1937. godine. Modares je posedovao izvanredne lične crte, i uprkos političkom i verskom uticaju koji je imao, živio je krajnje asketski. Imam Homeini ga je izuzetno cenio.

Mohamad Reza-šah Pahlavi nakon ustoličenja u 21-oj godini

Mohamad Mosadek (1882–1967), značajna ličnost iz moderne istorije Irana, premijer od 1951–1953. godine. Mosadek se suprotstavljao stranim intervencijama u Iranu i ostao upamćen po ulozi koju je imao u pokretu nacionalizacije iranske naftne industrije koja je, posredstvom anglo-iranske naftne kompanije "British Petroleum", bila pod britanskom kontrolom. Mosadek je uklonjen sa vlasti 19. avgusta 1953. u državnom udaru uz podršku i finansiranje britanske i američke vlade, u operacija poznatoj pod nazivom "Ajax" (CIA kriptonom), odnosno "28. mordada 1332." u Iranu (po datumu u iranskom kalendaru). U zatvoru je proveo tri godine, a zatim je do smrti ostao u kućnom pritvoru.

Sejed Modžtaba Navab Safavi, osnivač organizacije Fedaiijine eslam. Fedaiijine islama, osnovana 144. godine, činila je manja grupa političko-religioznih aktivista koja je odgovorna za likvidaciju nekoliko ključnih ličnosti režima, među kojima je bio i šahov premijer, general Razmara. U godinama represije Reze-hana, Navab Safavi i njegovi prijatelji pružali su gerilsku vrstu otpora. Navab Safavi je, sa još nekoliko članova grupe, uhapšen 1965. godine, brzo osuđen i pogubljen. Na slici: sprovođenje Navaba Safavija na suđenje.

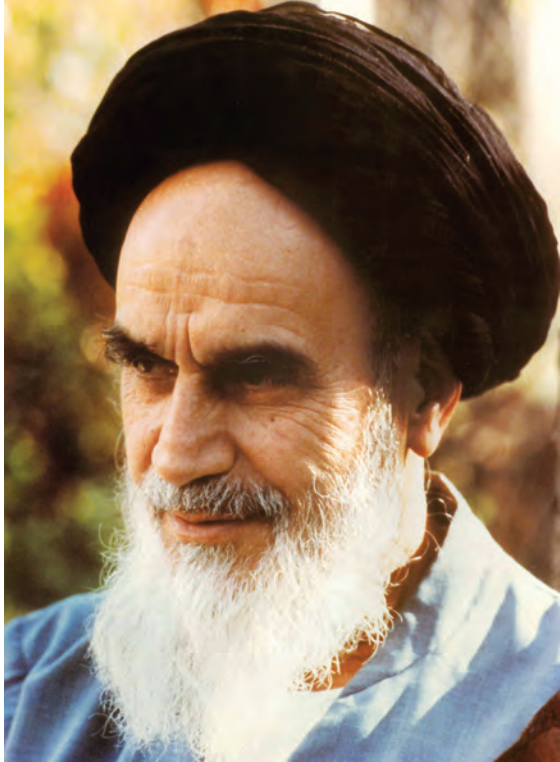

Imam Homeini sa sinom Mustafom i unucima (gore) i nakon završene molitve (dole)

Međureligijski dijalog sa predstavnicima Božanskih religija zauzimao je značajno mesto u misli imama Homeinija.

*Istorijski govor imama Homeinija
u Komu održan 5. juna 1963.
godine, posle kojeg su agenti
šahovog režima upali u džamiju,
napali narod i uhapsili imama.*

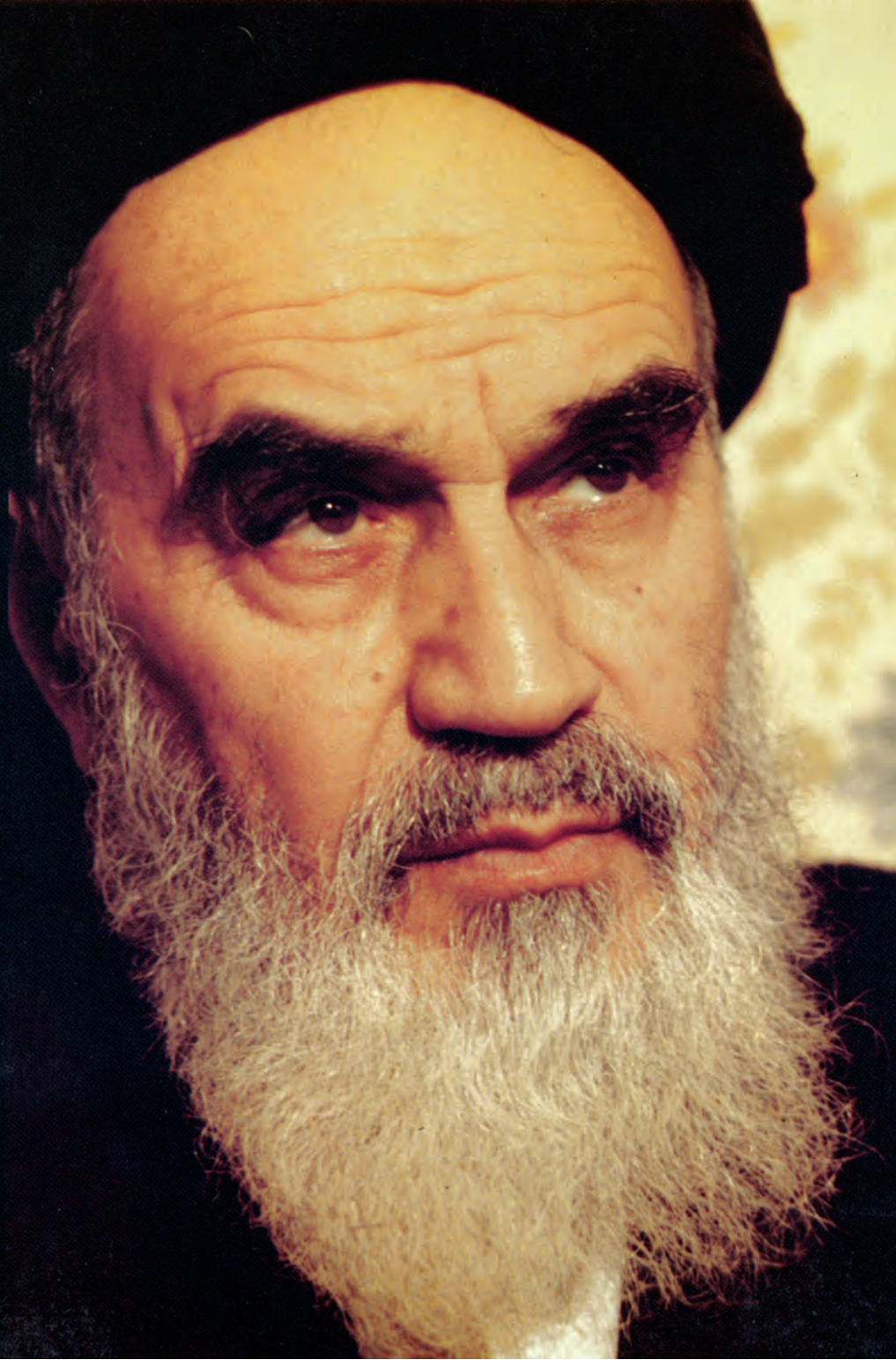

Peti jun 1963. godine je dan kada je počela Islamska revolucija iranskog naroda. Okupljena masa pozdravlja imama Homeinija neposredno pre hapšenja.

Hapšenje i sprovod u Teheran imama Homeinija pod okriljem noći zabeleženi su samo na ovoj fotografiji. Imam je prvo bio zatočen u zatvoru Kasr, a kasnije je prebačen u zatvor vojne baze u Ešratabađu.

Tokom četvrtog arapsko-izraelskog rata, kada je šah bio viđen kao sigurna uzdanica Izraela, imam Homeini je, u poruci od novembra 1973, pozvao iranski narod da se digne protiv agresije cionističkog režima. U poruci je izdat dekret o obavezi pružanja moralne i materijalne podrške muslimanskoga sveta borcima u Palestini, i slanje krvi, lekova, oružja i zaliha hrane muslimanskim borcima. U drugoj svojoj poruci imam Homeini je naglasio: *"Islamski narod neće provesti ni jedan bezbrižan ni miran dan sve dok najpre ne iskoreni ovo jezgro korupcije (Izrael), niti će Iran imati ijedan dan slobode sve dok ova sramna dinastija (Pahlavi) bude bila na vlasti."*

Do sredine marta meseca 1975. godine šah je, formiranjem svoje Partije kraljevskog dvora (*Rastakhiz*), i uspostavljanjem jednopartijskog sistema, pojačao svoju autokratsku vlast, te je putem televizije objavio da čitava iranska nacija mora postati član ove partije, a da svi oni koji imaju nešto protiv mogu slobodno da pakuju svoje pasoše i da napuste zemlju. Imam Homeini je smesta, u novom dekretu, objavio: *"S obzirom na suprotstavljenost ove partije islamu i interesima muslimanskog naroda Irana, uzimanje učešća u istoj predstavlja potpomaganje svireposti i ugnjetavanja muslimana, te se stoga strogo zabranjuje čitavoj naciji, dok će se suprotstavljanje istoj smatrati najočiglednijim primerom odvrćanja od zla."* Naredba imama Homeinija, kao i naredbe ostalih pripadnika uleme islama, imale su efekta. Nekoliko godina docnije, šahov je režim, uprkos opsežnoj propagandi, zvanično proglasio poraz *Rastakhiz* partije i istu rasformirao. U istoj poruci, imam Homeini je napisao i sledeće: *"Ovde, u ovome kutku izolacije, ja patim zbog žalosnog stanja iranskoga naroda. Kako bi dobro bilo da sada, u ovako osetljivoj situaciji, mogu da budem i sarađujem sa njim u ovoj uzvišenoj borbi za spas islama i Irana!"*

Na godišnjicu petojunskog ustanka godine 1975, komska škola Fezije još jedanput je bila poprište pobune revolucionarno

nastrojenih studenata verskih nauka. Povici *"Živeo Homeini, smrt dinastiji Pahlavi"*, odjekivali su čitava dva dana. Gerilske i partizanske grupacije su u to vreme već bile rasformirane, a buntovne verske i političke ličnosti su bile utamničene od strane režima. Ovaj najnoviji revolucionarni pokret skupo je koštao šaha i SAVAK. Policijski agenti su opkolili školu, i u nemilosrdnom napadu pretukli studente i sve učesnike protesta pohvatali i smestili u zatvor. U poruci izdatoj tim povodom, imam Homeini je, uprkos svemu, najavio dobre vesti: *"Uprkos svim nedaćama, budnost iranskoga naroda uliva nadu. Protesti univerziteta širom zemlje, po priznanju samog šaha, protesti visokih pripadnika uleme, studenata i različitih slojeva društva, uprkos svim pritiscima i brutalnostima predstavljaju glasnike naše slobode i našeg izbaavljenja iz okova kolonijalizma."*

U poruci od 24. septembra 1975, imam je Godišnjem kongresu islamskih zajednica Sjedinjenih Američkih Država i Kanade uputio sledeće reči: *"Ono što mi pred kraj života uliva nadu jeste budnost i samosvest mladih naraštaja i pokret intelektualaca, koji se neprekidno šire i koji će, uz Božju pomoć, dovesti do presecanja stranih uticaja i širenja islamske pravde."*

Februara meseca 1975. godine u nastavku svoje antiverske politike, šah je besramno promenio zvanični državni kalendar, po kome se vreme računa od *hidžre*, iseljenja Božijeg poslanika (s.a.v.s.) iz Meke u Medinu i uveo računanje vremena od početka vladavine Ahemenida (*šahenšahi*, carski kalendar). U oštroj i ogorčenoj reakciji, imam Homeini je zabranio upotrebu ovoga neprikladnog ahemenidskog kalendara. Isto kao i ranija zabrana *Rastahiz* partije, tako je i zabrana upotrebe ovog istorijski neutemeljenog kalendara od strane imama Homeinija u narodu bila veoma dobro primljena, a oba ova događaja postala su sramotna za šahov režim koji je na kraju, godine 1978. bio prinuđen da se povuče i ukine primenu *šahenšahi* kalendara.

Potpisivanjem Alžirskog sporazuma godine 1975. između šaha i Sadama Huseina (tadašnjeg potpredsednika Iraka), privremeno je okončano neprijateljstvo između ova dva režima. U to doba, zaoštavanje tenzija između Bagdada i Teherana smatrano je štetnim po stabilnost kakvu su Sjedinjene Američke Države priželjkivale u Persijskom zalivu. Stoga je uz posredovanje alžirskog predsednika i Anvara el-Sadata, predsednika Egipta i inače šahovog bliskog prijatelja, postignut pomenuti sporazum. Prijateljski odnosi između ova dva vlastodršca u Bagdadu i u Teheranu značili su znatno otežavanje prilika na putu bunta imama Homeinija, no nijedna od ovih prepreka nije mogla odvratiti imama od borbe koju je bio započeo. Negde u to doba, iranski ambasador u Bagdadu pisao je vladinim organima u Teheranu sledeće: *“Ajatolah Homeini ne sedi u Iraku skrštenih ruku, već žestoko dela protiv režima. Molim za instrukcije za dalje postupanje.”* Ljutit zbog primljenih vesti, šah je odgovorio: *“Više puta sam ponovio, ‘ućutkajte taj glas!’”* No, šahu nije bilo ni na kraj pameti da je Božansko providenje imamu Homeiniju namenilo drukčiji zadatak i drukčiju sudbinu. *[Oni žele utrnuti Allahovo svetlo ustima svojim, a Allah će učiniti da svetla Njegova uvek bude, makar krivo bilo nevernicima.]* (Kur'an Časni, sura “Es-Saff” [Bojni red], ajet 8)

Godine 1976. demokrate su došle na vlast u Beloj kući. Šahova izdašna finansijska podrška republikancima na američkim predsedničkim izborima nije urodila plodom. Džimi Karter je dobio izbore proklamovanjem načela o ljudskim pravima i smanjenju izvoza oružja. Ove parole i slogani bili su usmereni ka suzbijanju rasta anti-američkih osećanja u zemljama poput Irana, zataškavanju ekonomske krize u Sjedinjenim Američkim Državama i pooštavanju pritiska na (bivši) Sovjetski Savez kako bi se odrekao povlašćenog položaja u pregovorima o kontroli nuklearnog naoružanja (SALT), ne bi li Amerika dobila veće šanse i mogućnosti. U skladu sa politikom Demokratske stranke, šah je proglasio “slobodnu političku

atmosferu u Iranu" i sproveo izvesne površinske izmene menjajući pozicije nekolicine ključnih ličnosti vladajućeg aparata. Američka politika prema Iranu, osmišljena od strane ministarstva spoljnih poslova Sjedinjenih Američkih Država i CIA i dostavljana američkoj ambasadi u Teheranu, kasnije objavljena u korpusu dokumenata "američkog špijunskog legla", pokazuje da se u sveobuhvatnom programu podrške šahu nisu desile nikakve pomene. Kao i ranije, demokrate su šaha smatrale ključnim faktorom zaštite američkih interesa u regionu Perzijskog zaliva, te je iz tog razloga Iran bio izuzet od ograničenja izvoza oružja iz Sjedinjenih Država. Poseta Kartera i njegove supruge Teheranu i uveravanja o bezuslovnoj podršci Bele kuće šahu, ukazuju na to da je takozvana "slobodna politička atmosfera" bila ništa drugo do teatralni i prolazni potez.

Vrhunac Islamske revolucije 1977. godine i narodni ustanak

Imam Homeini je, pomno prateći tekuće promene u svetu i Iranu, na najbolji mogući način iskoristio priliku koja mu se pružila. Avgusta meseca 1977. godine, on je u svojoj poruci objavio sledeće: *“Unutrašnja i spoljna situacija i reakcija na zlodela režima u stranoj štampi i inostranim krugovima, pružaju priliku koju bez odlaganja moraju iskoristiti akademska i kulturna udruženja, patrioti i studenti, i u zemlji i u inostranstvu, i sve islamske zajednice, da otvoreno krenu na ustanak.”* U ovoj se poruci dalje kaže: *“Neobaziranje na prava nekoliko stotina miliona muslimana i postavljanje izvesnog broja nasilnika da nad njima vladaju, dozvoljavanje nelegitimnom iranskom režimu i marionetskoj vladi pod diktatom Izraela da uzurpira prava muslimana, ugrožava njihove slobode i postupa po srednjovekovnim principima, sve to su zlodela koja će ostati upamćena i do tančina zabeležena u dosijeima američkih predsednika.”*

Mučenička smrt ajatolaha hadži age Mustafe Homeinija dana 23. oktobra 1977. godine i grandiozna proslava organizovana u to vreme u Iranu, predstavljali su početak obnovljene pobune verskih centara i teoloških škola i iranskog religioznog društva. Imam Homeini je u to doba na čudnovat način ovaj događaj okarakterisao kao *“prikriveni Božiji blagoslov”*. Šahov režim je za odmazdu u dnevnim novinama *Etela'at* objavio jedan uvredljiv članak uperen protiv imama.

Protesti zbog objavljivanja dotičnog članka kulminirali su ustankom u Komu 9. januara 1978. godine, tokom kojeg je stradao izvestan broj revolucionarno nastrojenih studenata verskih nauka. I ovoga puta ustanak je započeo u Komu, i opet se za veoma kratko vreme, ali pod okolnostima drugačijim od onih koje su vladale za vreme petojunskog ustanka 1963. godine, proširio na čitavu zemlju. Obeležavanje trodnevnog, sedmičnog i četrdesetodnevnog pomena mučenicima stradalim u poslednjoj pobuni prouzrokovalo je uzastopne ustanke u Tabrizu, Jazdu, Džahromu, Širazu, Isfahanu i Teheranu. Tokom ovog perioda, immove poruke i snimci njegovih govora u kojima je pozivao narod da nastavi borbu sve do konačnog zbacivanja monarhije i uspostavljanja islamske vlasti, reprodukovani su i distribuirani širom zemlje od strane njegovih pristalica. Uprkos masovnim pokoljima šah nije bio u stanju da uguši rasplamsali duh pobune. Šahovi politički i vojni manevri i lukavstva neutralizovani su, još pre no što su mogli iole da utiču na gnev naroda, izdavanjem imamovih prosvetljujućih saopštenja i borbenih instrukcija. Zamena Hoveide, premijera koji je na toj funkciji proveo 13 godina, prozapadno nastrojenim tehnokratom Džamšidom Amuzegarom, nije doprinela rešavanju ijednog problema, niti je ublažila krizu. Dža'far Šarif-Emami, preteča masonskog kolonijalističkog pokreta u Iranu, na vlast je došao pod geslom "vlada narodnog pomirenja". Njegovi prevarantski potezi i razgovori koje je u Komu vodio sa Šariat Madarijem, čije se ime ponovo pominjalo kao ime jednog od verskih vođa tokom poslednjih promena u Iranu, nisu bili u stanju da zaustave narodni otpor. Upravo za vreme Šarif-Emamijevog mandata zbio se nemilosrdni pokolj nedužnog naroda od strane vojnih snaga na Trgu mučenika (*Mejdane šohada*, bivši Trg *Žale*) dana 8. septembra 1978. godine. U Teheranu i još 11 većih gradova zvanično je proglašeno vanredno stanje na neodređeno vreme. Međutim, primivši imamova uputstva narod je odbio da se povinuje propisima koje van-

redno stanje predviđa, te je nastavio sa svojim danonoćnim demonstracijama. Sa svih strana neprestano su dopirali povici *tekbira*, "*Bog je Veliki*" (*Allahu akbar*), "*Dole šah*" i "*Živeo Homeini*", a naporedo sa njima i jeka rafalne paljbe iz svake ulice i sokaka.

Od samoga početka imam Homeini je svoj pokret vodio oslanjajući se na sledeće svete reči: [... *Allah neće izmeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmeni* ...] (Kur'an Časni, sura "Ar-Ra'd" [Grom], ajet 11) i naglašavao prioritet kulturne revolucije, koju bi dalje sledile društvene promene i narodna revolucija. On je smatrao beskorisnim parlamentarnu i stranačku borbu, kao i oružanu borbu u to doba, bez podrške naroda. On je mobilizaciju oružanih snaga i opštu oružanu borbu (džihad) smatrao poslednjim sredstvom za kojim bi se moglo posegnuti jedino u slučaju da Sjedinjene Države pokušaju da izvedu vojni državni udar.

Tokom Islamske revolucije džamije i verski centri predstavljali su glavna uporišta narodnog okupljanja i delovanja. Slogani i parole koje su pokretale narod uglavnom su bile preuzete iz verskih uputa i pouka imama Homeinija. Iranske političke partije i udruženja koja su doživela preporod u vreme kada je islamski pokret bio na vrhuncu, u periodu 1977–1978. godine, bila su veoma brojna, u pogledu ideologije i težnji raznovrsna, a po broju pristalica i članstva krajnje ograničena da, zbog toga, nikada nisu bile viđene kao efektivna struja koje bi mogle uticati na tok pobune iranskog naroda ili ga menjati, te su stoga bile prinuđene da slede najrasprostranjenije pokrete narodnih masa. Pored toga, u to vreme su postojale i aktivne organizovane i uz to naoružane grupe koje su imale islamske ciljeve i koje su verovala u put imama Homeinija, a čije su oružane akcije viđene ne kao nezavisni izrazi protesta, već kao pokreti podrške i jačanja poslednjeg narodnog ustanka.

Jedan od uticajnijih i efektivnijih postupaka imama Homeinija u napredovanju borbe protiv šahovog režima bilo je

pozivanje naroda da izađe na proteste i da iste širi i održava. Protesti koji su se širom čitave zemlje održavali poslednjih meseci šahove vladavine, prodrli su u samu srž režima: u vladina ministarstva, administrativne sektore i vojne centre. Konačni udarac zadat je štrajkovima zaposlenih u naftnoj industriji, bankama i osetljivim državnim institucijama.

Iseljenje imama Homeinija iz Iraka u Pariz

Na sastanku ministara spoljnih poslova Irana i Iraka u Njujorku donesena je odluka o deportaciji imama Homeinija iz Iraka. Dana 24. septembra 1978. godine, iračke trupe opkolile su kuću imama Homeinija u Nedžefu. Vest o ovoj opsadi razgnevila je muslimane u Iranu, Iraku i u drugim zemljama. Tokom posete imamu Homeiniju šef državne bezbednosti Iraka kazao je da je uslov njegovog daljeg boravka u Iraku odricanje od bunta i mešanja u politiku, na šta je imam odlučno odgovorio kako, shodno obavezi koju oseća da ima prema muslimanskom *ummetu*, nije voljan da ostane nem i kako nije voljan da čini ustupke.

Dana 4. oktobra 1978. godine imam Homeini je napustio Nedžef i zaputio se ka granici Iraka sa Kuvajtom. Kuvajtske vlasti, pak, nisu dozvolile imamu da uđe u zemlju sledeći uputstva dobijena od režima u Iranu. Prethodno je bilo govora i o imamovom odlasku u Siriju ili Liban. Međutim, nakon konsultacija sa svojim sinom (sejedom Ahmedom Homeinijem), imam je odlučio da emigrira u Francusku, te je 16. oktobra doputovao u Pariz, a dva dana docnije je smeštaj našao u domu jednog Iranca u naselju *Nofl-l Šato* (u predgrađu Pariza). Zvaničnici Jelisejske palate upoznali su imama sa stavom francuskog predsednika, da se imam ne sme upuštati u politiku. Imam je oštro odreagovao odgovorivši kako je takvo ograničenje u suprotnosti sa francuskim pozivanjem na demokratiju, te da će on radije živeti idući od aerodroma do aerodroma i od

zemlje do zemlje, no što će se odreći svojih ciljeva. Žiskar d'Esten, tadašnji predsjednik Francuske, u svojim je memoarima zabeležio da je već bio izdao naredbu da se imam protera iz zemlje, no da su ga u posljednjem trenutku šahovi diplomatski izaslanici, koji je tih dana bio obeshrabren, upozorili na opasnost od žestoke i nekontrolisane reakcije narodnih masa, te izjavili da se ograđuju od odgovornosti za eventualne posledice takvih reakcija u Iranu i u Evropi.

Tokom četvoromesečnog boravka imama Homeinija u Parizu, *Nofl-l Šato* je bio u centru pažnje svetske javnosti. Mnogobrojni intervjui imama Homeinija i njegove posete otkrile su svetu njegova viđenja islamske vlasti i buduće ciljeve njegovog pokreta. Na taj način je veoma veliki broj ljudi u svetu imao priliku da se upozna sa imamovom mišlju i sa njegovim ustankom, i upravo je sa toga mesta i iz tog uporišta imam upravljao najkritičnijim razdobljem pokreta koji se odvijao u Iranu.

Vlada Šarif-Emamija nije potrajala duže od dva meseca. Šah je predsedavanje Kabinetom poverio vojnom rukovodstvu *Azharija* (vojno lice kome je poverena funkcija premijera). Ubistva su još intenzivnije nastavljena, mada to nije imalo uticaja na narodni ustanak. Očajni šah je od ambasada Amerike i Britanije zatražio rešenje, no nijedan od njihovih predašnjih planova nije dao rezultat. Višemilionske demonstracije nazvane "nezvanični narodni referendum protiv šahove monarhije", održane su na dane *tasue* i *ašure*⁶ (10. i 11. decembra 1978), u

6 Bitka kod Kerbele, jedna od najznačajnijih u istoriji islama, odigrala se 10. dana meseca muharema 61. godine po lunarnoj hidžri (9. ili 10. oktobra 680. godine n.e.) u Kerbeli u današnjem Iraku. Na jednoj strani bile su pristalice i srodnici imama Huseina ibn Alija (a.s.), unuka Božjeg poslanika Muhameda (s.a.v.s.), a na drugoj snage umajadskog halife Jezida I. Tabor imama Huseina ibn Alija (a.s.) sačinjavali su istaknuti članovi uže familije Božjeg poslanika (s.a.v.s.), uglavnom ili veoma mladi ili vremešni ljudi, sve skupa njih 72. Imama Huseina i pojedine članove njegovog tabora pratile su i žene sa decom. Sa druge strane, snage Jezida I predvođene Omerom ibn Sa'adom brojale su najmanje 10.000 vojnika. Poprište bitke nalazilo se u pustinjskom predelu nadomak je-

Teheranu i drugim gradovima. Šapur Bahtijar, čelna ličnost Nacionalnog fronta, bio je poslednji igrač kojeg su Sjedinjene Države imale da ponude šahu za mesto premijera. Lideri četiri industrijske velesile su sa sastanka u Gvadalupeu uputili svoje jednoglasne izraze podrške Bahtijaru. Nakon toga, general Hajzer, zamenik glavnokomandujućeg NATO-a, posetio je Iran u okviru tajne dvomesečne misije. On je docnije u svojim ispovestima otkrio da je cilj njegove misije bio da osigura Bahtijaru podršku vojnih snaga, da organizuje njegovu vladu, da okonča štrajkove, te da pripremi puč kojim bi se šah ponovo vratio na vlast – sve redom nalik na dešavanja od 13. avgusta 1953. godine. Međutim, poruke imama Homeinija o nužnosti nastavka borbe, učinile su da Hajzerovi planovi propadnu. Meseca januara 1979. godine, imam Homeini je oformio Savet revolucije. Šah je pobegao iz zemlje 16. januara 1979, dva dana nakon sazivanja sednice Kraljevskog Veća i izglasavanja podrške Bahtijarijevom kabinetu. Vesti o šahovom odlasku oduševile su najpre građane Teherana, a potom su širom zemlje ljudi hrlili na ulice pevajući i igrajući. Hajzerovi uzastopni sastanci sa vojnim savetnicima Sjedinjenih Američkih Država i generalima šahove vojske nisu mogli pomoći Bahtijaru da suzbije proteste i okonča narodni ustanak.

dnog od rukavaca reke Euftrat. Bitka se završila mučeničkom pogibijom imama Huseina, smrću skoro svih njegovih boraca i zatočeništvom svih žena i dece iz njihove pratnje. Sećanje na ovu bitku obeležava se desetodnevnim svetkovinama svakog meseca muharema (prvi mesec u godini po lunarnoj hidžri), pri čemu ceremonije žalosti vrhunac dostižu desetog dana koji se naziva *ašura*. Dan uoči bitke, devetog dana meseca muharema, tabor imama Huseina bio je potpuno opkoljen, a i ponestalo im je zaliha vode. Imam Husein je svojim saborcima rekao kako nema nameru da se preda, ali da su oni slobodni da pod okriljem noći napuste logor i tako spasu svoje živote. Oni su se tome usprotivili, izrazivši spremnost da i više puta budu ubijeni u ime žrtvovanja na putu imama Huseina, ako to znači da će ih Allah iznova povratiti u život. Taj dan obeležava se kao *tasua*.

Povratak imama Homeinija u Iran nakon četrnaest godina izgnanstva

Sredinom januara meseca 1979. godine proširila se vest o nameri imama Homeinija da se vrati u zemlju. Suze radosnice lili su svi koji su čuli ove vesti. Narod je već 14 godina čekao. Ipak, javnost je, uključujući i imamove prijatelje, strepela za njegov život, budući da je šahova marionetska vlada još uvek bila na vlasti, a proglašeno vanredno stanje je i dalje bilo na snazi. Stoga su imamovi prijatelji predložili da se njegov povratak odloži dok se za to ne stvore bezbedniji uslovi. S druge strane, imamovo prisustvo među višemilionskom masom pobunjenog naroda u datim okolnostima po viđenjima Sjedinjenih Država značilo bi sasvim izvesno okončanje šahove vladavine. Predočene su razne akcije, od pretnji sabotiranjem aviona do izvođenja državnog udara, kako bi se imam naveo da odloži svoj povratak. Intervenisao je čak i francuski predsednik. Ali imam Homeini je već bio doneo odluku i putem poruka obavestio iranski narod da želi da bude sa njim u tim važnim i sudbonosnim trenucima. Bahtijarova vlada je, u saradnji sa generalom Hajzerom, zatvorila sve aerodrome za međunarodne letove. Velike mase sveta su pohrlile u Teheran a milioni ljudi su učestvovali u demonstracijama, zahtevajući da se aerodromi otvore. Izvestan broj sveštenika i političkih ličnosti potražio je utočište u džamiji Teheranskog univerziteta u iščekivanju otvaranja aerodroma. Nakon nekoliko dana Bahtijarova vlada, nemoćna da se odupre, uslišila je zahteve masa.

Konačno, u jutarnjim časovima 1. februara 1979. godine, imam Homeini je stigao u svoju domovinu nakon 14 godina izgnanstva. Svečani doček bez presedana koji mu je narod priredio bio je toliko veličanstven i neizreciv, da su čak i zapadne novinske agencije to morale priznati, procenjujući broj učesnika na 4 do 6 miliona. Reka ljudi zaposela je čitav put od aerodroma do *Behešt-e-Zahra* – groblja mučenika Revolucije – kako bi čuli imamov istorijski govor. I upravo u tom govoru imam Homeini je podigao glas i povikao: *"Imenujem vladu uz podršku ovoga naroda!"* Šapur Bahtijar je u prvom trenutku pomislio da je reč o šali. Međutim, nekoliko dana kasnije imam Homeini je za premijera prve prelazne Revolucionarne vlade (5. februara 1979) imenovao Mehdiya Bazargana. Inženjer Mehdi Bazargan je bio pobožan čovek sa dugim stažom borbe protiv šahovog režima i iskustvom koje je stekao u pokretu za nacionalizaciju naftne industrije. Za funkciju premijera bio je predložen od strane Saveta revolucije. U svom rešenju o naimenovanju, imam Homeini je naveo da se Bazargan postavlja za premijera bez obzira na stranačke veze, kako bi izvršio neophodne pripreme za sprovođenje referenduma i izbora. Njegova svetost imam pozvao je narod Irana da izrazi svoje mišljenje o njegovom izboru. I širom zemlje narod je izlaskom na masovne demonstracije podržao imamovu odluku. Političke grupacije i partije čiji su lideri i malobrojno članstvo oslobođeni iz tamnica režima u nekoliko navrata zahvaljujući blagodatima narodne revolucije, sada, na pragu narodne pobe, polagale su pravo na revolucionarne tekovine i tražile i veći udeo u njenim plodovima. I upravo u tim danima protiv Islamske revolucije počelo je svrstavanje snaga sačinjenih od pristalica šahovog režima, pripadnika SAVAK-a, komunisti i takozvanih "narodnih boraca" ili *monafekina* odnosno otpadnika.

Zbacivanje monarhije i trijumf Islamske revolucije (jaumullah, Božiji dan – 11. februar 1979)

Dana 8. februara 1979. godine pripadnici Vazduhoplovnih snaga su se obavezali na poslušnost imamu u njegovom sedištu u Alavi medresi u Teheranu. Šahova vojska je bila na ivici potpunog rasula. Mnogi bogobojažni vojnici na odsluženju vojnog roka i vojni oficiri su već od ranije bili dezertirali iz svojih vojnih baza po naredbi imama Homeinija i pridružili se narodnim redovima.

Dana 9. februara pripadnici "*homafarana*" (civilno tehničko osoblje iranskog vazduhoplovstva) su se pobunili u najvažnijoj vazduhoplovnoj bazi u Teheranu. Garda je poslata da uguši tu pobunu. Na borbeno poprište u podršku revolucionarnim snagama stupio je i narod. Dana 10. februara policijske stanice i vladine institucije jedna za drugom su padale u ruke naroda. Vojni zapovednik Teherana produžio je trajanje policijskog časa od 4 časa posle podne. Bahtijar je sazvao hitnu sednicu Saveta državne bezbednosti i izdao naredbu da se izvede puč koji je pripremao general Hajzer. U međuvremenu je imam Homeini u svojoj poruci pozvao narod Teherana da masovno izađe na ulice i spreči zaveru koja je trebalo da se desi, i da tako zapravo ukine policijski čas i vanredno stanje. Bujice sveta, muškaraca i žena, mladih i starih, pohrlile su na ulice i krenule da prave barikade. Narod je rasturio prve formacije tenkova i odrede oklopnih vozila čim su se pomolili iz vojnih baza. Državni udar beše sasečen u samom

PRIPOVEST O BUĐENJU

svom začetku. Time je i poslednje uporište otpora šahovog režima bilo razbijeno, i u zoru 11. februara, svanulo je blistavo sunce pobede pokreta imama Homeinija i Islamske revolucije, i označilo kraj dugotrajnog tiranskog monarhističkog režima u Iranu.

Formiranje islamske vlasti i konfrontacija sa kolonijalističkim silama

Ostvarenje obećanja koje je imam Homeini davao i trijumf Islamske revolucije u Iranu nisu bili tek unutrašnji događaj za rad promene jednog političkog sistema. Naprotiv, prema svedočenjima koja su u svojim memoarima, osvrćući se na to doba dali mnogi američki, evropski i izraelski državnici, Islamska revolucija je, sa njihove tačke gledišta, predstavljala razoran zemljotres za zapadni svet. Ne samo da su Sjedinjene Države izgubile strateški najpovoljnije moguće geografske, ekonomske i vojne pozicije u jednom od najosetljivijih regiona sveta koji se uz to u dugoj liniji graniči sa njihovim (hladnoratovskim) rivalom (Sovjetskim Savezom), već su talasi ove impozantne eksplozije silovito poljuljali i obeshrabrili prozapadne režime i u ostalim islamskim i arapskim zemljama. Suštinska poruka Islamske revolucije imala je kulturološku prirodu, a bila je zasnovana na religioznoj misli i moralnim vrednostima. Pobeda Islamske revolucije podrazumevala je širenje poruke koju je nosila i vrednosti koje je propagirala, kao i pokretanje talasa oslobodilačkih pokreta u islamskim zemljama i zemljama Trećeg sveta. Istovremeno sa dešavanjima u Iranu, urušio se i od Sjedinjenih Američkih Država zavisni režim u Nikaragvi. U Avganistanu, sovjetska vlada je bila prinuđena da izvede krvavi državni udar, vojnu akciju i okupaciju zemlje kako bi sprečila islamski pokret. Narodi Libana i Palestine slavili su pobedu Islamske revolucije i iznova obnovili svoj džihad nadahnuti Islamskom revolucijom. Islamski po-

kreći nanovo su zaživeli i u Egiptu, Tunisu, Alžiru, Sudanu, Saudijskoj Arabiji i Turskoj.

Nakon Drugog svetskog rata surov i nepravedan poredak je svetu nametnuo svoju prevlast. Različiti prostori sveta bili su podeljeni između dve preovlađujuće svetske sile Istoka i Zapada, a vojne organizacije NATO i Varšavskog pakta predstavljale su čuvare ovog novog svetskog poretka. U zemljama trećeg sveta nijedan pokret ili reforma nisu se mogli sprovesti izvan tih okvira i bez svrstavanja uz jednu od te dve suprotstavljene supersile. A sada se, evo, desila revolucija u savremenom svetu, i odnela pobjedu u bezbedonosnoj zoni Zapada, i to uz svoj osnovni moto "Ni Istok ni Zapad". Imamov pokret u Iranu direktno se suprotstavio američkom imperijalizmu i naneo mu poraz. Ova realnost je razoružala komuniste i njihove anti-imperijalističke pretenzije. Po prvi put u moderno doba religija je postavljena kao pokretački faktor u širenju narodnog bunta.

Uprkos svim neverovatnim aktivnostima i uprkos svim naporima koji su činjeni na međunarodnom planu da se šahov režim održi na vlasti i spreči uspeh imama Homeinija, Islamska revolucija je trijumfovala još u svojim ranim fazama borbe, te je naličila pre na čudo nego na običnu smenu vlasti. Izuzev imama i nebrojenih ljudi koji su, nevezano za opšte procene, srcem verovali u reči i obećanja imama, svi politički analitičari i svi oni koji su imali učešća u događajima i zbivanjima u Iranu, bili su mišljenja da pobjeda Revolucije, čak i u poslednjim danima bitisanja šahovog režima nije moguća.

I tako je, još od ranoga jutra tog 11. februara godine 1979. zauzet neprijateljski stav prema novouspostavljenom islamskom poretku u širokim razmerama. Neprijateljski front predvodile su Sjedinjene Američke Države, a u njemu su, pored Britanije i još nekolicine vlada evropskih zemalja, aktivno učestvovali i svi režimi privrženi Zapadu. (Bivši) Sovjetski Savez i njegovi sateliti nezadovoljni onime što se u Iranu desilo a što

je rezultiralo suverenosti religije, svrstali su se uz Ameriku i podržavali je u mnogim neprijateljski nastrojenim stavovima. Najizraženiji primeri ove združene opozicije mogu se videti iz ujedinjenja levičarskih i desničarskih antirevolucionarnih snaga unutar same zemlje. Docije su otkriveni i dokumentovani dokazi njihove povezanosti sa ambasadama SSSR-a i SAD. Još očiglednija od toga bila je potpuna koordinacija dveju zemalja u naoružavanju Sadama i pružanju podrške Iraku u ratu protiv Irana. Međutim, kao i u prethodnim godinama i u vreme osame, istom onom logikom kojom je započeo svoj pokret imam Homeini je i sada na vrhuncu spletki i stranih pritisaka predvodio revoluciju. Njegov poklič je bio: *“Krv je jača od mača”*. On je bio uveren da ukoliko društvo veruje u mučeništvo (smrt u ime vere) kao u najviši stadijum duhovnog uzdignuća i savršenstva čoveka, i ako se zarad Boga odupre pritiscima, onda će ono bez sumnje uspeti. Imam Homeini je imao za cilj da mobilisanjem čitave nacije svetu pokaže primer izgradnje jedne države sa naprednim i zdravim islamskim društvom. Izgradnja nacije započela je pod imenom *“rekonstruktivni napori”* (*džihad-e sazandegi*) Hiljade stručnjaka i pripadnika revolucionarnih snaga pohrlile su u nerazvijene delove zemlje i sela, te su započele pripremne operacije za izgradnju puteva, zdravstvenih ustanova, vodovoda i elektrana, i to u širokom obimu. Međutim, za samo nekoliko dana talasi spoljnih spletkarenja i pritisaka dostigli su kulminaciju. Angažovanjem svoje *“pete kolone”* Sjedinjene Države su pokušavale da islamski poredak uvuku u unutarnje probleme, te da raspirivanjem netrpeljivosti stvore priliku za njegovo rušenje.

Američka ambasada u Iranu je aktivno nastojala da posredstvom pojedinih elemenata u privremenoj vladi sebi obezbedi uporište za svoje buduće korake. U nekoliko slučajeva je u tome i uspela. Privremeni kabinet Bazargana sačinjavale su ličnosti od kojih je većina pripadala konzervativnoj nacionalističkoj struji. Oni nisu bili u stanju da prihvate i razumeju

uslove i zahteve revolucije, niti da shvate uputstva i dalekovidost imama Homeinija. Nestabilnost privremene vlade i njen popustljiviji karakter pružili su priliku antirevolucionarnim grupacijama da se brzo organizuju uz stranu pomoć, i da krenu da izazivaju nemire u Gonbadu, Kurdistanu i drugim regijama. Irački *baasistički* režim, zastrašen pobedom Islamske revolucije više no ijednim drugim režimom u arapskom svetu, započeo je mobilizaciju antirevolucionarnih snaga Kurdistanu. Ambasada Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetski Savez uz pomoć SAVAK-a i preostalih pripadnika šahovog režima podsticali su komunističke grupacije i pripadnike takozvane organizacije "Narodnih boraca", da preduzimaju diverzantske akcije usmerene protiv Revolucije. Teroristička grupa *Forkan* izvršila je atentat na profesora Mortezu Motaharija i člana Revolucionarnog veća 2. maja 1979. godine, potom na ajatolaha Kazi Tabatabajija 1. novembra 1979; na doktora Mohamada Mofateha 19. decembra 1979; na hadži Mehdiya Arakija i njegovog sina 26. avgusta 1979, i na generala Karanija, glavno-komandujućeg oružanih snaga 23. aprila 1979. godine. Ova grupa je izvela još i neuspele pokušaje atentata na Hašemi Rafsandžanija i gospodina Musavi Ardebilija. Imam Homeini, svestan spletke koje su se odigravale iza scene, bio je mišljenja da se antirevolucionarnim grupama treba silovito suprotstaviti i suzbiti ih još u Kurdistanu. Ali, privremena vlada je svojim uzaludnim pregovorima u Kurdistanu i svojim popustljivim odnosom prema odmetničkim grupama izgubila sve šanse, te je tako samo pripremila tlo za dalje pobunjeničke aktivnosti. S druge strane, ekonomija nasleđena od prethodne vlasti bila je u potpunosti zavisna od naftnih prihoda. Svesne ovoga, Sjedinjene Države i Evropa, potpomognute od strane Saudijske Arabije i njenih saveznika u OPEC-u, postepeno su, u nekoliko navrata, smanjivale cene nafte, i time u značajnoj meri poremetile iransko tržište nafte. Uprkos navedenim poteškoćama, imam Homeini nije bio voljan da pravi ustupke, pa čak ni da

ustukne makar i za jedan korak. Namesto toga, uspostavljanjem revolucionarnih institucija imam Homeini je otklonio nedostatke privremene vlade, i preduzeo druge potrebne mere kako bi se osigurao kontinuitet Revolucije. Iranski narod postojano je odolevao na poprištu Revolucije. Jedva da su protekla dva meseca od njene pobe­de, a već se na referendumu održanom 1. aprila 1979. godine – a to su bili jedni od najliberalnijih izbora u istoriji Irana – 98,2% glasača opredelilo za uspostavljanje Islamske Republike. Nakon ovog referenduma održani su i ostali izbori za sastavljanje i usvajanje Ustava i izbor predstavnika za Parlament. U cilju stabilizacije organa islamskog sistema i postavljanja ciljeva i prioriteta islamske vlade, te u cilju davanja podstreka građanima da se uključe u zbivanja, imam Homeini se svakodnevno susretao i razgovarao sa hiljadama svojih pristalica u svom prebivalištu i školi Fejzije. Imam je napustio Teheran i došao u Kom nakon pobe­de Revolucije (1. marta 1979) i tamo ostao do 22. januara 1980. godine kada je usled srčanih smetnji prebačen u Teheran. Nakon 39 dana bolničkog lečenja na Klinici za kardiovaskularne bolesti u Teheranu, Njegova svetost imam se privremeno nastanio u jednoj kući u Darbandu u predgrađu Teherana, da bi se kasnije, 17. maja 1980. godine premestio, po sopstvenoj želji, u jednu skromnu omanju kuću koja je pripadala svešteniku po imenu sejed Mahdi Emam Džamarani u naselju Džamaran, gde je i ostao sve do preseljenja u večno boravište.

Druga revolucija: zauzimanje američkog špijunskog legla u Teheranu

Uspešno održani izbori i masovno učešće građana na njima primorali su Sjedinjene Američke Države da se odreknu bilo kakvih nada u skori pad islamskog režima, što su neprestano u svojim predviđanjima plasirali zapadni masovni mediji i izjavljivali unutrašnji antirevolucionarni elementi. Sjedinjene Države i Evropa ne samo da su ignorisale legitimnu volju iranskog naroda i vlade, koja je podrazumevala zvanično proterivanje šaha iz zemlje i povraćaj imovine i sredstava zamrznutih u inostranstvu čija je vrednost dostizala cifru od 22 milijarde dolara, već su odbeglim bivšim pripadnicima režima omogućili pristup i raspolaganje pozamašnim sredstvima kako bi se organizovali i iz inostranstva delovali protiv islamskog sistema. Spletke i neprijateljski nastrojeni potezi Bele kuće razgnevili su iranski narod. Godine 1979. na godišnjicu izgnanstva imama Homeinija u Tursku (4. novembra), do Irana su doprle vesti o nenajavljenom susretu premijera Bazargana sa savetnikom Bele kuće za nacionalnu bezbednost Bžežinskim u Alžiru. Dana 4. novembra jedna grupa muslimanskog univerzitetskog pokreta pod imenom "Muslimanski studenti sledbenici imamove linije", zauzeo je zgradu Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Teheranu, i nakon slamanja otpora koji su pružali naoružani čuvari ambasade, zarobio američke špijune. Dokumentacija koja je tom prilikom pronađena postepeno je objavljivana pod naslovom "*Dokumentacija iz američkog špijunskog legla u Iranu*". Ovi neosporni inkriminišući dokumenti

koji su objavljeni u čak 50 tomova, razotkrili su prisustvo američkog uplitanja u državne poslove i špijunske aktivnosti kako u Iranu tako i u drugim državama širom sveta. Takođe su otkrivena i imena brojnih špijunskih veza i agenata SAD, kao i različite metode sprovođenja špijunskih i političkih aktivnosti ove zemlje u različitim delovima sveta. Zauzimanje američke ambasade, koje je u žargonu Islamske revolucije nazvano "zauzimanjem američkog špijunskog legla", predstavljalo je veliko poniženje za vladajuće strukture SAD. Dan nakon opisanog događaja privremena vlada premijera Bazargana je pala, nakon čega je usledila njegova ostavka i prihvatanje iste od strane imama Homeinija. Ova ishitrena ostavka šefa privremene vlade Mehdijsa Bazargana, predložena je u nadi da će imam Homeini na nju odreagovati tako što će izvršiti pritisak na studente da napuste zgradu američke ambasade. Međutim, imam je ostavku bez oklevanja prihvatio, ne propustivši priliku da učvrsti rukovodstvo i autoritet revolucionarnih snaga i odstrani uticaj konzervativne struje koja je neadekvatnim merama i mlakim stavovima za svoje kratkotrajne vladavine Iran izložila antirevolucionarnim pobunama i neredima.

Imam Homeini je podržao revolucionarne akcije studenata, nazvavši ih "*revolucijom većom od one prethodne*". I to bejaše tačno. Tokom Revolucije koja je vrhunac doživela 1. februara 1979, Sjedinjene Američke Države su otvoreno podržavale šaha, a protivu Revolucije. A sada, sada su obelodanjivana dokumenta koja su razotkrivala tajne planove Sjedinjenih Država i njihovih pomagača. Nakon ovog događaja, Amerikanci su se laćali svih mogućih sredstava da primoraju Iran na predaju. Islamski Iran prethodno je bio bojkotovao od strane Sjedinjenih Država i njihovih satelita, te su mu nametnute ekonomske i političke sankcije. Narod Irana, nadahnut porukama imama Homeinija, započeo je težak period života pod sankcijama, ali nije pokleknuo pod njima. Planirane operacije oslobađanja zarobljenih talaca su propale u neverovatnim i čudesnim zbiva-

njima u ravnicama Tabasa. Dana 22. aprila šest bombardera C-130 sletelo je u bivšu američku vojnu bazu u pustinji na istoku Irana. Ovo se desilo u vreme kada je predsednik Irana bio Bani Sadr. Trebalo je da ove letelice tu dopune gorivo, te da, po pristizanju nosača aviona i osam taktičkih vojnih helikoptera, polete put Teherana i uz pomoć ubačenih agenata bombarduju imamov dom i druge lokacije od značaja. Iznenada, žestoka oluja se spustila na pustinju dižući vrtloge peska. Jedan broj helikoptera bio je primoran da se vrati na nosač aviona "*Nimic*", dok su ostali morali prinudno da se prizemlje u obližnjoj pustinji. Jedan helikopter se sudario sa već prizemljenim avionom usled čega su obe letelice eksplodirale. U ovom udesu poginulo je osam američkih agresora. Džimi Karter, tadašnji predsednik SAD, naredio je da se ovaj neadekvatno pripremljeni i neuspešni napad obustavi, te je čitavu operaciju opozvao.

Šahovom smrću u Egiptu 27. jula 1980. godine praktično je prestao da važi jedan od osnovnih uslova koje je Iran postavljao za oslobađanje talaca, a to je da šah bude izručen Iranu kao glavni zločinac za pokolj nedužnog naroda. Najzad, nakon 444 dana zatočeništva, špijuni su oslobođeni uz posredovanje Alžira i nakon glasanja predstavnika iranskog parlamenta, i na osnovu sporazuma između Irana i Amerike po kome se SAD obavezuju da se neće mešati u unutrašnje poslove Irana i da će odmrznuti iranska sredstva, što nikada nije sprovedeno u delo. Najznačajniji rezultat zauzimanja špijunskog centra američke ambasade, pored obezbeđivanja kontinuiteta Islamske revolucije, bilo je slamanje američke faraonske nadmenosti i strahopoštovanja, kao i davanje nade zemljama trećeg sveta da je moguće ustati i odupreti se velikim silama. Nakon ovog događaja, golemi strah od američke moći u cilju čijeg održanja su godinama unazad činjena brojna finansijska, vojna i javna ulaganja, rasplinuo se ostavljajući tu zemlju suočenu sa nizom poteškoća i kriza u održavanju kontrole nad zemljama trećeg sveta.

Tokom prvih predsedničkih izbora u Iranu, 25. januara 1980. godine, dok je imam Homeini bio na bolničkom lečenju na teheranskoj Klinici za kardiovaskularne bolesti, Abolhasan Bani Sadr je stekao prednost u odnosu na svoje rivale. On se vratio u zemlju u vreme kada je Revolucija bila na pragu pobe-
 bede i u svojim knjigama i govorima se predstavljao kao re-
 ligiozna i revolucionarna osoba upućena u pitanja ekonomije. Prilikom svečanosti povodom potvrđivanja njegovog izbora za predsednika, imam Homeini je rekao: *“Želim da gospodina Bani Sadra, a i ostale podsetim na sledeće; ove reči su podsećanje svima: ‘Žudnja za ovozemaljskim najveći je greh’.”*⁷ Ali avaj, kult ličnosti koji je okruživao Bani Sadra i njegova glad za vlašću nisu mu dopustili da ovaj savet i poslušao. Ponosan na broj osvojenih glasova na izborima, Bani Sadr je započeo svoj mandat neslaganjima sa imamovom linijom i od početka se suprotstavljajući sveštenstvu. Kao i privremena vlada pre njega, i on je verovao u kompromise i političko šurovanje i na-
 godbe sa velikim silama. U unutrašnjoj politici Bani Sadr je počeo da odstranjuje verske i revolucionarne snage i da ih za-
 menjuje elementima povezanim sa antirevolucionarnim gru-
 pacijama. Za vreme njegovog mandata putem iračke vojne agresije okupiran je deo iranske teritorije. Elementi bliski predsedniku koji su smatrali da će im opstanak na pozicijama biti sigurniji što poteškoće i krize islamskog sistema budu
 veće, sabotirali su aktivnosti vezane za odbranu i odbijanje neprijatelja, koristeći se položajem Bani Sadra kao glavnoko-
 mandujućim oružanih snaga. Oni su pokušali da spreče mo-
 bilizaciju narodnih snaga i snaga *Sepah-e Pasdaran-e Engelab-e Eslami* (Brigada čuvara Islamske revolucije). Narodno jedin-
 stvo bilo je ugroženo Bani Sadrovim sejanjem razdora. Kona-
 čno, u kratkoj naredbi od 10. juna 1981. godine imam Homeini ga je uklonio sa položaja glavnokomandujućeg oružanih sna-

7 Ove reči pripisuju se imamu Džaferu Sadiku (a.s.), šestom šiitskom imamu.

ga, a vođena tom odlukom, Skupština ga je proglasila nekompetentnim. Sa padom Bani Sadra, pripadnici i simpatizeri organizacije *Modžahedin-e halk* koji su nakon pobeđe Revolucije do maksimuma iskoristili slabosti privremene vlade i podršku Bani Sadra kako bi proširili svoju organizaciju, sada su se digli i 20. juna 1981. godine izazvali krvave neredе. Za svega par časova, narod Teherana je suzbio izgređnike i neke od njih zarobio. Od toga dana pa nadalje *monafekini* su počeli javno da vrše svoje podrivačke akcije i terorističke akte dok su se njihove vođe krile po svojim skrovištima. Partija Islamske Republike osnovana je nakon pobeđe Revolucije zahvaljujući naporima takvih verskih velikodostojnika poput ajatolaha Hameneija, doktora Beheštija, doktora Bahonara, Hašemija Rafsandžanija i Musavi Ardebilija. Cilj je bio da se organizuju redovi onih koji su bili odani putu imamovom kako bi se suprotstavili smicalicama i aktivnostima antirevolucionarnih političkih grupacija. Ova partija, budući da je imala moralnu podršku imama Homeinija, veoma brzo je stekla veliki broj pristalica širom zemlje, i smatrana je za glavnu prepreku antirevolucionarnim elementima. Dana 27. juna 1981. godine u Abuzar džamiji u Teheranu eksplodirala je podmetnuta bomba. U ovom napadu povređen je ajatolah Hamenei koji je u trenutku eksplozije držao govor. Sledećega dana dogodila se velika tragedija: u eksploziji bombe u sedištu Partije Islamske Republike mučeničkom smrću su stradale 72 najistaknutije ličnosti islamskog državnog aparata i bliski prijatelji imama Homeinija, među njima i predsednik Vrhovnog suda doktor Behešti, jedan broj vladinih ministara i nekoliko delegata Skupštine, jedan broj članova pravosuđa, istaknutih mislilaca, pisaca i pripadnika revolucionarnih snaga. Tu razornu bombu podmetnuli su infiltrirani agenti grupe *monafekin*. Dva meseca kasnije, 30. avgusta 1981. godine, Mohamad Ali Radžai, voljena ličnost među iranskim narodom, koji je nakon smene Bani Sadra izabran za predsednika Republike, i *hudžet-ul-islam* Mohamad Džavad Bahonar,

premijer, poginuli su kao mučenici u eksploziji bombe podmetnute u njihovom kabinetu. Odlučna spremnost kojom je imam Homeini hitro izvršio zamenu Radžajia i ostalih mučenika koji su ovom tragedijom nasilno otrgnuti iz državne administracije, imala je veoma snažan efekat na organizaciju državnih poslova i obeshrabrivanje neprijatelja, a pri tome je i zapanjila svetske novinske agencije i političke krugove.

Da nije bilo vere i čudesne nepokolebljivosti imama Homeinija i budnosti pobožnog iranskog naroda, svaki od ovih nemilih događaja za sebe bio bi dovoljan da obori islamski poredak. Međutim, nakon svakog događaja sledile su umirujuće poruke i obraćanja imama Homeinija koje su ublažavali teret patnji i činili narod odlučnim da nastavi njegov put. Nakon mučeničke pogibije doktora Beheštija narod je na sav glas uzvikivao: *"Pa šta misli Amerika? Iran je pun Beheštija!"* Ova parola je preuzeta iz imamovih govora u kojima je razotkrivena umešanost glavnog neprijatelja, tj. Amerike u ovim terorističkim aktima. Pored toga, imam je još na početku svojega pokreta neprestano poučavao narod da Islamska revolucija ne zavisi od pojedinaca, bez obzira koliko oni bili efikasni ili na koliko se visokim položajima nalazili. Zaštitnik Revolucije je *"Bog i vera bogobožasnih ljudi"*.

Jedno od najznačajnijih postignuća imama Homeinija bilo je podizanje zdravog razuma i opšteg nivoa svesti nacije, stvaranje osećaja odgovornosti, kao i izoštravanje njihove sposobnosti da analitički posmatraju dnevno-politička pitanja. Za dugi niz godina zapadni masovni mediji su u svojim analizama tvrdili kako će raspad islamskog sistema nakon smrti imama Homeinija biti neminovan. Takva viđenja su bila predmet ozbiljnih diskusija i odobravanja čak i na analitičkim seminarima zapadnih mislilaca i u političkim pregovorima zapadnih državnika, a na osnovu toga unutrašnje anti-revolucionarne formacije su se pripremile kako bi spremno dočekale te dane. Međutim, čitav svet je bio svedok da nakon odlaska imama

Homeinija na drugi svet, nije bilo čak ni najslabijih naznaka da se očekivanja neprijatelja mogu obistiniti, tako da su njihove nade pale u vodu. Razlog za to je upravo ono na što smo ukazali. Imam Homeini je oživeo i prevaspitao malodušnu, mlitavu i zaostalu generaciju koja je u prošlosti bila podlegla beznađu i apatiji usled autokratije i pedesetogodišnjih izdajstava dinastije Pahlavi. Imam je ovo postigao na takav način da je dotična generacija bila u stanju da za veoma kratko vreme svoje pređašnje odavno obezvređene društvene navike i odnose koji su prodrli duboko u svaki kutak njihove svakodnevice preinači u one prilagođene novim idealima. Dokaz u prilog ovoj tvrdnji jesu stotine hiljada mladih ljudi koji su se punih osam godina dobrovoljno i u uzvišenom duhovnom zanosu i potpuno svesno žrtvovali u borbi protiv iračkog agresora. Objavljena zaveštanja mučenika (šehida) sadrže nebrojene dokaze njihovog shvatanja, mudrosti i dubine verovanja. To su bili isti oni koji su samo nekoliko godina pre pobeđe Revolucije bili izloženi raznim vrstama poroka, lažnoj propagandi i uživanju narkotika.

Svima onima koji nisu imali priliku da oseće atmosferu u iranskom društvu u vreme imama Homeinija, navođenje ovih pojedinosti može izgledati kao preuveličavanje stvarnosti, a što proizilazi iz preterane ljubavi prema imamu Homeiniju i Revoluciji. Međutim, toliko je još uvek živih svedoka i neospornih dokumenata koji suvišnim čine sve diskusije i dokazivanja u cilju podupiranja ovih tvrdnji, da za njihovo dokazivanje nisu potrebne rasprave i iznošenje argumenata. U kulturi religioznog iranskog društva, onima koji su svoje sinove žrtvovali na putu ideala imama Homeinija i danas se, umesto izraza saučešća, upućuju čestitke. Još uvek je u Iranu mnogo onih roditelja koji su izgubili i po nekoliko sinova na plemenitom putu imama Homeinija, no kada ih upitaju kako se zbog toga osećaju, oni svoju žrtvu vide kao veliku čast za svoju porodicu i kao blagoslov od Boga. Zapadnome svetu

može se neverovatnim činiti kako roditelji palih boraca i drugi članovi njihovih porodica mogu otkriti tajna skrovišta anti-revolucionarnih elemenata i terorista iz redova *monafekina* organima reda i zakona i učestovati u njihovom hapšenju. Značaj ove činjenice još više dolazi do izražaja kada se u obzir uzme duboka emocionalna povezanost unutar iranskih porodica, koja se ni približno ne dâ uporediti sa hladnim porodičnim vezama kakve vladaju u zapadnom svetu. Čak i danas, kada bi bilo koga od desetine hiljada boraca koji se još sećaju događaja sa ratišta pitali koji im je dan na frontu bio najteži, svi bi bez izuzetka naveli dan kada je usvojena Rezolucija 598 Ujedinjenih Nacija o uspostavljanju primirja. Nemoguće je rećima u potpunosti dočarati neukrotiva osećanja i tugu koja para dušu, kakvu su toga dana osećali *basiđisti* (pripadnici civilnih dobrovoljačkih trupa). Trebalo je biti tamo i svojim očima videti te scene da bi se moglo poverovati. Oni su se tako osećali jer su im se sa tim događajem "vrata raja za mučenike" zatvorila, te su ostali lišeni nade da će se pridružiti povorci mučenika.

Izazvati takve duhovne promene na nivou čitavoga društva i pokrenuti talase islamizma u duši jednog velikog *ummeta*, nije ni lak ni jednostavan zadatak. Liban i herojstvo Hezbolaha u toj zemlji predstavljaju još jedan primer pomenutih promena. Upravo suprotno zapadnoj propagandi, nisu učešće i podrška Irana bili faktori koji su podstakli takav otpor, jer su SAD, Evropa i (bivši) Sovjetski Savez na direktan način bili dugo i veoma opsežno prisutni u toj zemlji. Američki univerzitet u Bejrutu je godinama pre toga bio aktivan. Sjedinjene Američke Države i Evropa su poslale svoje trupe u Liban kada su započeli sukobi u toj zemlji. Sve do nedavno, Liban je nazivan velikom političkom tržnicom Zapada na Bliskom Istoku. Pa šta je to, onda, što je narod Libana navelo da pruži tako intenzivan otpor – iako se ta malena zemlja graničila sa Izraelom i iako je bila potpuno okružena i izolovana i brojčano nemoćna

u odnosu na neprijatelje, i sa neznatnim odbrambenim sredstvima – da su zapadne vojne snage bile prinuđene da napuste poprište i da se povuku iz ove zemlje? I dalje, uprkos veoma teškoj ekonomskoj situaciji i učestalim napadima i bombardovanjima od strane Izraela, Hezbolah je nametnuo svoje postojanje Zapadu i nastavlja da pruži otpor. Pravi razlog leži u tome što su libanski muslimani, zahvaljujući svojoj drevnoj kulturnoj i verskoj pozadini imama Homeinija upoznali i shvatili njegovu poruku znatno ranije od drugih islamskih zemalja. Dalje, isti takvi znaci mogu se uočiti i u Palestini sa pojavom pokreta *Hamas* i obnovom islamskih pokreta u ostalim islamskim zemljama. U svim tim državama uticaj imamove misli i pouke mogu se uočiti i posredno i neposredno.

Takve promene nisu bile samo rezultat političke misli imama Homeinija i njegovog modela političke borbe. Imamova antropologija i sociologija i njegova misaona škola su pripremili teren za ove političke promene. Nažalost, sve dimenzije imamovih shvatanja i pogleda na čovečanstvo i na društvo i istoriju, kao i svi aspekti njegovog prosvetiteljskog rada, još uvek nisu prepoznati i objavljeni. Obrazovna i sociološka učenja imama Homeinija nemaju nikakvih dodirnih tačaka sa svom onom materijom koja se pod tim imenom izučava na univerzitetima zemalja trećeg sveta i drugim islamskim zemljama.

Pokret imama Homeinija zasnovan je na pravcu Božijih poslanika. To je isti onaj pravac i škola koji od usamljenih i ugnjetenih robova odgaja i obrazuje ličnosti poput Abu Zara i Salmana⁸; a od ondašnjeg paganskog društva stvara pionire islamske kulture i civilizacije. Ovaj pravac je u današnje vreme pao u zaborav. Ono što danas poznajemo pod nazivom humanističke nauke predstavlja definiciju čoveka i ljudskih odnosa

8 Salman Farsi iz Irana, i Abuzar Gafari bili su dvojica od četvorice najbližih prijatelja i saboraca Božjeg poslanika Muhameda (s.a.v.s.) koji su se istakli u borbama na strani Poslanika.

u okviru različitih kategorija, viđenu sa nerevelacijskih i desakralizovanih stanovišta zapadnog liberalizma i humanizma što je, samo po sebi, razvoj renesanse i posledica samozaborava, i prihvatanja i uvođenja prvenstva materijalizma i vladavine mašina nad čovekom.

No, da se vratimo na osnovnu temu, odnosno na stanje rukovođenja Revolucijom u postrevolucionarnim burnim godinama. Nakon tragedije od 28. juna 1981. godine i mučeničke pogibije desetina imamovih prijatelja, predstavnika vlasti i funkcionera Islamske Republike, vođe *monafekina*, zajedno sa smenjenim predsednikom Republike, izbegli su u Pariz prerušeni u žene i uz pomoć infiltriranih agenata na teheranskom aerodromu. Avionom je pilotirao nekadašnji šahov pilot od poverenja koji je svojevremeno upravljao šahovim avionom prilikom njegovog poslednjeg bekstva iz zemlje. U oštroj suprotnosti sa svojom proklamovanom politikom poštovanja ljudskih prava i borbe protiv terorizma, francuska vlada je pružila utočište onima koji su i zvanično preuzeli odgovornost za terorističke akcije i podmetanje bombi na javnim mestima. Od tada, pripadnici *monafekina* su stavljeni pod zaštitu evropskih zemalja i SAD. Za vreme iransko-iračkog rata, *monafekini* su, na osnovu specijalnog sporazuma sa Sadamom, izmestili svoj glavni operativni štab u Irak, te su za svo vreme trajanja ratnih sukoba njeni pripadnici zvanično delovali u svojstvu špijuna i plaćenika, stavljajući svoje kapacitete na raspolaganje vojnim snagama *Baas* partije. Njihov osnovni zadatak bilo je prikupljanje informacija sa iranskih frontova i dostavljanje podataka o projektilima koji su ispaljivani na naseljene oblasti iranskih gradova. Takođe su uzimali učešća i u ispitivanju iranskih ratnih zarobljenika i u iračkim vojnim operacijama.

Vojni pokušaji *monafekina* da uđu u Iran godine 1988–89. tokom operacije zvane "*Mersad*", nakon što su Irak i Iran sklopili primirje, naišli su na žestok poraz, te su se ovi plaćenici povukli nazad na iračku teritoriju ostavljajući za sobom više

od hiljadu svojih mrtvih boraca. Ono što su pod imenom kršenja ljudskih prava u Iranu prenele svetske agencije podređene SAD-a, uglavnom se svodi na ponavljanje tvrdnji ovih grupa u nameri da se opravda podrška koje su one uživale od strane vlada zapadnih zemalja.

U očima iranskog naroda, *monafekini* – čija su zlodela nadmašila zlodela svih savremenih iranskih zločinaca – predstavljaju najomraženije zlikovce. Pored već pomenute 72 najomiljenije ličnosti islamskog sistema koje su poginule u eksploziji u sedištu Partije Islamske Republike, i pored mučeničke smrti predsednika i premijera Irana, bilo je i drugih istaknutih ličnosti koje su iranski narod lišili teroristički akti *monafekina*. Ubistvo ajatolaha Sadugija, imama džamije petka u Jazdu (2. septembra 1982); ubistvo ajatolaha Ašrafija Esfahanija, imama džamije petka u Kermanšahu (15. oktobra 1982); ubistvo ajatolaha Dastgejba, imama džamije petka u Širazu (11. decembra 1981); ajatolaha Madanija, imama džamije petka u Tabrizu (11. septembra 1981); ajatolaha Kodusija i generala Dastdžerdija (5. septembra 1981); ubistvo *hudžet-ul-islam* Hašemi-Nedžada (29. septembra 1981); i još desetina drugih duhovnika koje su, svakog ponaosob, u srcima nosili stanovnici neke od prostranih regija Irana, i koji su svi za redom bili ključne figure pokreta imama Homeinija. Pored verskih i političkih ličnosti i predstavnika islamske vlasti, mnogi obični građani po ulicama i bazarima – čiji jedini "greh" bejaše to što su podržavali i branili svoju Revoluciju – pali su kao mučeničke žrtve terorističkih akcija i bombaških napada koje su *monafekini* izvodili na javnim mestima. Poslednji zabeleženi slučaj bilo je ubistvo dvojice hrišćanskih sveštenika. Takođe, i bombaški napad na dan *ašure* nadomak svetilišta imama Reze (a.s.) u Mešhedu godine 1994.

Interesantno je primetiti da su pred svim ovim tragičnim događajima Sjedinjene Američke Države i vlade evropskih zemalja, kao i međunarodne organizacije ne samo ostale neme,

već su i pružile utočište teroristima i obezbedile uslove za njihov opstanak. I pre su, takođe, tokom pokolja koji su sprovodili šahovi poslušnici, ove vlade nasuprot svojim proklamovanim tvrdnjama zauzele sličnu poziciju. Upravo iz tog razloga imam Homeini, ni pre niti nakon pobede Revolucije, nikada nije svoje procene i stavove zasnivao na ocenama stranih zemalja i stavovima međunarodnih organizacija. On je bio uveren i često je u svojim govorima isticao kako Savet bezbednosti Ujedinjenih Nacija i Organizacija za ljudska prava nisu ništa drugo do oruđe kojim raspolažu velike svetske sile. Isto tako su i tvrdnje komunista i (bivšeg) Sovjetskog Saveza o liberalizmu i borbi protiv imperijalizma bivale izricane u iste svrhe. Imam Homeini je čak predstavnicima islamske vlasti izneo jedno zanimljivo merilo zasnovano na pomenutim činjenicama, ustvrdivši sledeće: *“Onoga dana kada vas takva društva, SAD i zemlje Zapada i Istoka pohvale i svojevoljno prihvate vaše postojanje i vašu Revoluciju, istoga tog trenutka morate se zapitati o osnovanosti i valjanosti vašega puta i ispravnosti vaših stavova.”*

Nametnuti rat i osmogodišnja odbrana imama i iranskog naroda

Neuspeh planova da se zbaci islamski poredak u Iranu putem ekonomskih i političkih sankcija koje su sprovodile Sjedinjene Američke Države širom sveta i debakl njihove operacije u pustinji Tabas koja je usledila nakon zauzimanja “američkog špijunskog legla”, kao i neuspeh u rasturanju Kurdistanu, naveli su vladajuće strukture Sjedinjenih Država da razmotre opciju obimne vojne intervencije godine 1980. Tadašnja ravnoteža svetske moći između Zapada i Istoka bila je razlog koji je sprečio Sjedinjene Američke Države da jednostrano stupe u akciju. S druge strane, svetska javnost koja je imala priliku da se upozna sa aktivnostima imama Homeinija još dok je boravio u Francuskoj, kao i sa postrevolucionarnim dešavanjima u Iranu, vremenom je postala svesna iranskih problema i potlačenosti i pravičnosti ove nacije. Sve to je izazvalo neku vrstu saosećanja sa narodom Irana, te samim time okolnosti eventualne direktne vojne akcije Sjedinjenih Američkih Država protiv Irana nisu imale opravdanje. Takođe, tadašnja politička situacija i nestabilno stanje vladajućih režima u zemljama Perzijskog zaliva nisu dozvoljavali takvu akciju. Deklarisanje Iraka kao zemlje koja je započela rat bilo je dobro sračunat potez. Ova zemlja smatrana je saveznikom (bivšeg) Sovjetskog Saveza i Istočnog bloka, te bi ulazak Iraka u sukob sa Iranom prirodno svrstao Sovjete i Istočni blok, koji su podržavali Sadama, na stranu Sjedinjenih Država i Evrope, i izgledilo verovatne tenzije. Irak je bio druga po veličini zemlja u regionu po brojnosti

vojnih trupa i količine vojne opreme i zemlja bogata naftom. Ukoliko bi se ukazala potreba, Irak je sa svojim nacionalnim bogatstvima i uz pomoć reakcionarnih arapskih država mogao da vodi rat sa Iranom na duže vreme bez nametanja direktnih troškova Americi i prisustva američkih i evropskih trupa, iako, prema prvobitnim predviđanjima Sjedinjenih Američkih Država i Sadama, dugotrajni rat i nije bio u planu, pošto se očekivalo da će se već u prvim danima vojnih sukoba Iran i njegova Revolucija sresti sa svojim usudom. Sadamov vlasti željan duh i pređašnji sporovi ove dve zemlje oko državnih granica, takođe su pružili Sjedinjenim Državama idealnu priliku da Sadamu daju zeleno svetlo za agresiju na Iran i vojnu okupaciju iranskih teritorija. Čak i ako tokom godina ratovanja svet nije prihvatio dokaze i dokumente koje je Iran prezentovao – kojima se dokazuje da su Sjedinjene Američke Države rame uz rame sa Evropom i (bivšim) Sovjetskim Savezom bili uzročnici rata – kasnije, tokom rata za naftu, u kojem su Sjedinjene Države stale nasuprot Iraka, obelodanjeni dokumenti i priznanja razmakli su zavese i skrivene činjenice su bile razotkrivene.

U svakom slučaju, 22. septembra 1980. iračka armija je započela sveobuhvatnu agresiju na Iran. Duž čitave 1.280 kilometara duge granice od najsevernije tačke pa sve do Bandar Horamšahra i Abadana na jugu, iračke trupe su upale u Iran i zauzele iransku teritoriju. Istoga dana u 14:00 časova iračke vazduhoplovne snage su bombardovale teheranski aerodrom i druge lokacije. Iračka ratna mašinerija, koja je još od ranije opremljena uz pomoć francuske vlade i kartela za proizvodnju vojnog naoružanja iz Sjedinjenih Država i Engleske, a snabdevena i ruskom vojnom opremom, upala je na teritoriju Irana i napredujući velikom brzinom unutar nje zauzela veliko prostranstvo od pet iranskih pokrajina. Hrabri otpor stanovnika pograničnih oblasti u prvoj fazi borbi uskoro je bio slomljen usled nedostatka informacija i nepripremljenosti, kao i usled

nedostatka vojne opreme i ljudstva. Vojne trupe *baasisitičke* armije bile su nemilosrdne i gotovo divljačke u slamanju otpora. Gradovi, varošice i sela u okupiranim područjima ubrzo su bili sravnjeni sa zemljom. Stotine hiljada ljudi proterano je sa svojih ognjišta i kuća.

Iranska armija, koja je bila osetno oslabljena i razjedinjena usled revolucionarnih događaja, u to vreme je prolazila kroz prvu fazu svoje obnove. Hiljade stranih vojnih stručnjaka, uglavnom Amerikanaca, koji su za vreme šaha iransku armiju načinili ozbiljno zavisnom od sebe u svim aspektima, bili su otišli još za vreme Revolucije. Većina složenih vojnih instrumenata i modernih letelica i naprednih projektila koji su kupljeni novcem iranskog naroda, bili su u poslednjim danima šahove vladavine prebačeni u SAD zahvaljujući dvomesečnim naporima generala Hajzera. Novooformljena armija Brigade čuvara Islamske revolucije (*Sepah*) koja je osnovana po nalogu imama Homeinija, nalazila se u samom začetku i u prvim danima rata nedostajalo joj je snage, opreme i dovoljne količine iskustva. Tokom prvih dana rata, Sadam Husein je, koristeći se informacijama koje je dobijao od Sjedinjenih Američkih Država, Francuske i petokolonaških elemenata, bio veoma dobro svestan svih tih slabih tačaka, te je čak i izradio planove velikog Iraka, na kojima su čitava provincija Huzestan i pojedini delovi zapadnih iranskih pokrajina bili deo iračke teritorije! Sadam je bio uveren da islamski sistem nema snage da se odupre jednom takvom vojnom pohodu i da će ubrzo pasti, a da će nje ga podržati osioni svet.

Vest o izbijanju iračkog rata protiv Irana je i pored sve svoje težine naišla na mrtvu tišinu svih međunarodnih organizacija i svetskih sila. Ova značajna tišina i zlurada i osvetoljubiva mržnja svetskih sila prema Islamskoj Republici Iranu, kao i unutrašnje prilike u zemlji i opsežne vojne sposobnosti koje su *baasisti* upotrebljavali, stvorili su uslove koji su donošenje odluka učinili izuzetno otežanim. Iran je bio doveden pred svršen

čin, i na raspolaganju imao izbor između samo dve opcije: ili da se upusti u pružanje otpora u neravnopravnom ratu čije su dimenzije i posledice izgledale turobno i neizvesno, ili da se pokori volji Amerike kako bi primorala Sadama da se povuče i napusti iranske teritorije, čime bi se, naposljetku, odrekao Revolucije i islama.

Ovakve okolnosti, koliko god surove bile, nisu imale nika-kvoga značaja i nisu mogle navesti imama Homeinija da okle-va ili da se dvoumi u vezi svoje dužnosti. On je intuitivno i neposredno verovao u ove reči: [*“Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete!” – A Allah je na strani izdržljivih*] (Kur'an Časni, sura “Al-Bakara” [Krava], ajet 249), i još godinama ranije prešao stupnjeve “ne-stajanja i poništenja u Bogu” (*fana fi Allah*)⁹, pre no što je pre-uzeo vođstvo *ummeta*. Održao je nekoliko ciklusa predavanja sa teorijskog aspekta *Asfar-e arbae*¹⁰ [Četiri putovanja] o hidžri ili o seobi savršenog čoveka, koja je i praktično i sam u pot-

9 *Fana* (nepostojanje) – gnostički termin koji označava porinuće *abda* (rob; sluga) u *Haku* (Istina; Bog; Božanska Realnost; Vrhovna Istina). *Fana* predstavlja zatiranje ljudskih aspekata čoveka u Svemoći Boga (*robubi-jat*) što predstavlja krajnji stadijum spiritualnog proputovanja *abda* ka Božanskoj Realnosti. Nakon porinuća u Svemoć Boga, sledi predavanje Bogu (*ubudijjat*) sa kojim se *abd* sjedinjuje. Stoga, proputovanje *abda* od stadijuma bitka (*zat*) do savršenstva započinje i traje sve dok *abd* ne dostigne stadijum spoznaje svih Božanskih atributa ili imena (*asma*), izuzev onih imena koje je Svemogući zadržao samo za Sebe, a kada *abd* dostigne ovaj stadijum, njegovi atributi i njegova dela iščezavaju, odnosno bivaju prisajedinjeni sa Bitkom, Atributima i Delima Božan-ske Realnosti, što znači da on (*abd*) na ovome stupnju, iz porinuća, koje predstavlja prikriveni stadijum porinuća, dostiže stadijum istinskog porinuća u Božanskoj realnosti.

10 Kako Mola Sadra u predgovoru svoga dela *Asfar-e Arbae* objašnjava, *Asfar* se sastoji od sledeća četiri stadijuma iliti proputovanja inicijacijskog otkrovenja (*suluk*): (I) proputovanje od stvorenja iliti stvari (*halk*) ka Stvoritelju odnosno Istini (*Hak*), (II) proputovanja unutar Istine a sa Istinom, (III) proputovanja od Istine ka stvaranju a sa Istinom, i (IV) proputovanja sa Istinom kroz stvaranje.

punosti prošao. Imam Homeini je u tekst svojih *Praktičnih uputa* uvrstio i pravila o džihadu i odbrani kao neprikosnovenim verskim dužnostima. Svako ko je upoznat sa imamovim životom i procesom postepenog usavršavanja njegove ličnosti, može i unapred pretpostaviti koji će pravac on odabrati na jednoj ovakvoj prekretnici i sa ovakvim izgledima.

Prve reakcije imama Homeinija i njegove prve poruke i govori o agresiji iračke vojske, u velikoj meri odslikavaju njegovu ličnost i njegov način zapovedanja. No, ovde ipak nije mesto za ponavljanje tih prefinjenosti i karakteristika. Imam je smesta naredio otpor. U svojim prvim analizama, on je Sjedinjene Države deklariseo kao pravog pokretača rata, i Sadamovog podupirača i podstrekača. Imam je iskreno i otvoreno uveravao narod da, ukoliko se budu branili u ime Božije i ako pružanje otpora budu posmatrali kao versku obavezu, neprijatelj će zasigurno biti poražen, pa čak iako sve vidljive naznake ukazuju upravo na suprotno. Dan nakon početka iračke invazije, u poruci iranskom narodu, imam Homeini je izložio glavne smernice u vezi (ruko)vođenja ratnim i državnim poslovima u ratnim uslovima u sedam kratkih ali veoma podrobnih i iscrpnih paragrafa. Nakon toga je, u nizu poruka iračkom narodu i vojsci, istima postavio ultimatum i potom započeo vođenje i nadziranje teškoga zadatka dugog osmogodišnjeg ratovanja sa do tada neviđenim upravljanjem.

Tokom prvih dana rata, desetine hiljada pripadnika narodnih snaga i dobrovoljaca otišlo je na frontove na poziv imama Homeinija, kako bi potpomogli regularne vojne snage koje su se na njima borile. U prvoj fazi okršaja, napredovanje neprijatelja je bilo zaustavljeno žrtvovanjem islamskih boraca. Borba je bila veoma nejednaka i nepravedna. Kao i uvek, imam Homeini se oslanjao na Boga i bogobojazne pojedince. Serijom govora i ponovljenih poruka, on je pripremao narod za težak i dug rat. U skladu sa učenjem Časnoga Kur'ana, Njegova svetost imam je verovao u nastavljjanje odbrambene borbe sve do

prestanka agresije i kažnjavanja agresora. Nekoliko dana nakon početka rata, obraćajući se ambasadorima islamskih zemalja u Iranu, imam je rekao sledeće: *“Mi smo branitelji islama, a branitelj islama islam brani svojim životom, svojom imovinom i svojim bližnjima, i nikada ne odustaje!”* Na ovom sastanku kao i putem pisama i poruka upućenim čelnicima islamskih zemalja, imam je od njih tražio da, čak i ako nevernika Sadama smatraju muslimanom, moraju poštovati objavu Časnog Kur’ana koja muslimanima nalaže da se protiv agresora bore sve dok se isti ne vrate pod Božiju komandu i ne prekinu agresiju.

Zašto se rat nastavio?

Sadam je svojim trupama obećao da će izvojevati pobjedu za samo tri dana nakon osvajanja određenih teritorija, a da će se tada rat završiti. Iračka vojska nije nalazila za shodno da se na bilo kakav način priprema za vođenje dugotrajnog iscrpljujućeg rata. Iračke trupe su naišle na otpor iranskog naroda i bile su zaustavljene još pre no što su ostvarile ijedan od svojih ciljeva. Napori iračkih trupa da probiju liniju otpora u nekoliko navrata su doživeli neuspjeh, prouzrokujući svaki put brojne žrtve. Neodmerena i gorka stvarnost polako je postala očigledna Sjedinjenim Državama. Počeo je novi talas političkih pritisaka usmerenih protiv Irana predvođen od strane Sjedinjenih Američkih Država posredstvom međunarodnih organizacija i arapskih država. Umesto da osude ovu očiglednu agresiju, oni su vršili pritisak na Islamsku Republiku da prihvati ponuđeno primirje. Prihvatiti primirje u tom trenutku, značilo bi isto što i nagraditi Sadama i omogućiti njemu i neprijateljima islama da ostvare sve ono što nisu uspjeli da u potpunosti postignu oružanim napadom. Iran nije ni započeo rat, da bi ga sada prekinuo. Iran je sprečavao napredovanje neprijatelja i to pod najtežim mogućim okolnostima, dok je neprijatelj bio okupirao na desetine gradova i sela, kao i velike površine naftnih polja na zapadu i jugozapadu zemlje, tako da je nekoliko hiljada kvadratnih kilometara iranske teritorije bilo pod okupacijom. Rat se nije vodio na obe strane granice, da bi napadnuta strana tražila prekid vatre. Čak i pod pretpostavkom da Sadamu nije bilo potrebno primirje kako bi osvežio snage za nove napade

u cilju postizanja svojih osnovnih zamisli, prihvatanje primirja od strane Irana značilo bi da bi Iraku, kao agresoru, bilo omogućeno da ostane duboko unutar iranske teritorije. To bi dalje značilo da bi Iran, nakon toga, za dugi niz godina bio prinuđen da čini ustupke za svaki metar kvadratni svoje teritorije, a da pri tome obigrava oko međunarodnih organizacija i političkih mešetara, i, na kraju krajeva, oko pravog izazivača rata, iliti SAD, i moli za oslobađanje svojih okupiranih teritorija.

To nije bila logika koju bi ijedan revnostan slobodar mogao prihvatiti, a ponajmanje imam Homeini i narod koji samo što je pobedonosno izašao sa poprišta borbe protiv najvećeg diktatora u regionu.

Štaviše, ni u jednom od predloga Sadam se nije obavezivao na povlačenje iza granične linije. Umesto toga, on je i dalje zvanično tvrdio kako ogromna okupirana teritorija, kao i ostale teritorije koje još nisu pale pod okupaciju, moraju pripasti Iraku! Slične Sadamove tvrdnje su se i docnije mogle čuti prilikom njegove agresije na Kuvajt. On je Kuvajt bio proglasio 19-om pokrajinom Iraka. Činjenica je da nijedna od zemalja koje su – nakon što je postalo očigledno da Sadam ne može uspeti da svrgne vladajući sistem Islamske Republike – o primirju govorile s ubeđenjem, a na Iran vršile pritisak da ga prihvati, nije bila zagovornik mira. Naprotiv, dotične zemlje su itekako unapred bile svesne da nijedna država ne bi prihvatila primirje pod datim uslovima. Svoje mirotvoračke slogane su koristili samo kao polugu za stavljanje Irana u izolaciju. Znatno upečatljivija je bila motivacija koja je reakcionarne vlade arapskih zemalja podsticala da insistiraju na prekidu oružanih sukoba i uspostavljanju mira. Njihovi su zahtevi bili postavljeni samo iz razloga što su bili izloženi pritiscima sopstvenih građana koji su želeli da znaju zbog čega njihove vlade u tolikoj meri zdušno podržavaju jednog ozloglašenog agresora poput Sadama, i to protiv jedne zemlje koja svo svoje biće stavlja u odbranu islama!

Sjedinjene Države, vlade evropskih država i arapske zemlje nisu bile iskrene u svojim mirotvoračkim namerama. Najbolji dokaz za to, koji svo daljnje dokumentovanje čini nepotrebnim, jeste činjenica da nakon prvih pobeda koje je Iran izvojevao u seriji operacija tokom druge godine ratovanja, Sadam više nije bio u stanju da nastavi ili da odoleva direktnim sukobima sa iranskim snagama niti za još jedan mesec dana bez priliva sredstava kojima su ga finansirali arapski šeici, niti bez dodatnog modernog naoružanja koje je dobijao od zapadnih zemalja. Da su pomenute zemlje bile iskrene u svojim namerama, sve što bi bilo potrebno da učine jeste da obustave snabdevanje Sadama, umesto što su istrajavale u svome vojnom, ekonomskom i naftnom bojkotu Irana. Jedina krivica Irana bilo je to što se branio od neprijatelja koji je okupirao iransku teritoriju i izvršio pokolj nad hiljadama nedužnih građana tokom prvih nekoliko dana rata, a više stotina hiljada njih ostavio bez krova nad glavom. Iako su arapske zemlje izrazile žaljenje i izvinile se Iranu nakon što je Sadam okupirao Kuvajt, i priznale svoje greške, to ih ne oslobađa odgovornosti i grehova koje su počinile svrstavajući se na stranu vlada zapadnih zemalja i Sadama, koji su bili odgovorni za produžetak ratnih sukoba.

Imam Homeini je, navodeći već pomenute dokaze, obavestio izaslanike koji su u Iran doputovali radi održavanja pregovora o svojoj nepokolebljivoj odluci da se odbrana zemlje nastavi sve dok neprijatelj ne bude odbijen iza međunarodno priznatih granica i dok ne izvrši nadoknadu štete koju je proizrokovao. No, odjek zapadne propagande bejaše do te mere rasprostranjen i glasan, da glas nedužnosti i ispravnosti Irana nije mogao dopreti ni do čijih ušiju. Činjenice su postepeno bivale izvrtane do te mere da je naposljetku izgledalo da je Iran bio uzročnik rata, a Sadam bio prikazan kao miroljubiva žrtva! Takvi pritisci i neistinita tumačenja ni u najmanjoj meri nisu uticali na čvrstu rešenost imama Homeinija, niti su na bilo

kakav način uticali na iranski narod. Nakon smene Bani Sadra i prevlasti imamove linije u izvršnim organima države, islamska armija je ubrzala seriju operacija u cilju oslobađanja okupiranih teritorija.

Pre toga, imamov poziv na sveopštu mobilizaciju i oformljavanje 20-milionske armije naišao je na neviđen entuzijazam kod mladih ljudi; ti mladi revolucionarno nastrojeni ljudi koji su odasvuda pohrlili na vojnu obuku, slati su na front kao *bašidisti*, tj dobrovoljci, a njihovo prisustvo je u zemlji stvorilo jednu potpuno drugačiju atmosferu. Istovremeno sa sve većom učestalošću pobjeda koje su odnosili borci islama, na *baasističkim* frontovima su počeli da se javljaju prvi znaci poraza. Sjedinjene Američke Države i njihovi evropski saveznici su postepeno počeli da pokazuju svoje pravo lice, do tada skriveno iza zastora rata. Sadamu su u veoma kratkom roku na raspolaganje stavljene sve moguće vrste savremenog naoružanja do kojeg se nije tek tako moglo doći, i za dobijanje kojeg bi čak i u mirnodopskim uslovima bilo potrebno višegodišnje vođenje pregovora i davanje ustupaka. Obezbeđeni su im *Exocet* projektili (protivbrodske rakete srednjeg dometa) i francuski supersonični avioni. Projektili *SCUD* srednjeg dometa, letelice *MIG-29* i drugo rusko naoružanje dati su bezuslovno, ojačavši tako Sadamovu ratnu mašineriju. Vlade i kompanije Sjedinjenih Država i evropskih zemalja bile su donatori čak i tehnologija i sirovina neophodnih za proizvodnju i unapređenje efikasnog raketnog programa i za proizvodnju hemijskog oružja, a sve u cilju omogućavanja Sadamu da savlada vojne snage Islamske Republike.

U međuvremenu, Saudijska Arabija, Kuvajt, Ujedinjeni Arapski Emirati i arapske države koje izlaze na Persijski zaliv bile su od strane Sjedinjenih Američkih Država primorane da obezbeđuju sredstva za finansiranje Sadamovog ratnog budžeta. Istinu o ovoj finansijskoj podršci zvanično je obelodanio sam Sadam tokom svoje invazije na Kuvajt. I dan danas, Irak

ovim zemljama duguje preko 80 milijardi dolara na ime finansijske pomoći koju je od njih dobio tokom osmogodišnjeg rata. Egipat je, pored vojnih aviona i pilota, poslao još i nekoliko hiljada vojnika kako bi Sadamu pružio pomoć. Jordan je, takođe, postupio na sličan način.

Opsežno bombardovanje gradova, sela i ekonomskih centara i zasipanje stambenih četvrti razornim projektilima predstavlja još jedan krug zločina koje je Sadam počinio, a pred kojima zemlje i organizacije koje zagovaraju poštovanje ljudskih prava ne samo da su zatvarale oči, već su Sadamu obezbeđivale sredstva da te zločine i čini. Ta bombardovanja odnela su živote više hiljada nedužnih žrtava, većinom žena i dece.

Imam Homeini je rukovodio svetom odbranom nacije u uslovima u kojima je Islamska Republika bila pod sankcijama za nabavku naoružanja od strane Sjedinjenih Američkih Država i Evrope; primera radi, da bi se pribavio rezervni deo za određeni avion, za istim se moralo tragati mesecima. Mnoge zemlje ili su ostajale neme prema ovoj agresiji i uzimale učešća u vršenju pritisaka na Iran, ili su se otvoreno i zvanično svrstavale u redove onih koji su Sadama podržavali. Većina svetskih industrijskih i vojnih sila, i na Istoku i na Zapadu, praktično je podržavala Sadama. Iran je ostao sam, i sam se i branio. Vera u Boga, verovanje u nevidljivu Božiju pomoć i u vođstvo bogonadahnutog čoveka bile su jedini oslonac naroda. I za divno čudo, ovaj "usamljeni" i potlačeni front na kraju je izašao kao pobednik, potiskujući neprijatelja korak po korak nazad, duboko u njegovu teritoriju. Osam godina života imama Homeinija prošlo je u (pred)vođenju ovog svetog rata. Vredno je pomena to da je tokom treće godine rata, nakon operacije „*Bejt al-Mokades*“ (24. maja 1982) koja je dovela do oslobađanja strateški važne luke Horamšahr iz kandži iračkog agresora, dakle, da je u to doba imam Homeini verovao u okončanje sukoba i odbrambenog rata. Međutim, visoki posvećeni funkcioneri Islamske Republike, uključujući i vojne komandante i

predstavnike političke vlasti, sastali su se sa imamom i izneli mu svoje stavove o nužnosti nastavka odbrambenog rata sve dok se ne budu stvorili povoljniji uslovi za trajan i održiv mir. Ovo je učinjeno nakon sprovođenja temeljne analize političke i vojne situacije u zemlji i na ratnim poprištima. Njihovi argumenti ogledali su se u činjenici da su izvesni delovi iranske teritorije i dalje bili pod okupacijom agresora, te da Sadam, uprkos ponižavajućem porazu koji je doživeo oslobođanjem Horamšahra, i dalje nije spreman da prihvati objektivnu stvarnost i odrekne se svojih okupatorskih pretenzija, i da, osnažen darežljivom podrškom velikih svetskih sila, razmišlja o nastavku agresije pošto pregrupiše i osveži svoje trupe, a ne o miru. Pod takvim okolnostima nije bilo nikakvih garancija da će se mir moći uspostaviti, a jednostrana obustava borbenih dejstava od strane Irana bi zapravo oslobođene gradove i široka prostranstva u pograničnim oblastima ostavila bez odbrane pred eventualnim budućim invazijama od strane Iraka.

U svakom slučaju, s obzirom na gornju argumentaciju, i usled nepravednog stava međunarodnih organizacija i njihovog odbijanja da prihvate pravedne uslove Irana za okončanje ratnih sukoba, kao i zbog neprekidnog naoružavanja Sadamove ratne mašinerije od strane velikih sila, iranski narod i njegovo vođstvo nisu imali drugog izbora osim da nastave svoju svetu odbrambenu borbu.

Sveobuhvatna pomoć koju je Sadam dobijao nije značajno uticala na vođenje rata, a ni na stanje na frontovima koje je brzim koracima počelo da se okreće u korist boraca islama. Pored intenziviranog bombardovanja naseljenih oblasti i učestalog granatiranja, Sjedinjene Države su bile primorane da se i direktno umešaju u sukob. Združena armada Francuske, Velike Britanije, Amerike i Rusije uplovila je u Persijski zaliv. Sjedinjene Američke Države su internacionalizaciju ratne krize i direktnu umešanost drugih zemalja smatrale jedinim preostalim načinom. Oni su započeli rat koji je postao poznat pod

nazivom "rat naftnih tankera". Misija trupa koje su poslali u Zaliv bila je da spreči izvoz nafte iz Irana, usput pretresajući i zaplenjujući i trgovačke brodove kako bi sprečile izvoz osnovnih potrepština u Iran. U ovim operacijama, mnogi trgovački brodovi i tankeri koji su prevozili iransku naftu bivali su na meti projektila i napada iz vazduha. Iranske naftne platforme u priobalnim vodama Zaliva bivale su dizane u vazduh. U svome poslednjem napadačkom aktu, Sjedinjene Države počinile su stravičan zločin. Dana 3. jula 1988. godine njihove rakete oborile su iranski putnički avion na letu 655 u kome se nalazilo 290 putnika, dece, žena i muškaraca redom civila, pri čemu su izginuli svi putnici i članovi posade. Avion je oboren na vedrom nebu iznad Persijskog zaliva sa dva projektila ispaljena sa nosača aviona "*Vinsent*". Svet sile i moći, kojem su iskrenost i istina strani, prešao je preko ovog zločina počinjenog protiv ljudi čiji je poziv i čiji je poklič bio "islam". A to, izgleda, u očima "civilizovanog" zapadnog sveta, bejaše neoprostiv greh! Sadam je, takođe, okončao dugi niz svojih strašnih zločina, neviđenih u istoriji čovečanstva, bombardovanjem grada Halabče hemijskim i mikrobiološkim bombama, kojom prilikom je užasna smrt gušenjem i trovanjem zadesila više od 5.000 nemoćnih staraca, žena i dece. Ujedinjene Nacije i Savet bezbednosti UN nisu osećali nikakvu odgovornost naspram ove strašne tragedije. Vojni pohod zapadnih zemalja u Persijskom zalivu i svi događaji koji su se odigrali u poslednjih nekoliko meseci osmogodišnjeg rata, bez izuzetka su bili posledica činjenice da je islamska armija u tom trenutku bila nadmoćnija i nalazila se u boljem položaju, da je bila potisnula neprijatelja preko svih svojih granica i da je se pripremala da iskoreni seme pobune u regionu. Pad Sadamov od ruku islamskih vojnika odzvanjao je kao poraz nekolicine vodećih svet-skih sila u sukobu sa Islamskom revolucijom. U ovoj fazi sukoba, svi naponi Sjedinjenih Američkih Država i Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija bili su uloženi u zaustavljanje

napredovanja iranskih trupa i sprečavanje Sadamovog pada. Rezolucija 598 Saveta bezbednosti bila je doneta. Tom je Rezolucijom uvažena većina stavova i uslova za prekid oružanih sukoba na kojima je Iran insistirao još od vremena kada je započeo svoju odbranu; no, međunarodne organizacije su odbile tada da ih prihvate u nadi da će Sadam iz rata izaći kao pobednik. Donošenje ove Rezolucije, sa jedne, i neljudske akcije preduzete u poslednjim danima rata od strane ratnih podstrekača sa druge strane, predstavljali su povod za donošenje odluke od strane imama Homeinija kojom je komisiji sačinjenoj od predanih iranskih vojnih, političkih i ekonomskih stručnjaka naloženo da sprovedu analizu novonastale situacije. Na kraju ove studije, komisija je jednoglasno iznela svoj stav da su se stekli povoljni uslovi da se dokaže ispravnost kursa koji je Islamska Republika držala tokom osam godina svete odbrane, te da se prekinu neprijateljski odnosi u skladu sa odredbama Rezolucije 598.

Poruka imama Homeinija, poznata kao *“Poruka o saglasnosti”* (objavljena 20. jula 1988. godine), predstavljala je remek-delo vođstva i komandovanja. U njoj se jasno ističu činjenice o nametnutom ratu i njegovim dimenzijama, i nedvosmisleno ustanovljavaju dalje smernice islamskog sistema i revolucije u svim aspektima, uključujući i suprotstavljanje supersilama i ustrajavanje na idealima i ciljevima Revolucije. Imamovo objašnjenje prihvatanja Rezolucije kao *“ispijanje čaše žuči”* u sebi krije neizrečene istine i mnoge tanane pojedinosti, čije izlaganje prevazilazi okvire ovog teksta. Na ovom mestu pomenućemo samo jedan odlomak iz imamove poruke, gde se kaže sledeće: *“Što se tiče prihvatanja Rezolucije, to za sve nas, a naročito za mene, bejaše odistinski goroko i neprijatno pitanje. Sve do pre nekoliko dana bio sam mišljenja da bi trebalo ostati pri istim metodama odbrane i istim pozicijama koje su održavane i za vreme rata. Smatrao sam sprovođenje istog korisnim i delotvornim po sistem, po*

državu i po Revoluciju. Međutim, u vezi događaja u koje ne bih sada da zalazim, a koji će, uz Božju pomoć izaći na videlo kad za to dođe vreme, i uzimajući u obzir stavove svih vodećih političkih i vojnih stručnjaka ove zemlje u čiju odanost i iskrenost imam puno poverenje, odlučio sam da prihvatim Rezoluciju i obustavu ratnih sukoba. I u ovom trenutku smatram to korisnim za Revoluciju i za sistem, a Sam Bog zna, da se ovde nije radilo o pobudi da se svi mi, i naša čast i naš kredibilitet, moramo žrtvovati sledeći put svega onoga što je celishodno za islam i za muslimane – ne bih ja nikada na to pristao, već bi mi smrt ili mučeništvo mnogo draže bilo. Ali, šta da se radi? Svi se moramo povinovati volji Boga Svemogućeg, i odista, takav je hrabri narod Irana oduvek bio i takav će uvek i biti ..."

Kako je imam Homeini često upozoravao, Sadamove tvrdnje o miroljubivim namerama imale su za cilj da obmanu javnost. Nakon što je Iran prihvatio prekid ratnih sukoba, on je nastavio sa agresijom i na jugu izvršio okupaciju novih teritorija. Objavljivanje uzbuđujuće i osećajne poruke imamove, još jedared je podstaklo opštu mobilizaciju širom zemlje. Borci i revolucionarne snage su odasvuda pohrlili na frontove i još jednom nanevši poraz *baasističkim* snagama, naterali ih u beg. Sadamu nije preostalo ništa sem da prihvati poraz. I sada, uz Božiju pomoć, baš kako je imam i obećao, nacija kojoj je ovaj neželjeni rat bio silom nametnut, žrtvujući svoje najmilije i čineći podvige epskih razmera, kakvi se mogu sresti još jedino u ranom razdoblju islamskih ratova, bejaše u poziciji da ovoga puta ona nametne mir svome doskora oholom a sada kukavnom neprijatelju. Na mig Sjedinjenih Američkih Država, Sadam je bio spreman da podeli Iran i da stavi tačku na Revoluciju, no sada, kako bi sačuvao goli život i vladavinu nad potlačenim i nedužnim narodom Iraka, nije imao drugoga izbora no da prihvati uslove koji mu je postavio revolucionarni narod Irana.

Jedno od čudesnih zbivanja koja se daju izdvojiti a koja su se odvijala tokom dugog perioda svete odbrane, jeste to da za svo vreme trajanja rata iranski narod ni u jednom trenutku nije prekinuo da gradi niti da obnavlja ruševine koje je nasledio od prethodnog režima. U tom periodu, Iran je uspeo da, naporedo sa efikasnim vođenjem poslova vezanih za front, izvede takve kapitalne projekte kao što su izgradnja brana i puteva, istraživanje i eksploatacija naftnih resursa, razvoj električnih centrala, unapređenje poljoprivrede, povećanje broja univerziteta i istraživačkih centara, kao i sprovođenje drugih aktivnosti usmerenih ka nacionalnom razvoju. Iranski narod za svoja dostignuća ima da zahvali, osim mudrome vođstvu imama Homeinija, još i velikanima iz redova imamovih istomišljenika i drugim energičnim i vrednim ličnostima, kao što su ajatolah Hamenei (tadašnji predsednik države), inženjer Mir Hosein Musavi (premijer), Akbar Hašemi Rafsandžani (predsednik Skupštine), ajatolah Musavi Ardebili (ministar pravosuđa) i njihove kolege iz sfere zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, kao i saradnji imamovog pouzdanog savetnika, *hudžet-ul-islam* sejed Ahmeda Homeinija.

I tako dođe kraj osmogodišnjem nametnutom ratu. Oni koji su ga započeli nisu uspeli da ostvare niti jedan od svojih ciljeva. Ne samo da se poredak Islamske Republike nije urušio, nego je zahvaljujući jedinstvu muslimanskog naroda Irana okončao petokolonaške redove u zemlji i učvrstio svoju suverenu vlast u svim sferama unutrašnjeg uređenja države. Na međunarodnom nivou sistem Islamske Republike je učvrstio svoje prisustvo kao stabilna i nesalomljiva sila, i dokazao svoju ispravnost uprkos osmogodišnjoj neprijateljskoj propagandi Zapada, te tako uspeo da svetu prenese svoju poruku. I, bez sumnje, na tom svome svetom putu platio je neizbežnu i skupu cenu. [*O vernici, ako Allaha pomognete, i On će vama pomoći i korake vaše učvrstiti.*] (Kur'an Časni, sura "Mohammad" [Muhammed], ajet 47)

Imamov boravak u Parizu (kraj 1978. godine) kada su svakodnevno ljudi iz celog sveta dolazili da ga posete.

Poslednjih pet meseci imamovog boravka u selu Nofl-l Šato (predgrađe Pariza)

Vazalni karakter Pahlavi dinastije i šahov mentalni sklop smatrani su ključnim faktorom zaštite američkih interesa u Persijskom zalivu. Poseta Kartera Teheranu i uveravanja o bezuslovnoj podršci Bele kuće šahu bila je ništa drugo do teatralni potez.

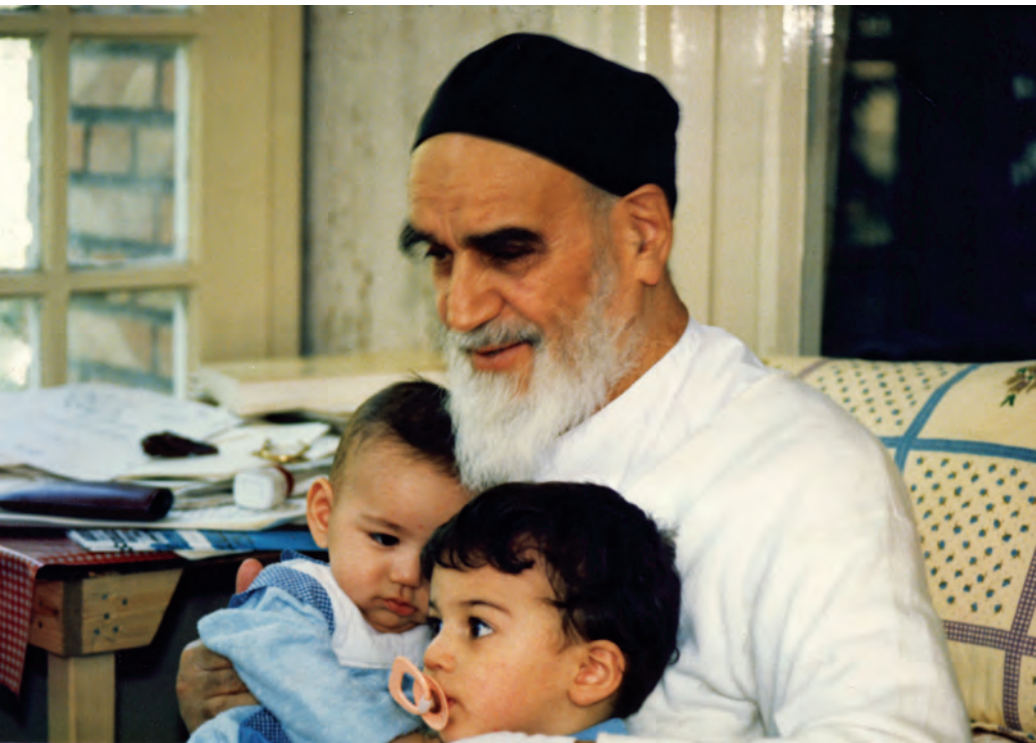
Grandiozna proslava 2.500-te godišnjice postojanja monarhije u Iranu kojoj su prisustvovali brojni šefovi država, čiji su enormni troškovi nametnuti iranskom narodu, bila je predstava za pokazivanje moći i stabilnosti šahovog režima.

*Ahmed Homeini (1945–1995)
mlađi sin imama Homeinija.
Bio je veoma blizak svome ocu.
Po povratku imama Homeinija u
Iran, februara 1979. godine, iz
Homeinijeve kancelarije u Parizu
je pomagao u vođenju poslova za
vreme i nakon Islamske revolucije.
Ahmed Homeini je sahranjen
pored svog oca u mauzoleju
južno od Teherana.*

Imam Homeini sa unucima

Široko prisustvo žena na društvenoj sceni savremenog Irana pokazuje i snimak sa demonstracija u Teheranu.

Sveta odbrana, simbol stamenosti iranskog naroda pred svim vrstama agresije

Islamski karakter svete odbrane u osmogodišnjem ratu sa Irakom postao je jedan od zaštitinih znakova na frontu: iranski borac na molitvi.

Osmogodišnja odbrana muslimanskog naroda pred agresorskim pohodom Sadamovog diktatorskog ba'sističkog režima i njegovih patrona na njihovu zemlju, jedan je od bojeva koji predstavljaju svetlu tačku u bogatoj i veoma duvoj istoriji Irana.

*Ulaz u husejniju u
Džamaranu*

*Jedan od čestih susreta
imama Homeinija sa
narodom u periodu nakon
povratka u Iran i trijumfa
Islamske revolucije*

*Imam Homeini predvodi skupnu molitvu tokom egzila u Francuskoj.
Kao propisani i obavezni deo verovanja, stub vere, molitva je bila neizostavni
deo života imama Homeinija.*

Najveći greh i izdaja Sadamova i svih pseudo-islamskih i arapskih vlada koje su ga podržavale i ohrabrivale njegovu agresiju, jeste zaludno trošenje brojnog ljudstva kao i ekonomskih resursa obeju zemalja, i Irana i Iraka. Povrh toga, nameatanje ovog neželjenog rata na dugogodišnji period je odložilo ujedinjenje islamskog *umeta* i revoluciju islamskoga sveta, za čiju realizaciju su bili stvoreni svi povoljni uslovi nakon zbacivanja šaha sa vlasti. Štaviše, muslimanski redovi bejahu razbijeni i ruka bratimljenja koju je imam Homeini u svim svojim govorima i porukama nakon 11. februara 1979. pružao svim vladama islamskih zemalja ne beše prihvaćena, a njegovi pozivi na ujedinjenje i rešavanje problema u islamskom svetu i na oslobađanje Kudsa (sveta zemlja; Jerusalem) ostali su bez odgovora. Namesto toga, pomenute su vlade pristajale rame uz rame sa glavešinama bezbožnika, što nije moglo rezultirati ničim drugim do sramnim kompromisom sa Izraelom, priznanjem postojanja toj malignoj tvorevini, dopuštanju neverničkoj vojsci da uđe u njihove zemlje, stavljanjem kapaciteta i teritorija njihovih zemalja na raspolaganje Sjedinjenim Državama kako bi u srcu islamskih teritorija i zemlji Božije objave sebi napravili gnezda. Sadamov mahniti napad na Kuvajt i paljenje njegovih dobara, gorki preokret koji je usledio i koji je za sobom povukao uništavanje iračkih nacionalnih dobara i stalno prisustvo neprijatelja islama u regionu, sve to su posledice neoprostivoga greha. [*Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste obdareni!*] (Kur'an Časni, sura "Al-Hašr" [Progonstvo], ajet 2)

Nakon uspostavljanja relativnog mira, u poruci od 3. oktobra 1988, imam Homeini je funkcionerima Islamske Republike u devet tačaka izložio smernice i strategiju obnove zemlje. Pažljivo proučavanje ovih preporuka sasvim je dovoljno da se stekne predstava o dubinama do kojih je sezala dalekovidost imama Homeinija i, u isto vreme, i o valjanosti sistema vrednosti sa njegove tačke gledišta. Pored toga, nakon desetogodišnjeg iskustva sa poretком Islamske Republike a kako bi

sproveo reformu i upotpunio principe organizovanja islamskog sistema, u pismu od 24. aprila 1989. godine upućenom tadašnjem premijeru, ajatolahu Hameneiju, objavio je odluku o imenovanju veća autoriteta i eksperata sa ciljem da analiziraju i donesu amandmane Ustavnog zakona, u skladu sa osam tačaka koje su bile precizirane u njegovom pismu. Izmene i dopune vezane za uslove vodstva, centralizacija u izvršnoj i sudskoj vlasti i sredstvima javnog informisanja (radio i televizija), i obaveze saveta za raspoznavanje celishodnosti/korisnosti sistema, predstavljale su najznačajnija pitanja precizirana u pomenutom pismu. Revidirani Ustavni zakon iznesen je na referendum dana 3. decembra 1989. godine (nakon imamove smrti), i bio je usvojen apsolutnom većinom glasova iranskog naroda.

Predviđanje sloma komunističkog bloka u poruci imama Homeinija upućenoj Gorbačovu

Mihail Gorbačov, poslednji šef države (bivšeg) Sovjetskog Saveza, bio je uneo izvesne promene i reforme u komunistički blok. Međutim, politički analitičari i lideri zapadnih zemalja bili su sumnjičavi i pesimistični po pitanju tih reformi. Niko nije verovao da će te promene iskoreniti 70 godina dugu vladavinu ateističkog komunističkog sistema u bivšem Sovjetskom Savezu. Najviše što se pretpostavljalo da će se desiti u takvim uslovima bilo je da bi čelnici Kremlja mogli zanemariti neke od direktnih veza između zemalja Istočnog bloka i Sovjetskog Saveza, i to u cilju ublažavanja unutrašnjih ekonomskih poteškoća, i kako bi se iz komunističkog bloka oformio novi poredak sa ograničenim vođstvom Sovjetskog Saveza i većom inicijativom dotadašnjih sovjetskih satelita. No, imam Homeini je, sa dalekovidnošću nepojmljivom materijalističkim misliocima i analitičarima, jako rano, već 1. januara 1988. godine, u pismu upućenom Gorbačovu, predskazao sledeće: *"Od sada pa nadalje, komunizam će se moći videti samo po muzejima političke istorije sveta!"* U tom pismu, imam Homeini je, pored ostalog, izložio i najiscrpniju analizu tekućih promena u Sovjetskom Savezu, tumačeći ih kao *"odjek lomljenja kostiju komunizma!"* Začuđujuće je to što je u ovom pismu još jedno predviđanje dokumentovano ubedljivim upozorenjima koja otkrivaju superiornost imama Homeinija u procenjivanju tadašnje političke situacije u svetu. Njegova

svetost imam jasno je upozorio o srljanju Rusije u tobožnje zelene bašte zapadnog kapitalizma i američkoj obmani. Ukažući na neuspeh komunizma u sprovođenju svoje antireligijske politike i iznoseći duboka filozofska i gnostička pitanja, imam Homeini je pozvao Gorbačova da se prikloni Bogu i veri umesto što se uzda u materijalizam Zapada. Imam je tom prilikom napomenuo i sledeće: *"Izvor problema Vaše zemlje nije u pitanjima svojine, ekonomije ili slobode. Vaš problem leži u nedostatku iskrene vere u Boga; onaj isti problem koji je odvuкао, ili će tek odvući Zapad u banalnost i u ćorsokak!"*

Ruski lideri, nažalost, nisu ozbiljno shvatili ova imamova upozorenja i savete. Američke i evropske korporacije pretvorile su Rusiju u metu njihovih ekonomskih težnji, i novi oblik eksploatacije je uhvatio maha, čija buduća perspektiva neće biti ništa sem pomrčina i novi ćorsokaci ukoliko se narod ove zemlje ne trgne iz učmalosti!

Zanimljivo je pomenuti kako je prilikom uručivanja odgovora Gorbačova imamu Homeiniju, sovjetski ministar inostranih poslova, Eduard Ševarnadze, bio iznenađen time da je čovek, koji je sa takvom nepokolebljivošću i jasnoćom uputio pismo upozorenja drugoj po veličini svetskoj nuklearnoj sili, sedeo u sobi 3 metra širokoj i 4 dugačkoj, u malenoj kući od ćerpiča u Džamaranu, krajnje skromno nameštenoj i bez i najmanjeg prisustva državičkih obeležja, u savršenom miru i čvrst kao stena, uz Kur'an i sa prostirkom za molitvu i brojanicama pored sebe, i još uz par novina u uglu i uz najobičniji tranzistor. Ševarnadzeovo zaprepašćenje bejaše još i veće kada je shvatio da druga drvena stolica koja se u prostoriji nalazila nije bila namenjena visokom ruskom zvaničniku koji je bio u njegovoj pratnji, tako da ovome naposljetku nije bilo druge do da sedne na pod! Vrlo verovatno je da je Ševarnadze, kada mu je bogobojažni starac koji je služio imama pružio šolju čaja sa dve kocke šećera kao jedino posluženje na tom važnom susretu – njemu koji bejaše ministar inostranih poslova Istočnoga

PRIPOVEST O BUĐENJU

bloka – pomislio kako je sve to bilo neuobičajeno i unapred smišljeno; no, nije bilo tako. Tokom čitavoga svog života, bilo za vreme osame, izolacije i izgnanstva, ili tokom verskog i političkog vodstva, pa sve do trenutka preseljenja na drugi svet, imam se nije odricao svoga jednostavnog i čistog načina života, i nikada mu ni na kraj pameti nije bilo da način svog života saobrazi prema važnim i uglednim društvenim pozicijama, bez obzira na to koliko su one važne i visoke.

Poslednje suočenje sa Zapadom: odbrana Božjeg poslanika (s.a.v.s.) i verskih vrednosti izdavanjem presude o otpadništvu Salmana Ruždija

Po okončanju iračko-iranskog rata, politički lideri Zapada otpočeli su novu ofanzivu protiv revolucionarnog islama. U prethodnim godinama, tokom odbrane koju je Iran vodio i suprotstavljanja *Hezbollah* u Libanu, *Islamskog pokreta* u Palestini, i *Islamskog džihada* u Avganistanu, i nakon ubistva Anvara Sadata od strane muslimanskih revolucionarnih snaga Egipta (6. oktobra 1981), pomenuti lideri su shvatili da se islamski pokret koji je uzimao maha ne može zaustaviti oružjem i vojnim akcijama. Novi front je bio front psihološkog, kulturološkog i ideološkog rata. Osim toga, još ranije su, zahvaljujući mudrosti i smotrenosti imama Homeinija i funkcionera Islamske Republike, izgladjeni raskoli između sunita i šiita. Trebalo je udariti na fundamente i osnovne podsticaje ovog pokreta, tj na verske i sakralne temelje, budući da je privrženost ovome dovela do formiranja jedinstvenih ciljeva i metoda poslednjih islamskih pokreta. *Satanski stihovi*, sramna knjiga Salmana Ruždija, čije je objavljivanje i formalno bilo podržano od strane vlada zapadnih zemalja, bila je uvertira u kulturološki napad. Da se islamsko društvo nije usprotivilo i diglo glas protiv uvreda koje je ova knjiga nanela časnom Verovesniku islama Muhamedu (s.a.v.s.), neprijatelj bi, sasvim izvesno, osvojio prve bedeme odbrane islama, nakon čega bi temeljni principi vere i svetinje, koji su u islamskim društvima uzrokovali verovanje u metafizi-

zičke i duhovne vrednosti, bili izloženi svakovrsnim prepređenim napadima. Upravo su ove svetinje ono što obrazuje identitet religiozne misli i islamskog jedinstva, tako da bi bacanjem senke sumnje na njih svet islama i islamski pokreti izgubili svoj identitet iznutra i ostali razoružani pred kulturnom i ideološkom invazijom Zapada.

Dosledno uzevši u razmatranje gore pomenute dokaze i činjenice, imam Homeini je 14. februara 1989. godine u nekoliko sažetih redova izdao dekret kojim se proglašava otpadništvo i izriče smrtna presuda za Salmana Rušdija i izdavače koji su objavili njegovu knjigu i pored toga što su bili svesni njenog bogohulonog sadržaja. Ovim je imam Homeini podstakao novu revoluciju. Redovi i organizacije muslimana, bez obzira na njihova uverenja, jezik ili zemlje, zdušno su se suprotstavili Zapadu. Kao rezultat ovoga događaja došlo je do uspostavljanja islamske zajednice kao jednog jedinstvenog *ummeta*. Time je pokazano da i uprkos svim unutrašnjim rascolima i perifernim razlikama, ako su pravilno vođeni, muslimani itekako jesu u stanju da u ulozi pionira obnove duhovnih vrednosti igraju odlučujuću ulogu u određivanju izgleda budućnosti sveta. Uz sve ovo, donošenje ove odluke raspršilo je sve iluzije Zapada da se prihvatanjem Rezolucije 598 imam Homeini odrekao svojih revolucionarnih ciljeva.

Poslednje godine života imama Homeinija i tužni događaji

Srodnici imama Homeinija su u svojim memoarima zabeležili sećanja o duhovno-mentalnom stanju imama Homeinija u poslednjim godinama njegovog života. Njihove ispovesti ukazuju na to da se činilo da je Njegova svetost imam bio svestan da se bliži trenutak njegovoga sjedinjenja sa Voljenim. Bez obzira na imamovo gnostičko stanje tokom tih poslednjih godina, njegove poruke i propovedi, kao i njegove političke pozicije i stavovi odisali su određenim karakteristikama koje su ih činile vidno drukčijima od onih iz prošlosti; nešto dalje u tekstu koji sledi, biće navedeni i odgovarajući primeri.

U to doba odigralo se nekoliko nemilih događaja koji su svom težinom pritiskali imamovu dušu i teško opterećivali njegov um. Jedan od njih bejaše mučeničko stradanje hodočasnika nadomak Ka'be, svetog Hrama u Meki za vreme sezone hadža godine 1987. Na osnovu stotine jasnih kur'anskih ajeta, i na osnovu primera iz života Božjeg poslanika (s.a.v.s.) i velikana vere, i mnogobrojnih predanja (od) bezgrešnih imama, imam Homeini je bio čvrstog uverenja da politika jeste sastavni deo religije. On je dalje verovao da je razdvajanje religije i politike bilo delo kolonijalizma (iz) potonjih vekova, te da su kobne posledice takve podele očigledne i u svetu islama i među sledbenicima drugih Božanskih religija. Njegova svetost imam islamsku veru je posmatrao kao religiju upute za ljude kroz sve etape, dimenzije i sva razdoblja individualnog i društvenog života, te je smatrao da su društveni odnosi i politika neodvojivi činilac

ljudskoga života. Stoga, po mišljenju imama Homeinija, islam koji je ograničen isključivo na aspekte bogoslužjenja i na lični moral, i koji muslimane sprečava od toga da se uključe u pitanja sopstvene sudbine i društvena i politička pitanja, zapravo predstavlja izobličeni islam, i, kako je to imam protumačio, "američku verziju islama". Imam je započeo i predvodio svoj pokret upravo na osnovama nerazdvoljivosti religije i politike.

Nakon pobeđe Islamske revolucije imam Homeini je, osim uspostavljanja islamske vlasti na način koji je potpuno drugačiji od svih savremenih političkih sistema, čiji su temelji i principi oličeni u Ustavu Islamske Republike, preduzeo i proces obnavljanja društvenih obreda islama i političkog duha islamskih pravila. Kao primer za to može se navesti obnavljanje i održavanje zajedničke molitve *petkom* i molitvi o drugim velikim islamskim praznicima širom zemlje kao bogoštovnog i političkog obreda, i razmatranje pitanja i problema islamskog društva u zemlji i inostranstvu na javnim propovedima tokom molitve *petkom* i ostalih verskih svetkovina, kao i izmena strukture i sadržaja obreda žalovanja.

Jedan od najistaknutijih poduhvata imama Homeinija jeste obnavljanje hadža, godišnjeg hodočašća u Meku koji datira od poslanika Ibrahima (a.s.) /Avram/. Do pre pobeđe Islamske revolucije u Iranu, godišnji obred hadža, zbog načina posmatranja i zavisnosti vladajućih struktura islamskih zemalja, a naročito vladara Saudijske Arabije, održavao se na način koji je bio daleko od svoga izvornog duha. Muslimani su obrede hadža obavljali a da pri tome ni najmanje nisu bili svesni verozakonske filozofije ovog najvećeg godišnjeg verskog skupa na svetu. Putem jasnog kur'anskog ajeta, hadž je definisan kao „središte narodnog protesta i najočiglednija manifestacija i proklamovanje odricanja od mnogoboštva“ (*bar'at-e mošrekin*). Međutim, tu se nisu mogle nazreti nikakve naznake postavljanja pitanja o problemima islamskog sveta niti odricanja od mnogoboštva, dok su, sa druge strane, islamska društva bitisala

u najtežim životnim uslovima i bivala izložena napadima kolonijalista i Izraela. Nakon pobjede Revolucije, u svojoj godišnjoj poruci hadžijama, imam Homeini je naglasio nužnost usmeravanja pažnje muslimana na politička pitanja islamskog sveta i na odricanje od mnogoboštva kao na osnovne stubove hadža, i ponovio dužnosti hodočasnika s tim u vezi. Postepeno, veličanstveni skup hadža počeo je da poprima svoju izvornu formu. Svake godine obred odricanja od mnogoboštva održavan je u prisustvu desetina hiljada hodočasnika iz Irana zajedno sa revolucionarno nastrojenim muslimanima iz drugih zemalja. Tokom veličanstvenih povorki izvikivane su parole kojima se objavljuje averzija prema Sjedinjenim Američkim Državama, Sovjetskom Savezu i Izraelu kao jasnim i očiglednim primerima svetskog ateizma i mnogoboštva i kojima se muslimani pozivaju na jedinstvo. Naporedo sa održavanjem hadža, u danima hodočašća organizovani su i skupovi za razmenu mišljenja između muslimana i iznalaženje rešenja za njihove probleme. Neverovatan efekat ovih aktivnosti primorao je Sjedinjene Američke Države da izvrše pritisak na Saudijsku Arabiju da ovom obredu stane na kraj.

U petak 31. jula 1987. godine dok se više od 150.000 hodočasnika kretalo ulicama Meke u nameri da uzme učešća u ritualu „odricanja“, saudijski agenti, što javni što tajni, od ranije pripravnici, blokirajući glavni pravac kojim se kolona kretala, iznenada su napali učesnike vatrenim i hladnim oružjem, te su tako zaustavili dalje kretanje povorke. U ovom tragičnom masakru mučenički je stradalo oko 400 hodočasnika iz Irana, Libana, Palestine, Pakistana, Iraka i drugih zemalja, oko 5.000 ljudi je ranjeno, dok je izvestan broj nedužnih hodočasnika bio uhapšen. Većinu postradalih mučenika (šehida) i ranjenih činile su žene i stariji ljudi koji nisu bili u stanju da se na vreme sklone. Oni su stradali krajnje nedužno, pod optužbom da su, objavljujući svoje odricanje od mnogoboštva, izvikivali „Bog je Veliki!“ (*Alahu akbar!*), poklič kojim se veliča Uzvišeni Bog

(*takbir*). I, što je još važnije, dostojanstvo i ugled sigurnog Božijeg svetišta, oskrnavljeno je na blagoslovljeni dan petka, u blagoslovenim danima hadža, tokom svetog meseca. Ogorčenost imama Homeinija zbog ovog bezočnog čina i njegov duboki bol time što su dobrobit i interes islamskog *ummata* i situacija u islamskom svetu sprečavali preduzimanje bilo kakvih konkretnih mera, tinjali su u njemu sve do poslednjeg dana njegovog života i mogli su se osetiti u svim njegovim radovima i porukama nastalim nakon ovog događaja.

U godini koja je usledila nakon ovog događaja, a iz razloga i pod okolnostima o kojima je već bilo reči, islamska vlada Irana i vlasti Iraka potpisali su *Rezoluciju 598*, čime je okončan osmogodišnji nametnuti rat. Požrtvovanost boraca, herojski otpor iranskog naroda tokom osam godina svete odbrane, primoravanje neprijatelja da se suoči sa potpunim neuspehom u ostvarenju svih svojih ciljeva zbog kojih su iranskom narodu i nametnuli taj rat, proterivanje agresora iz gradova i sela i okupiranih područja u uslovima neravnopravnog ratovanja, i okončanje ratnih sukoba pobedom armije islama, skupa su izazivali osećanje časti i veselja. Međutim, sa druge strane, počinjena zlodela i situacija pre okončanja rata, uključujući masakr nad stanovnicima grada Halabče bombardovanjem hemijskim i mikrobiološkim bombama iračkog vazduhoplovstva i masovni pokolj nedužnog stanovništva po iranskim gradovima i varošima, i poziv koje su kvazi-islamske vlade uputile Sjedinjenim Državama i Evropi da u vode Persijskog zaliva pošalju svoju ratnu mornaricu kako bi podržali Sadama, kao i obaranje iranskog putničkog aviona nad Persijskim zalivom od strane američkih vojnih trupa, bili su bolna pitanja od kojih se srce svakog predanog muslimana stezalo od bola, a ponajviše srce imama Homeinija koji se odrekao svega što je imao i koji je ceo svoj život posvetio dobrobiti i napretku globalne muslimanske zajednice, i borbi za povraćaj davne slave muslimanskih naroda.

Imam Homeini je bio ophrvan velikim bolom posmatrajući kako se mnoge vlade koje upravljaju islamskim zemljama oglašuju o volju sopstvenog naroda i svrstavajući se na stranu zlu-radih neprijatelja islama pružaju podršku agresoru. Ovo tim pre što je imam bio u stanju da jasno sagleda štetne posledice te podrške, i, kako je veoma često upozoravao, suprotstavljanje islamskom sistemu i davanje podrške *baasističkim* čelnicima ne samo da nije rešavalo niti jedan problem islamskoga sveta, već je bilo za očekivati da će se u najskorijoj budućnosti oni koji tako postupaju i sami opeći na vatru koju su pokušali da prikriju pepelom. Primer ovakvih zapanjujućih predviđanja imama Homeinija može se naći i u njegovom govoru koji je održao osam godina pre Sadamove invazije na Kuvajt (16. maja 1982), koji je iste godine objavljen i u knjizi *Sahife-je Nur* [Knjiga svetlosti] (tom 16, str. 150). Pomenutog dana, obraćajući se arapskim zemljama koje su podržale Sadama, imam Homeini je rekao sledeće: *“Ove vlade u regionu moraju shvatiti da bivaju navođene da same sebe unište zarad interesa SAD ili nekog drugog bloka. Često smo ih upozoravali da su ništa drugo do oruđe u rukama velesila. Trebalo bi da shvate da Sadam, ukoliko opstane i povrati moć, nije od onih ljudi koji bi im bili zahvalni. On je mahnit u samoveličanju, i ta manija goni ga da napada one koji su mu ukazali pomoć kad mu je to bilo potrebno.”* Godinu dana pre toga, imam Homeini je u svom govoru održanom 2. decembra 1981, takođe upozorio: *“Savetujem svim vladama zemalja u regionu da prekinu da podržavaju Sadama i da se čuvaju dana kada će im Svemogućí Bog pokazati Svoj gnev!”* Nedugo nakon upokojenja ovoga bogobojažnog čoveka, njegova predviđanja su se obistinila i oni koji su Iran posmatrali kao ratnog hušakača, a agresora kao stranu koja se zalaže za mir, postali su i sami žrtve istog agresora, s tom razlikom što su oni, suprotno od iranskog naroda i rukovodstva, zaštitu potražili pod skutima upravo onih koji su i raspirivali vatre nemira i pobuna i u prošlosti i u sadašnjosti.

Nezainteresovanost vlada islamskih zemalja prema invaziji Izraela na jug Libana, na zverstva koja su cionisti činili po toj zemlji i na surovo gušenje pobune muslimana u Palestini i, najgore od svega, spremnost vlada arapskih zemalja na kompromis sa Izraelom i odustajanje od cilja oslobođanja *Kuds*a (Jerusalim), sve su to bili tereti koji su svom težinom pritiskali dušu "starca iz Džamarana". Od samog početka svog pokreta, imam Homeini je dizao glas protiv Izraela i njegovog glavnih oslonca – Sjedinjenih Američkih Država, a za oslobođenje islamskih teritorija iz kandži cionista, zbog čega je i bio prognan iz svoje domovine punih 14 godina. Nakon trijumfa Revolucije on nije štedeo na materijalnoj i duhovnoj podršci zarad ostvarenja ovoga cilja. A sada je gledao kako se, dok talasi islamskog buđenja među palestinskom omladinom i širom čitavog islamskog sveta preokreću situaciju na opštu štetu SAD i Izraela, lideri islamskih vlada i čelnici palestinskih organizacija spremaju da potpišu dokument o predaji. I ovi su problemi, takođe, imamovu dušu izjedali razdirućim bolom. Bez sumnje, mora da je imam Homeini tokom poslednjih nekoliko godina svog života jedan deo svojih noćnih molitvi i obraćanja Bogu provodio pokorno moleći za promenu ovakvoga stanja.

I na unutrašnjem planu, okolnosti koje su dovele do smene drugog po rangu vođe Revolucije od strane imama (28. marta 1989) takođe bejahu još jedan u nizu nemilih događaja. Jedan od najnaprednijih principa ustanovljenih u skladu sa viđenjima imama Homeinija i unetih u Ustav Islamske Republike, jeste osnivanje Veća eksperata (*hobregān*) za imenovanje vođe i za određivanje kriterijuma (za) rukovođenje islamskog sistema. Ovo Veće čini grupa poznavalaca i autoriteta za versko pravo sa neophodnim kvalifikacijama, koje neposredno biraju građani, čime narod posreduje i ima nadzor nad najvišim državnim pitanjima koja se tiču sudbine islamskog društva.

Na prvom sastanku Veća eksperata, u julu mesecu 1983. godine, Veće je izabralo ajatolaha Montazerija za zamenika

vođe Revolucije. Ajatolah Montazeri je bio jedan od najistaknutijih imamovih studenata i od onih mudžtehida koji su bili aktivno prisutni u jezgru otpora tokom petojunskog ustanka i kasnijih dešavanja, te je zahvaljujući tome, kao i ajatolah Talegani i ostalo revolucionarno sveštenstvo, iskusio dugotrajno zatočeništvo u šahovim tamnicama.

U svom poslednjem pismu ajatolahu Montazeriju, koje je docnije rezultiralo prihvatanjem njegove ostavke i smenom sa položaja zamenika vođe Revolucije, imam Homeini je precizirao da se on od samog početka nije slagao sa njegovim imenovanjem za zamenika vođe, te da ga je smatrao osobom kojoj nedostaje čvrstine neophodne za prihvatanje ove važne, zahtevne i ozbiljne odgovornosti.

U pomenutom pismu je, takođe, precizirano da se imam Homeini nije usprotivio izboru ajatolaha Montazerija na funkciju zamenika vođe od strane Vrhovnog verskog saveta iz razloga što nije želeo da se meša u zakonom predviđene dužnosti Saveta. Ova stavka je od veoma velike važnosti sa stanovišta načina rukovođenja koji je imam Homeini praktikovao, budući da ukazuje na njegovo poštovanje i privrženost zakonu islamskog sistema i volje naroda. U tome je išao toliko daleko da čak i u najoštrijim kritikama nije bio voljan da nameće svoje lične stavove iako takva vrsta intervencije ne bi naišla ni na kakve zamerke, imajući u vidu njegovu popularnost i prihvatanost u narodu.

U nastavku pomenutog pisma, zauzimajući se za ajatolaha Montazerija, imam je istakao kako smatra da bi ajatolahu Montazeriju bilo od koristi da izbegne greške iz prošlosti i da svoje neposredno okruženje očisti od nepodobnih elemenata i raskrsti sa šurovanjem sa onima koji su protiv islamskog sistema, kako bi narod, sistem i teološke škole mogle imati koristi od njegovih pravnih pogleda.

Valja napomenuti da nakon odluke Vrhovnog verskog saveta po pitanju izbora zamenika vođe, imam ne samo da nije

izrazio svoje neslaganje, već je činio napore da učvrsti položaj svoga zamenika i da otkloni njegove slabe tačke. Štaviše, sa namerom da omogući svome zameniku da stekne iskustvo i spremnost za prihvatanje ozbiljne odgovornosti rukovođenja, imam mu je predao niz veoma značajnih dužnosti. Ali, nažalost, istina u vidu "nedostatka čvrstine za nošenje sa ovim zahtevnim zadatkom" na kraju je počela da izlazi na videlo; nepodobni elementi infiltrirali su se u sam dom ajatolaha Montazerija. Javna priznanja koja su u televizijskim intervjuima izneli dotični elementi razotkrila su njihove zlokovne pređašnje i buduće ciljeve. Te su osobe iskoristile Montazerijeve slabe tačke i otišle toliko daleko da su zanemarile pouke i dobronamerne savete imama Homeinija i uporno nastavljale da se bave svojim dotadašnjim rabotama. Imam Homeini je u par navrata, putem pisama ili razgovora, naglašavao nužnost odstranjivanja pomenutih elemenata i preporučivao saradnju sa odanim funkcionerima sistema.

Kako bi se bolje pojmlili delikatni aspekti ovoga događaja i gorčina koju je isti ostavio u imamovoj duši, i kako bi se u isto vreme stekla predstava o stepenu imamove privrženosti za dobrobit islamskog naroda, i zanemarivanje svojih ličnih i emotivnih odnosa i veza zbog daleko bitnijih ciljeva, navešćemo na ovome mestu odlomak iz imamovog obraćanja poslanicima Skupštine i kabinetu Vlade dana 10. aprila 1989. godine, koji sam za sebe dovoljno govori: *"Čujem da niste upućeni u aferu Njegove ekselencije gospodina Montazerija i da nemate predstavu o čemu je reč. Znajte onda, da se vaš 'starac' [kako imam samog sebe naziva] već dve godine porukama ili izjavama trudi, no bez uspeha, da spreči da čitava stvar dospe u ovu fazu ... s druge strane, moja mi je verska dužnost naložila da se preduzmu odlučni koraci kako bi se zaštitio sistem i islam. Stoga, teška srca, uklanjam plod mogega života [misli se na ajatolaha Montazerija] sa njegove dužnosti [zamenika vođe Revolucije] kako bi se očuvao islam i sistem ..."*

I tako je jedna od briga u vezi budućnosti islamskog sistema uklonjena sposobnom rukom imamovom. Izvršavanje ovako teških zadataka bilo je moguće jedino ličnosti imamovog kova. A po pitanju ostalih, imam je izjavio: *“Revolucija ni jednoj grupi ne duguje ništa ... Često sam ponavljao da ja nisam ulazio ni u kakve bratske sporazume ni sa kim, bez obzira na njegov položaj ili status ... Temelji mojih prijateljstava počivaju na poštenju i istinoljublju svakog pojedinca.”* Što se njega samog tiče, imam je u svojoj čuvenoj poruci verskim školama napisao sledeće: *“Sam Bog zna da ja sebe ne smatram osobom koja može da polaže pravo na bilo kakvu vrstu imuniteta ili privilegije. Ako zgrešim, spreman sam da budem pozvan na odgovornost.”*

Kako je već rečeno, poruke, predavanja i propovedi imama Homeinija tokom poslednjih godina njegovog života imale su suštinski drugačije karakteristike od onih u njegovim ranijim godinama. Njegove poslednje poruke otkrivaju njegovu dalekovidnost i osećaj odgovornosti u odnosu na razdoblje koje dolazi posle njega. Za razliku od ranijih imamovih izjava i poruka koje su više težile upućivanju naroda i zvaničnika u dnevna pitanja društva i pozicioniranju prema problemima koji su morili zemlju i islamski svet, njegove poslednje poruke znatno upečatljivije sabiraju prošle i sadašnje probleme, ocrta-vaju buduće perspektive i preciziraju opšte dužnosti muslimana prema predstojećim odgovornostima. Drugim rečima, ovo ukazuje na činjenicu da je imam predosećao odlazak sa ovoga sveta i u poslednjim godinama svoga života je pokušavao da se podseti i preispita opšte vrednosti, ideale i ciljeve radi čijega je ispunjenja čitav pokret i bio osnovan, kao i da osmisli revoluciju islamskog sveta na temeljima istih tih ideala i vrednosti.

U svojim porukama, kroz izlaganje svojih ocena o frakcionastvu koje je bilo prisutno u zemlji a i širom čitavog islamskog sveta, i svojom analizom dominantnih sila i poretka u savre-

menom svetu, imam Homeini je pokušao da za buduće naraštaje utre put za razlikovanje i izbor, i da ustanovi dužnosti svakog sloja društva u preovladavajućim okolnostima za ono vreme kada on više ne bude među njima.

Imam Homeini je napisao svoj detaljan verskopolitički testament na dan 15. februara 1983. godine, nekoliko godina pre odlaska. Njegov testament zasnovan je na gore navedenim motivima. Ova poslednja volja imamova, već prevedena i objavljena na nekoliko svetskih jezika, predstavlja pouku imama Homeinija za sva vremena i sadrži principe njegove misli i ideologije, i doveka će predstavljati smernice za njegove sledbenike. Sastavljanje jednog takvog testamenta, na takvom nivou, takvog opsega i takvih razmera, predstavlja poduhvat do tada neviđen među šiitskim stručnjacima verozakona i verskim autoritetima. On pokazuje duboku imamovu svesnost o tekućim i budućim potrebama islamskih društava i njegovu ličnu odgovornost po pitanju istih.

Poslednje poruke imama Homeinija predstavljaju, zapravo, njegov opis i objašnjenje vrednosti koje su u tom testamentu dosledno odbranjene, kao i političkih pitanja koja su u njemu razmatrana. Naročita odlika ovih poruka jeste imamovo naglašavanje potrebe za obraćanjem pažnje na dva oblika oprečnih shvatanja islama. Na osnovu nebrojenih istorijskih dokaza, imam Homeini je verovao da je islam, kao i druge Božanski objavljene religije, još od najranijih dana bio manifestovan u dve kontradiktorne forme. Na jednoj strani je izvitopereni islam koji stoji na usluzi kolonijalnim silama a koji su razvili i prezentovali pritvorni kvazi-sveštenici. Sa druge strane je čisti, pravoverni islam koji je opstajao kroz vekove na prolivenoj krvi boraca za veru i na nepresušnom trudu veri predane uleme, i koji je ostao imun na predrasude, izobličavanja i doterivanja. Jedna od tajni uspeha imama Homeinija u podsticanju islamskog društva da se probudi i ustane, ogledala se u njegovoj sposobnosti da razgraniči te

dve besprekidne kontradiktorne manifestacije islama i da svaku ponaosob rastumači.

Imam Homeini je verovao da su nemar i neprepoznavanje ove istorijske realnosti predstavljali uzrok za infiltraciju kolonijalizma u islamske zemlje, i za udaljavanje muslimana od slavnih epoha njihove civilizacije i kulture, i konačno, za pad u postojeće očajno stanje čemu smo i sami svedoci. Nažalost, islamske vlade čiji je moto nekada bio: *"Islam je iznad svega, i ništa nije iznad islama"* i *[Allah neće dati priliku neverniciima da unište vernike.]* (Kur'an Časni, sura "Al-Nisa" [Žene], ajet 141), danas, čak i za očuvanje sopstvenih granica i održanje sopstvenog bitisanja za pomoć mole neprijatelje islama, bezbožnike i mnogobošce.

Imam Homeini je pomenuta dva oprečna shvatanja islama u našoj epohi definisao kao *"pravoverni, čisti islam"* s jedne i *"američki islam"* s druge strane. On je bio uverenja da je islam u kojem se zanemaruju jasne odredbe Kur'ana i predanje Božijeg poslanika (s.a.v.s.) o društvenoj odgovornosti; da islam u kojem se odbacuju poglavlja o džihadu, princip "naređivanja dobra i zabranjivanja zla", islamska pravda i pravila koja se odnose na društvene i ekonomske odnose u islamskoj zajednici; da islam u kojem muslimanima nije dozvoljeno da uzmu učešća u politici i u kreiranju sopstvene sudbine, i u kojem se vera svodi na broj ličnih molitvi i bogougodnih dela a bez zalaženja u njihovu filozofiju i istinski duh; da je takav islam isfabrikovan i uobličen od strane Sjedinjenih Američkih Država i njihovih saveznika.

Ovu svoju analizu, Njegova svetost imam je potkrepio nedvosmislenim istorijskim dokazima i jasnim činjenicama o postojećem stanju u islamskim zemljama. On je verovao da je neokolonijalizam posledica napora koje su činili bivši kolonijalisti. Njihova pređašnja nastojanja da promene veru muslimanskih naroda posredstvom hrišćanskih misionarskih ekspedicija pretrpela su neuspeh, te su od tada pa nadalje svoje napore

preusmerili na neutralisanje naprednih odredbi islama i unutrašnje podrivanje efikasnosti vere, a rezultati ovoga su i više no očigledni. Danas, u većini islamskih zemalja, zakonodavni sistem, ustavni zakoni, politički i društveni zakonski propisi i zakonske procedure redom su izvedeni iz antireligijskih zakona i procedura Zapada, koji u osnovi i svojoj suštini nisu saglasni sa zakonima koji su proistekli iz revelacije i Božanskog otkrovenja. Amerikanizovani islam je taj koji dopušta da se zapadna kultura sa svojim moralnim izopačenostima uvuče duboko u islamska društva i da ugrozi soj i rod muslimanski. Američka verzija islama je ta koja štiti marionetske vlade i daje im vlast kako bi se u ime islama suprotstavljale istinskim muslimanima, i u isto vreme planirale potčinjavanje i kompromise sa neprijateljima islama, Amerikom i Izraelom.

U svojim poslednjim porukama imam Homeini je krajnje nedvosmisleno naglasio činjenicu da jedini put kojim čovečanstvo može krenuti ka izbavljenju iz sadašnjih ćorsokaka jeste put povratka dobu verovanja i religiji. Jedini put ka otvaranju muslimanskih zemalja i ka izbavljenju iz sadašnjeg ponižavajućeg stanja jeste put povratka čistom islamu i njihovom nezavisnom islamskom identitetu.

Osvrt na uverenja, ideologiju i više ciljeve imama Homeinija

Sada, kako se ovaj napis pred vama prateći životni put imama Homeinija bliži poslednjim danima njegovog života, poželjno bi bilo da se osvrnemo, iako kratko i sažeto, na najznačajnije aspekte njegove misli i ideologije. Neosporno je da se jasna i potpuna predstava o imamovim osnovnim verskim principima i ciljevima može steći proučavanjem njegovog celokupnog opusa – pisane zaostavštine i govora – i fokusiranjem na njegovo praktično ponašanje.

Imam Homeini bio je šiitski musliman koji je čvrsto verovao u jedinstvo islama, bez obzira na raskole unutar njega. On je verovao da je postojanje ovog jedinstva nužno radi suprotstavljanja kolonijalistima i neprijateljima islama. Pozivima na jedinstvo posvećen je značajan deo u porukama i govorima imama Homeinija.

Njegova svetost imam je odbacivao svaki pokret koji bi vodio razbijanju redova muslimana i dominaciji kolonijalnih sila. Donošenjem jedinstvenih odluka i zalaganjem za, odnosno proglašenjem “nedelje jedinstva” u muslimanskom svetu na dan Poslanikovog (s.a.v.s.) rođenja, kao i svojim uzastopnim porukama, on je izložio praktične načine za ostvarenje šiitsko-sunitskog jedinstva. U celom periodu svojega vođstva, on se protivio svim pokušajima koji bi mogli dovesti do podela i razdora između ove dve najbrojnije grane islama.

Imam Homeini je smatrao da verovanje u Jednog Boga, i u verovesništvo Poslanika islama (s.a.v.s.), i verovanje u Kur'an

Časni kao večnu povelju upute, i prihvatanje suštinskih pravila i odredbi poput molitve, posta, davanja milostinje, hadža i džihada predstavljaju solidne osnove za uspostavljanje praktičnog jedinstva među sledbenicima svih pravaca u islamu i za njihovo dizanje protiv mnogoboštva i neprijatelja vere.

Imamov reformistički pokret i njegove poruke nisu bili namenjeni isključivo iranskom društvu i ostalim muslimanskim zemljama. On je verovao da se primordijalna ljudska priroda zasniva na verovanju u Jednog Boga, milosrđu, potrazi za istinom i pravdom, te ukoliko se opšti nivo svesti poveća, a zlo koje dolazi od ljudskog ega i spoljašnjih demona obuzda i oslabi, tada će se svaka ljudska zajednica okrenuti potrazi za Bogom i življenju u okruženju koje obiluje pravičnošću i mirom. Iz tog razloga, u većini svojih javnih poruka imam je pozivao potlačene zemlje trećeg sveta i ugnjetene nacije da ustanu protiv ohologa sveta. Nakon pobede Islamske revolucije, imam Homeini je otvoreno izneo ideju o osnivanju *“Svetske partije ugnjetenih”*, i istu ideju dosledno odbranio. Prvo sveopšte okupljanje međunarodnih oslobodilačkih pokreta odigralo se upravo u Iranu za vreme rukovodstva imama Homeinija.

Imam Homeini je često isticao da je Islamska revolucija neprijatelj imperijalističkim ciljevima čelnika i vladajućih struktura Sjedinjenih Američkih Država, Zapada i (bivšeg) Sovjetskog Saveza, a ne narodima tih zemalja koji su i sami žrtve neokolonijalizma. Geslo imama Homeinija bejaše borba protiv tiranina i ustajanje u odbranu ugnjetenih, te je često imao običaj da kaže: *“Mi niti drugima činimo nasilje, niti ćemo trpeti nasilje drugih.”*

Kako bi se stekla jasnija predstava o verskim ubeđenjima imama Homeinija, ne bi bilo zgoreg pogledati kakav je odgovor on dao dopisniku lista “London Tajms” koji mu je o istima postavio niz pitanja.

“Moje je ubeđenje, kao i svih ostalih muslimana, sadržano u istim onim stavovima koje Kur’an sadrži ili u onima koje je

izrekao Poslanik islama (s.a.v.s.) i pravedni predvodnici nakon njega. Koren i suština svih tih ubeđenja, koja jesu naša najdraža i najdragocenija verovanja, jeste jednoboštvo. U skladu sa ovim principom, mi verujemo da je Stvoritelj sveta i svih bića u univerzumu uključujući i čoveka Jedan i Jedini Uzvišeni Bog Koji sve zna i sve može, i da Njemu sve stvari i sve što postoji pripada. Ovaj nas princip uči da pokorni budemo jedino pred silom Božijom i da se nijednome čoveku ne povinujemo sem ako povinovanje njemu ne podrazumeva pokoravanje Bogu. Po ovome principu niti jedan pojedinac nema prava da drugoga čoveka primora da mu se pokori. Štaviše, ovaj verski princip uči nas principu ljudskih sloboda, što će reći da nijedan čovek nema prava da pojedinca, zajednicu ili narod liši slobode, da im nameće zakone, da njihovo ponašanje upravlja prema svojim ličnim ubeđenjima koja su uopšte uzv nesavršena, niti da postupanje drugih usmerava prema svojim ličnim prohtevima ili nahođenjima. Dalje, na osnovu ovoga principa mi verujemo da je određivanje pravila za napredak čovečanstva jedino u Božijim rukama, kao što verujemo da su i zakoni postojanja i stvaranja od Njega proizašli. Sreća ljudska i usavršavanje njegovo i ljudskih zajednica, takođe, zavise od pokoravanja Božijim zakonima, koji su čovečanstvu dostavljeni od strane Božjih poslanika (s.a.v.s.). Čovekovo poniženje i pad dolaze usled obespravljenja njegovog i usled njegovog pokoravanja drugim ljudskim bićima. Stoga, čovek se mora dići protiv tih okova i lanaca koji ga sputavaju i suprotstaviti se onima koji nas guraju u ropstvo, i mi moramo osloboditi i sebe i društvo kako bismo svi postali dostojne sluge Božije i kako bi se pokorili Njemu. Upravo iz tog razloga naše društvene norme i propisi otpočinju od suprotstavljanja despotским i kolonijalnim silama. Pored toga, iz ovoga principa vere i iz verovanja u Božije jedinstvo mi crpimo nadahnuće da su svi ljudi jednaki pred Bogom, On je Stvoritelj svih, i svi su stvorenja i sluge Njegove. Ovo je princip ljudske

jednakosti po kome jedina razlika među ljudima i jedina prednost jednih nad drugima proizilazi iz njihovih vrlina, bogobojaznosti i čistoće, od iskrivljivanja i grešenja. Stoga, boriti se mora protiv svega što ovakvu jednakost poremeti i u društvo uvede jalova i bezumna razlikovanja."

Imam Homeini je imao običaj da kaže: *"U islamu, merilo je Božije zadovoljstvo, a ne zadovoljstvo pojedinaca. Mi odmeravamo pojedince prema istini, a ne istinu prema pojedincima. U nas je aršin pravičnost i istinitost."* Njegova svetost imam je smatrao da je ljudskoj prirodi usađenu ljubav prema apsolutnom savršenstvu koja pripada jedino i samo Bogu. Jedino je On Taj Koji je izvor svog savršenstva i svih moći. Imam je često svoje sledbenike podsećao: *"Univerzum jeste (mesto) Božijeg prisustva; dakle, ne sagrešite u prisustvu Boga! ... Ničega se ne bojte do Boga i oslanjajte se jedino na Boga."*

Njegova svetost imam je filozofiju verovesništva smatrao sredstvom za uputu ljudi u teozofiju (spoznaju Boga), koje pokreće ljudsku sposobnost traganja za savršenstvom i kojim se anulira sva tama, vrši reforma društva i uspostavlja jednakost i pravda, te je često i govorio: *"Cilj slanja verovesnika jeste da izbavi iz tame ljudski moral, njihov ego, njihove duše i njihova tela. Ono teži da ukloni svu tminu, i na njeno mesto unese svetlost."* Često je govorio: *"Nema druge svetlosti do Svemoćućeg Boga, sve drugo je tama!"*

Imam Homeini je islam smatrao pečatom nebeskih vera i najuzvišenijom i najpotpunijom školom Božanske upute. On je naglašavao: *"Islam je najviši stepen civilizacije ... Zakoni islama su napredni, potpuni i sveobuhvatni ... U islamu postoji samo jedan zakon, a to je Božanski zakon."* Imam je islam smatrao religijom i bogoslužjenja i politike, te je često napominjao: *"Islam je i sam bio jedan od osnivača velikih svetskih civilizacija."* On je svoje sledbenike savetovao: *"Dobro pripazite da ne pomešate Kur'an Časni i spasiteljsku veru islama sa nekom od onih lažnih, od ljudi izmišljenih i*

otpadničkih škola!" Na drugom mestu rekao je: *"Glavni problem muslimana jeste to što su na stranu odložili Časni Kur'an i stali se okupljati pod tuđim barjacima ... Šiizam koji jeste revolucionarna škola i koji jeste nastavak pravovernog islama Poslanikovo, kao i sami šiiti što su, oduvek je bio izložen podmlukim napadima tirana i kolonijalista."*

Što se tiče njegovih motiva i ciljeva njegovog ustanka i borbe, imam Homeini je često isticao da: *"Celokupan naš cilj jeste islam."* Imam je Islamsku revoluciju smatrao odrazom večnog ustanka imama Huseina (a.s.) na dan *ašure*, koji bejaše dignut kako bi se islam spasio iz kandži izopačenih zavojevača. On je naglašavao kako: *"Islam nije vera jednog određenog naroda; on ne priznaje nikakve razlike između Turaka, Iranaca, Arapa, ne-Arapa. Islam pripada svima, i rasa, pleme, jezik ili boja kože u ovoj religiji nemaju nikakvu vrednost. Svi su braća i svi su jednaki. Čast leži u vrlini i smernosti i u što dostojnijem karakteru i u ispravnom vladanju."*

Imam Homeini je mučeništvo na Božijem putu video kao večnu slavu, kao ponos svetaca, kao ključ za sreću i tajnu pobeđe. On je prizivanje mučeništva posmatrao kao rezultat ljubavi prema Bogu. O mučeništvu i njegovoj suštini i vrednosti, imam je rekao sledeće: *"Kakve su neznalice srebroljupci i svi oni neupućeni koji vrednost mučeništva očekuju da nađu na stranicama univerzuma, i njegov opis traže u pesmama, herojskim poemama i poeziji, a da bi ga dosegli pomoć traže u umetnosti mašte i u tomovima zabeležene misli!... Daleko od toga; rešenje ove zagonetke nije moguće naći drugičije do kroz ljubav!"* Primenjujući ovakvu logiku, imam je rekao i sledeće: *"Kažem vam, braćo vernici, ako budemo izbrišani sa lica zemlje od strane zlikovačkih ruku SAD i Sovjetskog Saveza, i ako našu crvenu krv časno proliviše, sretnemo se sa Bogom našim, mnogo će nam bolje biti no da živimo raskošno pod crvenom zastavom crvene armije Istoka ili crne armije Zapada."*

Imam Homeini bejaše bogonadahnuti filozof i gnostik, stručnjak verozakona, verski autoritet (*mardža'*) i istovremeno i vođa Islamske revolucije, i osnivač Islamske Republike Irana. On je bio upoznat sa načelima zapadne filozofije, a takođe u potpunosti je vladao principima i temama logike i islamske filozofije, i to u oba njena pravca – i peripatetičkom i iluminativnom. Možda bi se slobodno moglo reći da je imamovo filozofsko shvatanje donekle naginjalo ka iluminativnoj teozofiji ili da je u neku ruku bilo blisko eklektičkom stilu Božanskog mudraca Mola Sadre, no sa izvesnim razlikama i posebnim obeležjima: imam Homeini je filozofiju podučavao na najvišim stupnjevima čitavih 15 godina. On je sledio filozofiju kao sredstvo za spoznaju stupnjeva i položaja realnosti egzistencije i postojećih bića, te je tako na njegov filozofski pogled na zbilju postojanja i jedinstvo bića (*vahdat al vudžud*) i njegove nivoe dubok uticaj izvršila njegova škola gnoze.

Gnoza imama Homeinija (*erfan*) temelji se na kur'anskim odlomcima, na predajama velikana religije i savršenom znanju Božijih odabranika, a u okvirima svete vere islama. On je bio protivnik negativne gnoze koja je veru i religiju svodila na ritualno spominjanje Boga i bakanje, i koja se zalagala za življenje u izolaciji, izbegavajući društvenopolitičke odgovornosti. Imam je verovao da je samospoznaja temelj spoznaje Boga i da su duševno pročišćenje od moralne iskvarenosti i poroka i sticanje vrlina preduslovi za spoznaju Boga; takođe, da dostizanje istinske spoznaje i uzvišenih moralnih položaja nije drukčije moguće osim sleđenjem pravca kojim su pozivali i sami sledili veliki verovesnici i Božiji "dokazi" na zemlji. Dakle, imam Homeini se protivio putevima i asketskim stremljenjima koja su izašla iz okvira verozakona i verskih pravila, i prezirao kvazi-pobožnost i licemerni misticizam.

Imam Homeini je verovao da u rizičnim prostranstvima velikog džihada, tj konstantnoj borbi protiv niskih pobuda ega, u "duhovnom putovanju" (*sejr va suluk*), i prelaženjem doline

“četvorostrukog putovanja”» (*asfar-e arbae*), polaznik na duhovno putovanje mora pomoć potražiti kod istinskih duhovnih učitelja i onih koji poseduju istinsko unutarnje otkrovenje (*kašf*), a ne u onima koji se pretvaraju da takvo iskustvo poseduju. Nadalje, jedinka se mora čvrsto držati vrhovnog stateljestva (*velajat-e ozma*) koje predstavlja lađu spasenja, dok je sve ostalo put u zastranjivanje. Čista duša imama Homeinija, njegov uzvišeni duh i njegov uspešan put kroz praktične stadijume duhovnog putovanja najbolji su dokaz ispravnosti ovoga puta. Na ovome putu imam Homeini je dostigao takav duhovni položaj i iskusio takav stepen intuitivne unutrašnje spoznaje i nestajanja u Bogu da bi se uznemirio čak i na sam pomen bilo čega što bi zvučalo kao *Haladžev*¹¹ povik “Ja sam /stvaralačka/ istina”, ali ne zbog toga što su ograničeni umovi kojima je gnoza bila strana izopštiti one koji bi se usudili da takvo što tvrde, već iz razloga što su oni, u širini postojanja, bivali svedoci stvari iza Istine te su polagali pravo na samosvest i duhovno posredovanje. Nasuprot tome, po viđenju imama Homeinija, jedino Svemogući Bog predstavlja Svetlost (*nur*) dok je sve ostalo tama, a tama je nepostojanje svetlosti i nepostojanje jeste nebiće, dok je postojanje ništa drugo do manifestacija Boga (*hak*) i ničega drugog osim Njega.

Pored toga što je prilično vladao filozofijom, gnozom, egzegezom, etikom i teologijom, imam Homeini je takođe bio i izvrstan stručnjak za jurisprudenciju i njenu metodologiju koje je predavao punih 30 godina na najvišim stupnjevima. U

11 Husein ibn Mansur, poznatiji kao *Haladž*, sufija iz 3. veka po lunarnoj hidžri (preminuo 309. g, odnosno 922. g.n.e.). Bio je uhapšen i godina-ma je boravio u zatočeništvu zbog svojih ubeđenja, sve dok ulema nije donela odluku po kojoj se on osuđuje na smrt. Kažnjen je sa hiljadu udaraca bičem, šake i stopala su mu odsečeni, a telo mu je na kraju spaljeno i bačeno u reku Tigar (u Bagdadu). Optužbe koje su ga teretile, a koje su svima ostale duboko urezane u sećanje, jesu da je u mističnom zanosu uviknuo “An-al-Hak”, što znači “Ja sam Istina Božija.”

današnje vreme, pored brojnih knjiga iz oblasti jurisprudencije i njene metodologije koje je imam napisao, dostupno je i na desetine predavanja i kurseva koje je držao, a koje su prikupili i objavili njegovi studenti. Jedna od naročitih karakteristika koje se pripisuju imamovoj školi jurisprudencije (*fikh*), jeste to da je on verovao kako *fikh* i *usul* poseduju posebnu vrstu izvornosti, i u procesu izvođenja propisa, izbegavao je da filozofske, gnostičke i teološke stavove dovodi u vezu sa odredbama *fikha*. Imam Homeini je istraživački aspekt jurisprudencije i njene metodologije smatrao preduslovom za sticanje deduktivnog gledišta, i verovao je da faktori vremena i mesta igraju odlučujuću ulogu u neovisnom rasuđivanju u islamskom pravu, te da zanemarivanje istih vodi ka nesposobnosti poimanja i odgovaranja na svakodnevna tekuća pitanja. On je dalje verovao kako istraživački aspekt *fikha* ne znači činjenje deduktivnog procesa konvencionalnog *idžtihada* nestabilnim. Stoga je isticao da bi teološke škole trebalo da se pridržavaju tradicionalnog *fikha* u značenju zaštite načina i metoda bogobojaznih predaka u izvođenju propisa, a da bi odstupanje od istoga vodilo jeresi i nesreći i predstavljalo ozbiljnu pretnju. Njegova svetost imam je želeo da se teološke škole reformišu i izmene unutar ovih okvira koje je on prvi ustanovio. Izdavanjem revolucionarnih odluka, imam je otvorio put za promenu ugla gledanja i njegovo proširenje na vitalna i suštinska društvena pitanja, te je tako iznova udahnuo život zaboravljenim poglavljima *fikha*, i time zapravo dokazao neizostavni uticaj faktora vremena i prostora.

Imam Homeini je rekao: *"Sa stanovišta istinskog stručnjaka verozakona, vlada jeste primenjena filozofija celokupnog fikha u čitavom opsegu ljudskoga života. Vlast predstavlja praktične aspekte verozakona u suočavanju sa čitavim spektrom društvenih, političkih, vojnih i kulturnih poteškoća. Fikh jeste stvarna i sveobuhvatna teorija starateljstva nad čovekom od kolevke pa do groba."*

Na osnovu ovakvih gledišta imam Homeini je razvio teoriju *“formiranja islamske vlasti na osnovu vladavine fakiha* (stručnjaka verozakona sa sposobnošću samostalnog odlučivanja) *u periodu skrivenosti poslednjeg imama”*, te je godinama nastojao da istu sprovede u delo. Iako je povodom teorije o vladavini pravnika (*velajat-e fakih*), nevezano za razilaženja u stavovima koja su postojala o stepenu autoriteta najučenijeg pravnika (*vali-je fakih*), postojao konsenzus mišljenja šiitskih stručnjaka verozakona, njene dimenzije, pak, još uvek nisu bile istražene u zadovoljavajućoj meri, te njena praktična implementacija nije mogla biti ranije sprovedena u delo, iz razloga što se za to još nisu bili stekli svi potrebni uslovi. Zahvaljujući tome, imam Homeini je bio prva ličnost koja je posle nekoliko vekova uspeła da oformi versku vlast zasnovanu na vođstvu dovoljno kvalifikovanog stručnjaka za verozakon, *mudžtehida*. Za ovakvo prevođenje bili su potrebni sledeći preduslovi: duševno pročišćenje, razboritost i veština upravljanja i sposobnost vođenja društva, hrabrost, pravičnost i stručnost u poznavanju islamskog verskog zakona i Božanskih propisa. Imam je često imao običaj da kaže: *“Islamska vlast jeste vladavina Božanskog zakona nad ljudima.”*

Po imamovom viđenju, islamska vlast, pored suštinskih razlika u ciljevima i idealima, od savremenih političkih sistema se razlikuje i u pogledu organizacije i fundamentalnih principa. Prema njegovoj teoriji, „većina“ dobija legitimnost na osnovu „istine“ (*hak*), pa time nužnost uvođenja *velajata* kao vladavine kompetentnog pravnika, zavisi od postojanja uslova za njega, uključujući opšte priznavanje i prihvatanje od strane javnosti, što se sprovodi putem direktnog prirodnog odabira, ili kroz izbore od strane vodećih stručnjaka nacije.

Usled svega navedenog, veza između vodstva i islamske vlasti sa narodom po prirodi stvari je duboka i zasnovana na verovanju, i upravo zahvaljujući tome je imam Homeini i bio u mogućnosti da zasnuje i da predvodi jedan od najpopularnijih

oblika državnih ustrojstava. U ovom obliku vlasti, za razliku od svih postojećih političkih sistema u svetu, nakon određivanja vođe i sprovođenja izbora narod ne prepušta odgovornost drugima, niti on biva prepušten samome sebi, već je njegovo prisustvo na sceni upravljanja islamskim društvom i učešće u krojenju sudbine islamskog sistema zagarantovano kao obavezujuća verska dužnost. Po imamu Homeiniju, stubovi islamske vlasti počivaju na uzajamnoj naklonosti i poverenju između naroda i ispravnog rukovodstva. U vezi s tim, imam je rekao sledeće: *“Svaki fakih (stručnjak za versko pravo) koji bude postupao samovoljno, biće uklonjen iz organa uprave... Vođa i rukovodstvo u velikim nebeskim religijama, uključujući i islam, nisu nešto što je vredno samo po sebi da bi čoveka, ne daj Bože, navodili na oholost i uobraženost.”* Upravo usled ovakvog stava, imam Homeini je rekao i ovo: *“Ako bi me slugom nazvali, bolje bi bilo no da me zovu vođom. Vodstvo nije to što je bitno; bitna je služba; islam nas je obavezao da služimo!... Ja sam brat iranskog naroda i sebe smatram njihovim slugom i vojnikom... U islamu, jedna stvar vlada, a to je zakon. Zakon je isto tako vladao i u vreme Poslanika (s.a.v.s.); Poslanik ga je sprovodio.”* Obraćajući se vladama koje sebe smatraju apsolutnim vlastodržcima i iznad naroda, imam Homeini je rekao: *“Vlada je mala grupa ljudi koja ima da služi narodu. Pomenuti vladari ne shvataju da vlada mora služiti narodu, a ne vladati nad narodom... Svest naroda, njegovo učešće u, saradnja sa i nadzor nad vladom koju sam odabere, njemu je samom najbolja garancija za očuvanje stabilnosti društva.”* Razlike između ove teorije u pogledu vlasti i nacionalnog suvereniteta sa teorijom koja vladu i suverenitet, čak i u najdemokračnijim političkim sistemima, definiše isključivo u opsegu „moći“, njenih instrumenata i potreba i otuda moć smatra najvažnijim temeljem društvene stabilnosti, i više su nego očigledne. Imam Homeini je rekao: *“Velika sila ne može se održati a da nema osnovu u narodu.”* Raspad

naizgled moćnog komunističkog sistema s jedne strane i sa druge trajanje i uvećanje stabilnosti poretka Islamske Republike Irana i uprkos neprijateljstvu sa strane postojećih najvećih svetskih sila i uprkos nametnutom osmogodišnjem ratu, najbolji su dokaz i svedočanstvo o ispravnosti imameve teorije.

Očigledno je da stavovi imama Homeinija o islamskoj vlasti i položaju i ulozi naroda u njoj nemaju nikakvih dodirnih tačaka sa takozvanim „nacionalizmom“ kakav je prisutan u ostalim političkim kulturama sveta, već da je zapravo dijametralno suprotan istom. Nacionalizam, kada se javi u obliku ideologije, pored svoje praktične nemoći, još se i završava antitezom vrednosti. A to iz razloga što, kada se stvari posmatraju iz ovoga ugla, ako bi nacionalističke tendencije svakog pojedinačnog naroda bivale predstavljane kao utemeljene i odbranljive činjenice, to bi značilo da stabilnih činjenica i vrednosti nema, već da se one neprekidno menjaju i variraju u skladu sa brojem nacija i geografskih i političkih granica koje se prekrajaju. Samim tim bi i interpretacije činjenica, vrednosti i pitanja poput pravde, mira i slobode isto tako bile mnogobrojne, promenljive i suprotstavljene. Prirodno, u takvim okolnostima nacija koja iz bilo kojeg razloga poseduje moćnija oruđa ili sredstva, nametanje svoje nadmoći nad slabijim nacijama smatra svojim legitimnim pravom. Jer, ekstremni nacionalizam nije ništa drugo do nadmoć jedne rase, boje kože, jezika, geografskog položaja ili istorijskog značaja. Na osnovu istorijski dokumentovanih dokaza imam Homeini je bio uveren da je propagiranje „nacionalizma i etnokratije“ kao i osnivanje pokreta poput panarabizma, panturkizma, paniranizma i sličnih u zemljama trećeg sveta i islamskim zemljama, zapravo rezultat istraživanja i nastojanja kolonijalističkih sila da u te zemlje unesu podele, da izazovu razdore, te da nametnu svoju dominaciju. Imam je imao običaj da kaže: *“Plan velikih sila i njihovih pomagača u zemljama trećeg sveta jeste da ove slo-*

jeve muslimanskog društva nahuškaju jedne na druge i da podele ove vernike kojima je Svemogući Bog podario duh bratstva, te da ih nazovu njihovim etničkim imenima, to će reći, turska nacija, arapska nacija, kurdska nacija i tome slično, pa čak i da ih jedne sa drugima zavade do neprijateljstva. To je upravo suprotno pravcu islama i Časnog Kur'ana." I zbog toga je imam Homeini izjavio i sledeće: "Naš je pokret prvo islamski pa tek onda iranski."

Po viđenjima imama Homeinija, uspostavljanje istinskog mira u svetu u prisustvu osionih despotskih sila i uz prihvatanje njihovog postojanja i dominacije nije ništa više od neostvarive zamisli. On je imao običaj da kaže: *"Svetski mir i zdravlje usmereni su ka zbacivanju osionih, i sve dok ti lišeni kulture i dominacije željni organizmi na zemlji budu postojali, smerni neće doći u posed zaveštanja koje im je Svemogući Bog podario... Onaj dan biće blagoslovljen za nas kada se dominacija svetskog grabljivca nad našom nedužnom nacijom i nad ostalim ugnjetenim nacijama sruši i ukloni, i kad svaka nacija svoju sudbinu u sopstvenim rukama bude držala... Sjedinjene Američke Države mogu nas poraziti, ali našu Revoluciju ne mogu, i iz tog razloga sam ja uveren u našu pobedu. SAD ne shvataju pojam mučeništva!"*

O pravoj prirodi uzurpatorskih izraelskih vlasti i njenih korena, imam je rekao sledeće: *"SAD, taj terorista u srži, jeste država koja je zapalila čitav svet, a njeni saveznici su cionisti sveta koji da bi postigli svoje pohlepne ciljeve čine zločine kakve se pero stidi da zapiše a glas da izgovori... Sa stanovišta islama i muslimana i svih međunarodnih kriterijuma, Izrael je agresor i uzurpator... Ja plan za nezavisnost Izraela i njegovog priznavanja vidim kao katastrofu po muslimane i kao razornu eksploziju po islamske vlade."* Nakon pobeđe Revolucije, imam Homeini je poslednji petak svetog meseca ramazana proglasio "Danom Kudsa" (Jerusalim) i pozvao sve muslimane sveta na održavanje godišnjih demonstracija na

ovaj dan sve dok *Kuds* bude bio u rukama neprijatelja islama, te da na taj način iskažu podršku palestinskim borcima.

Po mišljenju imama Homeinija, jedini način da se *Kuds* oslobodi jeste vera u Boga i pohađanje škole mučeništva i oružanog džihada sve do potpunog uništenja Izraela.

Što se komunizma tiče, imam Homeini je izjavio sledeće: *“Od prvoga dana njegovoga pojavljivanja komunistički vladari su bili i jesu vladari najviše skloni diktaturi, najželjnjiji moći i najskloniji monopolu na čitavome svetu.”* O napretku zapadnog sveta, imam je rekao: *“Mi prihvatamo njihov napredak, ali ne i njihovu iskvarenost na koju se i oni sami žale ... Zapadni sistem obrazovanja je iz čovečanstva uklonilo čovekoljublje ... Mi se ne protivimo civilizaciji; mi se protivimo uvezenoj civilizaciji; mi želimo civilizaciju zasnovanu na časti i na humanizmu.”*

Njegova svetost imam je naglašavao temeljnu ulogu kulture i često je imao običaj da kaže: *“Kultura je izvor sve sreće ili sve bede ... ono što jednu naciju izgrađuje jeste autentična kultura ... Trbuh i hleb i voda nisu ono najbitnije; najvažnija je stvar ljudska čast ... Čovek ne može da bude čovek dokle god nastavi da živi u senci mitraljeza, topova i tenkova, ne može postići svoje humanističke ciljeve ... Morate se truditi da svojim rečima i perima odagnate mitraljeze, i da otvorite prostor peru, znanju i nauci.”* Imam Homeini je odricao i bezvrednim smatrao umetnost koja je u službi kolonijalizma. Takođe je odricao i “larpurlartizam”¹². Imao je običaj da kaže: *“U islamskom misticizmu umetnost predstavlja jasan prikaz pravde, časti i poštenja. Ona je odraz tuge izgladneloga naroda koji je anatemisan od strane silnih i bogatih.”*

Što se sfere obrazovanja tiče, imam Homeini je bio uzoran profesor i u teoriji i u praksi. Zahvaljujući svojim obrazovnim

12 *Larpuprlartizam*, “umetnost radi umetnosti” – estetski smer zasnovan na tezi da su stil i umetnička dela sama sebi svrha i da im nisu potrebna objašnjenja ili pravila

*Slika koja je obišla svet:
silazak imama Homeinija iz aviona Air Fransa 1. februara 1979. godine označio je njegov
povratak u Iran nakon 14 godina izgnanstva*

Po dolasku u Iran imam Homeini je održao istorijski govor na groblju Behešt-e Zahra. Procenjuje se da ga je dočekalo više miliona ljudi.

Pripadnici vazduhoplovnih snaga u poseti imamu Homeiniju. Pobunivši se u najvažnijoj vazduhoplovnoj bazi u Teheranu i pridruživši se narodu u presudnom trenutku pripadnici vazduhoplovnih snaga su odigrali ključnu ulogu u samom raspletu Islamske revolucije.

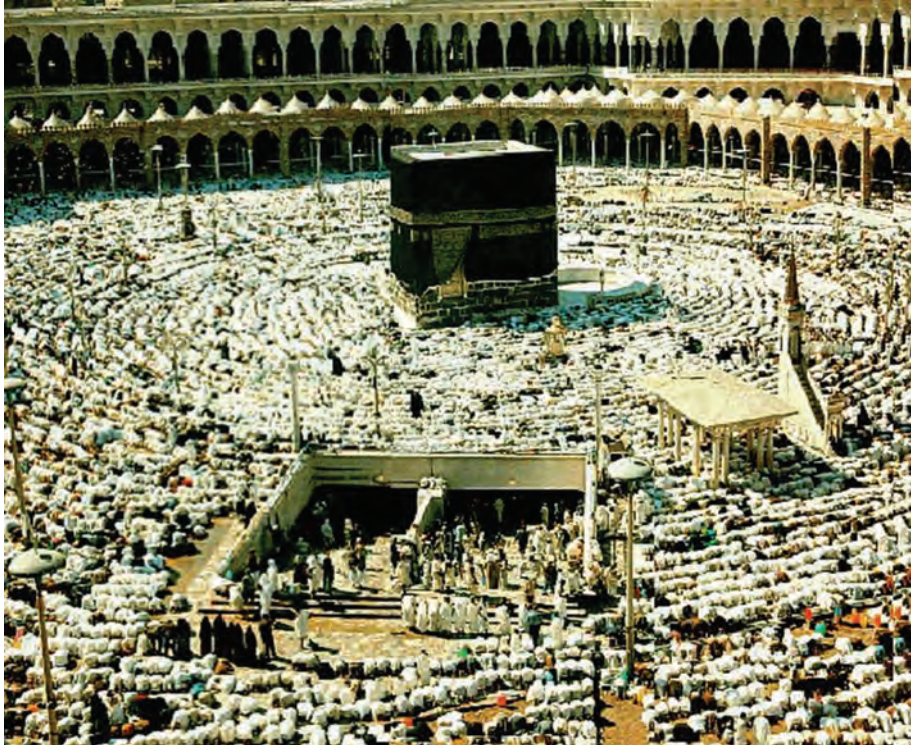

Teheranski univerzitet 4. novembra 1978. godine: studenti pod opsadom šahove policije

*Rušenje spomenika
Muhameda Reze-šaha u Teheranu
nakon trijumfa Islamske revolucije
1979. godine.*

Politička pitanja islamskog sveta i odricanje od mnogoboštva – osnovni stubovi hadža, po viđenju imama Homeinija.

Iranski parlament (madžles)

*Trenutak kada su ostaci imama
Homeinija prebačeni na groblje
Behešt-e Zahra.*

*More ljudi koji su se okupili
u teheranskoj Mosali na
sahrani Imama Homeinija
6. juna 1989. godine.*

*Lične stvari imama Homeinija:
turban i ogrtač (gore);
lična biblioteka (dole)*

Proslava godišnjice pobeđe Islamske revolucije obeležava se 11. februara.

Mauzolej sa grobnicom imama Homeinija nadomak Teherana

metodama uspeo je da, kao pionir velikog verskog pokreta, stvori društvo u kojem su kultura i vrednosti sve do njegovog stupanja na scenu bivale gažene izdajstvima dinastije Pahlavi i njihovih saveznika. Kao rezultat toga, ovo je društvo postalo sklono ravnodušnosti. Priča se kako su imama za vreme pe-tojunskog ustanka 1963. godine, u tim turobnim uslovima društvene represije, njegovi prijatelji zapitali pomoću koje to sile on želi da pokrene i da uspostavi vladavinu pravde. Imam je tada pokazao na kolevku sa novorođenčecom. I, odista, pe-tnaest godina kasnije upravo je iranska muslimanska omladi-na bila glavni akter na poprištima ustanka.

Imam Homeini je duhovnu usredsređenost, borbu protiv strasti i neprekidno duševno pročišćenje od svih čulnih poriva tokom čitavog života, smatrao preduslovom za dostizanje istinskog savršenstva, i verovao da odgoj mora da bude predmet pažnje od ranog detinjstva, pa čak i da bi majka trebalo da pazi na odgoj deteta još u fetusnom periodu, te je govorio: *"Nijedno zvanje nije do te mere uvažavanja vredno kao materinstvo ... Majčino je krilo prva škola detinja."* Obraćajući se javnim učiteljima, imam Homeini je rekao sledeće: *"Obratite pažnju. Nauk iz osnovne škole daleko je bitniji od onog na univerzitetu, jer se mentalni razvoj odvija u detinjstvu ... Učitelji su poverenici kojima su između svega ostalog ljudska bića poverena ... Svi uspesi i sve bede korene vuku iz škole, a učitelji su ti koji u rukama drže ključ."* Imam Homeini je po-učavanje smatrao pozivom Božjih poslanika, a najvažnija oba-veza učitelja, pored podučavanja redovnim naukama, je upućivanje zajednice ka Allahu.

Imam Homeini je ljudski rod nazivao jezgrom svih bića u univerzumu. On je govorio: *"Čovek je čudo koje se može razviti ili u Božansko ili u đavolje stvorenje ... Pravilnim obra-zovanjem čovečanstva, čitav se svet reformiše."* Smatrao je da vaspitanje i unutrašnje pročišćenje imaju prioritet nad škol-skim podučavanjem. On je verovao da nauka, i pored sve svoje

uzvišene pozicije, ukoliko nije praćena unutrašnjim pročišćenjem, nije ništa drugo do oruđe koje služi đavoljim ciljevima; upravo kako je i rekao: *“Znanje je u nečasnom umu daleko štetnije no neznanje!”*

Jedno od glavnih ishodišta pokreta imama Homeinija bilo je ponovno uspostavljanje uloge žena u društvenoj sferi. Možemo slobodno reći da ni u jednom drugom razdoblju iranske istorije žene u tolikoj meri nisu stekle opšte i političke svesti kao što je to bio slučaj tokom decenije o kojoj je ovde reč, niti su ikada bile uključene u kreiranje sopstvene sudbine kao što je to slučaj u današnje vreme. U periodu kada je narodna pobuna protiv šaha bila na vrhuncu, žene su bile prisutne rame uz rame sa muškarcima na svim poprištima događaja, a neretko čak i ispred njih. Tokom nametnutog rata, iranske žene su pribavljale potrepštine za borce na frontu, ohrabrivale svoju braću i svoje muževe da uzmu učešća u odbrani islama i Revolucije, pa čak i neposredno učestvovala u dostavljanju potrepština do prvih borbenih linija, što njihovu ulogu čini presedanom do tada neviđenim u savremenim ratovima.

U današnje vreme žene su izuzetno aktivne, naporedo sa muškarcima, u svim sferama društvenih aktivnosti: u obrazovanju i prosveti, na univerzitetima, unutar zdravstvenih i medicinskih organizacija, kao i u institucijama državnog aparata i u mnogim drugim poslovima. Dok je ranije, pre trijumfa Islamske revolucije, usled nepovoljne i zagađene atmosfere koju je širio šahov režim, većina iranskih muslimanki bila prisiljena da utočište potraži unutar četiri zida u svojim domovima. Mnoge devojke, a naročito u provincijama i u seoskim sredinama bile su lišene blagodatni obrazovanja, dok su one koje su živlele po većim gradovima i koje su imale priliku da učestvuju u društvenim aktivnostima, bile prinuđene da svoju čestitost i čast brane u najnepovoljnijim mogućim uslovima, te su neretko bivale primoravane da napuste školovanje ili svoja radna mesta.

Promene koje su se odigrale u zajednici iranskih žena bile su, više no bilo šta drugo, rezultat poštovanja koje je imam Homeini gajio prema ličnosti žene i prema njihovoj ulozi, kao i njegovog zalaganja za njihova prava. Imam je imao običaj da kaže: *“U islamskom sistemu žene uživaju ista prava kao i muškarci: pravo na obrazovanje, pravo na rad, pravo na vlasništvo, pravo da biraju i da budu birane na izborima ... Sa stanovišta ljudskih prava, između muškaraca i žena nema nikakvih razlika, jer su i jedni i drugi ljudska bića, i žene imaju pravo da učestvuju u svim pitanjima koja se tiču njihove sudbine na isti način kao i muškarci ... Ono čemu se islam protivi i što smatra zabranjenim, jeste izopačenost i porok, bilo od strane žena bilo od stane muškaraca ... Mi želimo da žene budu na uzvišenom položaju njihove čovečnosti, a ne da budu igračke ... Islam ne želi da žene budu stvari ili lutke u rukama muškaraca. Islam želi da zaštiti ličnost žene i da ih razvije u ozbiljna i sposobna ljudska bića ... Žene su slobodne, kao i muškarci, da same odabiraju svoju sudbinu i svoje delatnosti ... Slobodu u onom obliku kakav je na Zapadu prisutan, a koja kvari mladiće i devojke, islam i razum osuđuju.”*

Stavovi i preporuke imama Homeinija u vezi ekonomskih pitanja, uopšte uzev, zasnivaju se na pravdi i davanju prioriteta pravima uskraćenih i ugnjetenih članova zajednice. On je pomoć uskraćenima nazivao najvišim oblikom bogoštovlja, a one koji je pružaju smatrao je dobročiniteljima i za sebe i za društvo. Najveći broj preporuka imama Homeinija službenicima islamskog sistema tiče se brige o siromašnima i uzdržavanja od razvijanja navika onih koji žive u luksuznim palatama. On je verovao da je vlast, a sa njom i njeni službenici i rukovodioci, sluga naroda, a da sluga nema nikakvih prava da za sebe zahteva uslove u bilo čemu bolje od onih u kojima žive obični ljudi. Imam je često govorio: *“Čak i jedna vlas sa glave beskućnika i onih koji su zemlji dali mučenike daleko je po časti vrednija od svih dvorova i dvorjana sveta ... Oni koji su*

uz nas do kraja, jesu oni koji su okusili patnju, nemaštinu i represiju ... Onaj dan kad se vlast bude stavila iznad naroda, biće dan kada ćemo morati da oglasimo posmrtna zvona i za tu vlast i za naciju."

Jedna od izuzetnih osobina imama Homeinija bilo je to što su njegove reči bez izuzetka bile zasnovane na njegovim uverenjima i na istinoljublju, kao i to što je on sam pre svih drugih činio upravo onako kako je i propovedao. Imamov način života bejaše savršen primer asketizma, zadovoljstva i jednostavnosti, a taj njegov životni stil nije se odnosio samo na period pre no što je postao vođa, već je verovao da životni standard vođe mora biti na istom nivou ili čak i niži od standarda najprostijeg sloja populacije. Tokom celog svog veka ostao je veran asketskom načinu života. Iako je napisan i objavljen izvestan broj knjiga na temu ovog aspekta imamovog života, ipak, dimenzije njegove privrženosti asketizmu i skromnom životu u najvećoj meri su još uvek ostale neistražene.

Kako bi se stekla predstava o imamovom skromnom življenju i o njegovom verovanju u nužnost potpune predostrožnosti prilikom trošenja sredstava iz državne blagajne; dovoljno je napomenuti da u skladu sa ovim njegovim stavom i potvrdom, član 142. Ustava Islamske Republike predviđa da se Vrhovnom sudu u zaduženje stavlja ispitivanje imovinskog stanja vođe i visokih funkcionera islamskog sistema pre stupanja na dužnost i nakon završetka iste, kako bi se osiguralo da tokom vršenja dužnosti nije došlo do nezakonitog uvećanja imovine. Imam Homeini bio je prva osoba koja je Vrhovnom sudu predala listu svoje skromne imovine (14. januara 1981. godine). Neposredno nakon imamovog upokojenja, njegov sin je u pismu koje je objavljeno i u dnevnoj štampi zatražio od sudskih vlasti da iznova ispitaju imamovo imovinsko stanje, a u skladu sa odredbama Ustavnog zakona.

Rezultat pomenute istrage objavljen je u izjavi Vrhovnog suda na dan 2. jula 1989. godine. U toj izjavi navodi se da to-

kom imamovog boravka na dužnosti ne samo da ništa nije dodato na listu njegove imovine, već da je jedna parcela koju je imam nasledio od oca poklonjena siromašnim stanovnicima mesta na čijoj se teritoriji ista nalazila, a za njegovog života i po njegovom izričitom nalogu.

Jedina nepokretnost koju je imam Homeini posedovao bila je njegova stara kuća u Komu, koja je nakon njegovog izgnanstva 1964. godine zapravo bila stavljena na raspolaganje ciljevima pokreta i koristila se kao stecište okupljanja studenata verskih škola i posetilaca, čemu i dan danas služi, a koja zapravo i nema izgled lične svojine. Poređenjem pomenute imovinske liste koja je bila sačinjena 1981. godine i one koja je sastavljena nakon imamovog upokojenja, a nakon detaljne zakonom predviđene kontrole, nije otkriveno ništa osim umanjena sredstava. Navedeno je da pokojnik nije imao nikakve lične imovine osim izvesnog broja knjiga. Ono malo osnovnih sredstava neophodnih za skroman život što se nalazilo u kući pripadalo je njegovoj ženi. Dva polovna tepiha nisu bila lična svojina, već su bila namenjena siromašnim potomcima Božjeg poslanika (*sadatima*). Novca u ličnoj svojini nije imao ništa; a ako ga je nešto i bilo, to su bili prilozi vernika koji su pripadali narodu, a koji su ostavljani verskom autoritetu za šerijatske troškove, i kojima naslednici nisu mogli raspolagati. I tako se sva preostala imovina čoveka koji je proveo blizu 90 godina svoga života u krajnjoj popularnosti svodila na naočari, makazice za nokte, brojanicu, Kur'an, prostirku za molitvu, turban, sveštenučku odoru i nekolicinu verskih knjiga.

To je spisak celokupne imovine čoveka koji ne samo što je bio vođa jedne naftom bogate zemlje od više desetina miliona stanovnika, već je vladao srcima još više miliona ljudi, ljudi koji su se na poziv za mobilizaciju postrojavali kao kandidati za svete mučenike. To bejahu ljudi koji su se na vest o imamovim srčanim problemima sjatili na ulazu u bolnicu spremni da mu ponude svoja srca. Tajna tolike omiljenosti može se

jedino potražiti u njegovoj veri, u njegovom asketizmu i u njegovom istinoljublju.

Imam Homeini je bio pristalica, ili bolje rečeno, duboko je verovao u pridržavanje rasporeda, disciplinu i red u životu. On je imao običaj da tačno određene sate svakoga dana i noći provodi u bogoslužjenju i pobožnim radnjama, molitvama i recitovanju stihova iz Časnog Kur'ana. Šetnja uz obraćanje Bogu i razmišljanje bili su još jedna stavka na njegovom dnevnom rasporedu. Čak i kada mu je bilo skoro 90 godina, on je i dalje bio jedan od najvrednijih svetskih političkih vođa. On se nije odricao radosti službe na putu uzdizanja islamskog društva i rešavanja njegovih problema, pa čak ni pod najnepovoljnijim mogućim okolnostima. Pored toga što je svakodnevno čitao važnije vesti i zvanične izveštaje u dnevnoj štampi, i što je slušao vesti na radiju i lokalnoj televiziji, imam Homeini je po nekoliko puta dnevno slušao i vesti i analize stranih medija na persijskom jeziku, kako bi mogao i lično da se uveri u procese propagandnih aktivnosti neprijatelja Revolucije, te kako bi bio u stanju da iznađe načina da se sa istom izbori. Nagomilane dnevne aktivnosti i česti sastanci sa čelnicima islamskog sistema imama nisu mogli sprečiti da održava kontakte sa običnim građanima, koje je on nazivao suštinskom vrednošću islamskog pokreta. Detalji sa više od 3.700 sastanaka koje je u godinama nakon trijumfa Revolucije upriličio sa običnim građanima zabeleženi su u dvotomnoj knjizi pod naslovom *Mahzar-e nur* [Prisustvo svetlosti]. Ovime se nedvosmisleno ukazuje na imamovo duboko interesovanje za ljude i povezanost sa ljudima svoga vremena. On nikada nije doneo niti jednu odluku koja bi uticala na sudbinu ljudi, a da prethodno nije sa njima o istoj iskreno porazgovarao. Imam je građane smatrao najpouzdanijim izvorom za saznavanje činjenica.

Imam Homeini imao je lice blago i odlučno. Njegov izgled bejaše dostojanstveno privlačan i ispunjen duhovnošću. Svaka skupina ljudi pred njim nehotično bi bila privučena njegovom

duhovnošću, a mnogi bi nesvesno i suzu pustili. Narod Irana bio je u pravu kad se u svojim mnogobrojnim parolama od srca Bogu molio da njihove živote uzme a da za uzvrat doda po jedan trenutak životu imama Homeinija. Svet kome je duhovnost strana može i da ne poveruje u ovo, no oni koji su uz imama odrastali dragocenim su smatrali svaki trenutak života ove drage ličnosti, čiji je čitav život bio posvećen Bogu i službi narodu.

I pored svega, oholi svet i zapadni masovni mediji učinili su veliku nepravdu imamu Homeiniju, a još veću čovečanstvu. Godinama je njihova opsežna propaganda bila usmerena ka kaljanju obraza imama Homeinija i Islamske revolucije. Čak i danas, nekoliko godina nakon njegovog upokojenja, na desetina radio i televizijskih stanica danonoćno i u sve većem obimu na persijskom jeziku emituju programe usmerene protiv Revolucije i imamovih ideala. Sjedinjene Američke Države i većina evropskih zemalja obezbeđuju znatna sredstva antirevolucionarnim grupama uključujući monarhiste, levičare i *monafekine*. Svake godine na desetine knjiga i na stotine članaka i časopisa biva objavljeno sa namerom da se iskrive činjenice u vezi sa pokretom imama Homeinija. No sunce istine uvek će se probijati kroz tmurne oblake meteža i opsene. Zapadni svet, čije se postojanje od pre nekoliko vekova dosada zasniva na dominaciji i eksploataciji drugih naroda i na zavaravanju javnog mnjenja, ispravno je prepoznalo odakle mu preči opasnost. Gde to još ima osobe otvorenog uma koja, upoznavši se sa životom i osvešćujućom porukom imama Homeinija, nije bila privučena njegovim putem? I koja nije bila podstaknuta da se digne protiv ovoga okrutnog sistema koji gospodari svetom?

Uzgred, zbog čega su objavljivanje, distribucija i izučavanje *Poslednje poruke* imama Homeinija (testamenta) zabranjeni u većini arapskih i islamskih zemalja u kojima su na vlasti zavisni i marionetski režimi? Zbog čega se to tamo smatra zločinom? Čemu ta sveopšta mobilizacija sredstava i saveznika, i

to od strane čelnika država, samo da bi se obuzdali misao i pokret imama Homeinija? O čemu se tu radi? Zar nije neoboriva činjenica to da je on branio određene istine i vrednosti usled čijeg je nedostatka čovečanstvo već vekovima u plamenu? Za one koji su upoznati sa bezgrešnim životom imama Homeinija i koji su čuli njegovu poruku i koji su upoznali njegovu ličnost, nikakve sumnje nema da luč koju je imam upalio neće utrnuti usred svih ovih besmislica i usred ove razorne oluje izvitoperenosti. [*A Allah će učiniti da svetla Njegova uvek bude, makar krivo bilo nevernicima.*] (Kur'an Časni, sura "As-Saff" [Bojni red], ajet 8)

Upokojenje imama Homeinija: sjedinenje sa Voljenim; rastanak od prijatelja

Imam Homeini je rekao sve što se imalo reći o njegovim ciljevima i idealima, a u praksi je čitavo svoje biće ulagao kako bi se oni ostvarili. A sada, s početka juna meseca 1989. godine, stao se pripremati za izlazak pred Voljenog, za sticanje Čijeg zadovoljstva je proživio čitav svoj život. Ni pred kime se nije saginjao osim pred Njime; njegove oči ni zbog koga nisu pro-lile suzu osim zbog Njega. Njegova gnostička poezija u celini nagoveštava žal zbog rastanka, i žudnju za trenutkom sjedi-njenja. Sada se taj trenutak bližio, za njega veličanstven a težak za sve njegove sledbenike kojima je pomisao na to bila teško podnošljiva. Sam imam je u svojoj *Poslednjoj poruci* napisao: *"... Mirna i sigurna srca; radosne duše i svesti koja se nada Božijoj milosti, opraštam se od braće i sestara i krećem na put ka večnome domu, osećajući jaku potrebu za vašim blagona-klonim molitvama. Molim Samilosnog i Milostivog Boga da usliši moje molbe za oprost za moju nedostatnu službu, i mo-lim naciju da usliši moje molbe za oprost za moje manjkavosti i nedostatke i da krene napred silovito i sa odlučnošću i sa voljom."*

Kada ljudi stanu pored njegovog svetoga hrama, u znak odgovora na ove ponizne primedbe imamove oni prošapuću: *"O, imamu! O kakvim to manjkavostima govoriš? Sve otkako smo mi i naši očevi mogli videti i čuti i sve dokle nam sećanje dopire ti ništa osim dobrote i čistote i svetlosti nisi bio. 'Svedočim da si*

*redovno klanjao namaz, da si davao milostinju, naređivao dobro i zabranjivao zlo, i da si vodio borbu na putu Božijem, u potpunosti i bez izuzetka*¹³”.

Neobično je i začuđujuće to što je imam Homeini predvideo da će peti dan meseca juna (15. dan meseca hordada) biti dan od nekakvog značaja za njega. U stihovima jedne poeme koju je sročio godinama pre svojeg upokojenja, on kaže: *“Prolaze godine, dešavanja se nižu; osećam, sredinom hordada laknuća da stižu.”*

Stihovi pre citiranih govore o tegobi odvajanja i iščekivanju trenutka sjedinjenja sa Svevišnjim. A sada, taj se trenutak pri sredini hordada (na početku juna) godine 1989. bio već primakao. Nekoliko dana za redom građani su bili izveštavani o srčanim tegobama imama Homeinija i o propratnim problemima sa digestivnim traktom, kao i o hirurškoj intervenciji kojoj je bio podvrgnut. Mentalno stanje naroda tokom ovih dana, i molitvene obrede koji su se održavali u svakome gradu, svakoj varošici, u svakom zaseoku, kvartu i ulici širom čitave zemlje a i u inostranstvu, gde god su boravili oni koji su ga voleli, nemoguće bi bilo opisati. Teško da je se mogla naći ijedna osoba koja je bila u stanju da uspešno sakrije svoju tugu. Suze su tekle niz obraze ljudi i sve oči bile su uprte ka Džamaranu. Vreme je prolazilo sporo i čitav Iran je utočio u molitvu. Tim lekara dao je sve od sebe i učinio što se učiniti moglo, no Božija zapovest drukčije je nalogala [*A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i On tobom zadovoljan*] (Kur'an Časni, sura “Al-Fagr” [Zora], ajet 27;28)

Dvadeseti minut dvadeset i drugog sata subote, trećeg dana meseca juna 1989. godine, bejaše čas sjedinjenja. Srce koje je prosvetlilo milione drugih srca svetlošću Božijom i duhovnošću, prestalo je da kuca. Pomoću skrivene kamere koju su u bolnici postavili imamovi prijatelji sniman je svakodnevni

13 Deo *zijaratname* – molitve za imama Homeinija koja se izgovara prilikom hodočašća ili prilikom posete hramovima svetaca.

tok događaja za vreme njegovog bolničkog lečenja i operacije, kao i sam trenutak sjedinjenja sa Svevišnjim. Kada su snimci koji svedoče o imamovom duhovnom stanju i o njegovom duševnom miru prikazani na televiziji, ljudima su srca skoro prepukla od tuge, i to u meri koja se rečima ne da opisati; jedino da ste lično prisustvovali tome mogli biste steći predstavu o tom izlivu osećanja. Usne su mu se neprekidno micale prizivajući Ime Božije. Tokom svoje poslednje noći, nakon što je sa svojih 87 godina podneo nekoliko teških i dugih operacija i pošto je bio priključen na nekoliko boca sa infuzijom, imam je obavio svoju neobaveznu večernju molitvu i recitovao Časni Kur'an. Svoje poslednje časove proveo je u blaženom miru i spokoju neprekidno šapćući svedočenje o Božijem jedinstvu i verovesništvu Božijeg poslanika Muhameda (s.a.v.s.). U takvom stanju se nalazio u trenutku kada mu je duša uzletela ka carstvu nebeskom. Njegovo preseljenje u drugi svet ostavilo je nezaceljive rane na svim srcima.

Kada je vest o odlasku imama Homeinija u carstvo nebesko objavljena, izgledalo je kao da se dogodio snažan i razoran zemljotres; ljudi iz čitave zemlje i iz svih krajeva sveta u kojima se za ime i poruku imama Homeinija čulo i znalo, briznuli su u plač i šakama se stali udarati u glavu i grudi. Nema tog pera kojim bi se mogla zabeležiti, niti te reči kojom bi se do kraja dala opisati osećanja ljudi i razmere ove tragedije. Talasi leleka bili su izvan kontrole. Narod Irana, ti revolucionarni muslimani, imali su pravo da jadikuju kako i jesu, i da priređuju scene nikada ranije u istoriji viđene. Izgubili su onoga koji im je povratio pogaženo dostojanstvo; čoveka koji ih je izbavio, njih i njihovu domovinu, iz ruku američkih i zapadnih pljačkaša; koji je iznova oživeo islam i obasuo muslimane čašću; koji je osnovao Islamsku Republiku; koji je postojano stajao suprotstavljen paklenim i đavoljim silama i koji je godinama odolevao stotinama zavera, planiranih državnih udara, unutarnjih pobuna i odmetanja, i koji je osmogodišnjom odbranom

zemlje komandovao stojeći lice u lice sa neprijateljem kojega su u potpunosti i otvoreno podržavale obe supersile, i istočna i zapadna. Narod je izgubio svoga voljenog vođu, svoj verski autoritet i vesnika istinskog islama.

Verovatno je da će se oni koji nisu u stanju da pojme i da prihvate gore opisani način razmišljanja, i da uoče mentalno i emocionalno stanje naroda kakvo je prikazano u dokumentarnim filmovima koji prikazuju scene opraštanja od bezgrešnih posmrtnih ostataka imama Homeinija, i posmrtni i pogrebne obrede i ceremonije; i kad čuju vesti o iznenadnoj smrti desetina ljudi koji su podlegli tuzi jer nisu mogli da podnesu bol i patnju zbog gubitka koji su pretrpeli; i kad vide tela onih koji jedni za drugima gube svest te ih nose do najbliže ambulante; dakle, oni koji sve ovo ne mogu da shvate verovatno će ostati nemoćni pokušavajući da protumače ove činjenice. Ali oni koji znaju šta je ljubav i koji su istu iskusili, neće imati poteškoća da pomenute činjenice protumače. Odista, narod Irana voleo je imama Homeinija, i gle! kakav su samo očaravajući slogan odabrali za obeležavanje godišnjice njegovog upokojenja: "Voleti Homeinija znači voleti sve što je dobro!"

Dana 4. juna 1989. godine Veće verskih eksperata je održalo sastanak, i nakon čitanja imamove poslednje volje koje je upriličio Njegova svetost ajatolah Hamenei, a koje je trajalo dva i po sata, započela je diskusija i razmena mišljenja o određivanju ličnosti koja bi zamenila upokojenog imama. Na kraju je nakon nekoliko časova ajatolah Hamenei (tadašnji predsednik Republike) jednoglasno izabran za tu dužnost. Ajatolah Hamenei je bio student imama Homeinija – neka mu se Bog smiluje – i predstavljao je jednu od svetlih figura Revolucije, a bio je i jedan od pomagača tokom petojunskog ustanka. On je za vreme čitavog trajanja imamovog pokreta herojski branio Revoluciju zajedno sa drugim njenim pomagačima, i predstavljao značajan oslonac u svim usponima i padovima Revolucije. Godinama su zapadne sile i njihovi pomagači unu-

tar zemlje, koji su već bili odustali od nadanja da će poraziti imama, svoje izgledе za uspeh videli u smrti imama Homeinija. Međutim, mudrost iranskog naroda i brza i nadasve dostojna zamena koju je Veće eksperata izvršilo, kao i podrška imamovih potomaka i sledbenika istoj, u vetar su raspršili sve nade antirevolucionarnih elemenata. Ne samo da imamov odlazak sa ovoga sveta nije značio kraj puta, već je era imama Homeinija zapravo tek otpočela u daleko većim razmerama. Pa, zar misao i dobrota, duhovnost i istina ikada umiru?

Čitavog dana i noći 5. juna 1989. godine, milioni žitelja Teherana i svi ostali ožalošćeni građani koji su dolazili iz drugih gradova i sela okupljali su se u velikoj teheranskoj *musali*¹⁴. Okupili su se kako bi odali poslednju počast i rekli poslednje zbogom čoveku koji je svojim ustankom uspravio pognutu glavu vrednosti i vrlina u mračnome dobu tiranije i koji je u svetu započeo pokret bogotraženja i povratka čovečanstva svojoj pravoj prirodi. Ispraznim uobičajenim ceremonijama nije bilo ni traga; sve je bilo u stanju pripravnosti, i odisalo čovečnošću i ljubavlju. Bezgrešno telo počivšeg imama, odeveno u zelenu odoru, bilo je izloženo na uzdignutoj platformi u središtu višemilionskog živog kruga ožalošćenih, usred kojega je svetlucalo poput dragog kamena. Svi su lili suze dok su, svako svojim rečima, razgovarali sa svojim imamom. Obliznji autoput i sve ulice koje su vodile ka *musali* čitavom svojom dužinom bili su zakrčeni žalobnicima u crnini. Zastave žalosti bile su istaknute na zidovima, zgradama i svuda širom čitavoga grada, a zvuci recitovanja Kur'ana mogli su se čuti odatsvuda, iz džamija, poslovnih zgrada i domova građana. Uveče je u brdima i na otvorenom prostoru u okolini *musale* paljeno na hiljade sveća u znak sećanja na svetlost i na luč koju je imam Homeini upalio. Ožalošćene porodice sedele su u krugovima

14 *Mosala, musala* – centralna gradska džamija; mesto na otvorenom čistom prostoru gde se obavljaju javne zajedničke molitve i vrše ostale propisane pobožne radnje, kao, na primer, o velikim verskim praznicima.

oko sveća sa očima uprtim u osvetljene visine. Povici "*Ja Hosein!*" (O Huseine!) koje su izvikivali *basidisti* osećajući se osirotelima, i udarci koje su sebi zadavali po glavi i po grudima, čitavoj atmosferi davali su prizvuk rituala *ašure*. Svest o tome da više nikada neće čuti razgaljujući glas imama Homeinija u husejniji¹⁵ Džamarana, za njih je bila nepodnošljiva. Narod je čitavu noć proveo uz imamovo telo, a u ranim jutarnjim časovima dana 6. juna višemilionski skup je klanjao posmrtni namaz koji je predvodio ajatolah Golpajegani.

Masovna okupljanja i veličanstvenost legendarnog odziva naroda prilikom povratka imama Homeinija u domovinu (1. februara 1979) i ponovno, isto tako legendarno, masovno prisustvo naroda u imamovoj pogrebnoj povorci predstavljaju jedno od istorijskih čuda. Zvanični podaci svetskih novinskih agencija broj građana koji su 1979. godine izašli da dočekaju imama procenjuju na 6 miliona, dok broj onih koji su došli da se od njega oproste procenjuju na 9 miliona. Da čudo bude veće, sve to se dešavalo u doba kada bi bilo za očekivati da iranski narod bude iscrpljen i ozlojeđen, budući da su za vreme jedanaestogodišnje suverene vladavine imama Homeinija zapadne i istočne zemlje udruživale snage protiv Revolucije, i nametnuti osmogodišnji rat se vodio, i stotine drugih zavera se kovalo, usled čega je iranski narod pretrpeo nebrojene probleme i poteškoće i žrtvovao živote mnogih svojih voljenih. Naraštaji podizani u duhu imamove Božanske škole bez ostatka su verovali u sledeće reči imamove: "*Razmere podnošenja kuluka, patnji, nevolja, žrtvi i odricanja na ovome svetu, jednaka je razmerama veličanstvenosti ciljeva i njihove vrednosti i uzvišenosti njihovog položaja.*"

15 *Husejnija* – natkriveni prostor na otvorenom u kome se u vreme tasue *ašure* vrši jedan od obreda oplakivanja za imamom Hoseinom, po čemu je ova konstrukcija i dobila ime. Ovde – zgrada u Džamaranu, mestu boravka imama Homeinija, u kojoj se narod okupljao kako bi slušao njegove govore i obraćanja.

Pogrebna povorka od *musale* do imamovog hrama, neposredno uz *Behešt-e Zahra*, groblje mučenika Islamske revolucije, bejaše krenula. Deca, žene i ljudi naricali su toliko snažno i toliko glasno da bi neko mogao pomisliti kako se sa dušama rastaju. Sati su prolazili, no napredovanje pogrebne povorke je neprestano bivalo zaustavljano izlivima nekontrolisanih osećanja prisutnih. Naposljetku je imamovo telo helikopterom prebačeno do mesta ukopa. Gorući plamen rastanka bejaše potpaljen u srcima ljudi, i to osećanje razdvajanja je masu koja je pratila povorku učinilo do te mere uznemirenom da je čak i uprkos svim naporima snaga reda ukop bilo nemoguće sprovesti. Prizori sa lica mesta direktno su bili prenošeni na državnoj televiziji (javnosti su dostupni filmovi sa snimcima ovih događaja). Naposljetku je kovčeg sa imamovim bezgrešnim posmrtnim ostacima doslovno otrgnut od ruku i iz zagrljaja onih za koje je "Homeini" predstavljao deo samoga njihovog bića i nešto što njima pripada, te je helikopterom opet vraćen u Džamaran.

Oni koji na Zapadu, ili u senci svojih zapadnjačkih shvatanja život i svet gledaju sa materijalističkog i stanovišta pohlepe, u metežu automatizovanog života i u njegovoj zaglušujućoj vrevi, a koji su zaboravili na neprikosnovenost ljubavi i vrlina, neće biti u stanju da shvate prizore koji se mogu videti u filmovima o sahrani imama Homeinija. Kada bi im izvrtnja istine i zaglušujuće besmislice otrovne propagande koju šire neprijatelji istine dozvolili, i ako bi bez predrasuda, nepristrasno, i oslanjajući se na svoju savest i intuiciju proučili barem oporuku ili bar samo jednu od imamovih poruka, njihov sud bi se bez sumnje promenio.

Pošto sahrana nije mogla biti održana usled napetosti osećanja i emocija žalobnika, narod je u obaveštenju emitovanom putem radija pozvan da se razide: "*Pozivamo građane da se razidu kućama; pogrebni obredi su odloženi. Vreme sahrane biće naknadno objavljeno.*" Vlasti nisu ni sumnjale da će, kako vreme

bude proticalo sve više i više ožalošćenih iz udaljenijih krajeva zemlje pristizati kako bi se pridružili pogrebnoj povorci. Stoga su obredi sahrane obavljani u popodnevnim časovima istog tog dana usred svih tih izliva emocija i propratnih poteškoća. Segmenti pogrebnih obreda odaslati su u svet posredstvom dopisnika svetskih medija.

Na desetine knjiga poezije koje su pisali i objavljivali iran-ski i neiranski pesnici u danima nakon upokojenja imama Homeinija, dočaravaju osećanja naroda tokom tih dana. Među ovim elegijama pojedina dela se bez sumnje mogu svrstati u remek-dela u istoriji savremene iranske književnosti.

Pomeni povodom trećeg, sedmog i četrdesetog dana imamovog upokojenja održani su tokom prve godine, a potom su održavani redovni godišnji pomeni njegove smrti. A do izdanja knjige koja je pred vama, održano je devet veličanstvenih godišnjih pomena na taj četvrti dan meseca juna. Zahvaljujući revnosti imamovih poklonika velelepan mauzolej je izgrađen neverovatnom brzinom, kako bi se iskazala zahvalnost muslimanske zajednice njihovome duhovnom vođi, a u znak večnog sećanja na imama. Njegova sveta grobnica omiljeno je stecište nebrojenih hodočasnika i njegovih poklonika iz Irana, kao i muslimana iz drugih zemalja koji hram pohode svakodnevno, a naročito prilikom verskih praznika. Crvena zastava koja se vijori visoko uzdignuta nad mauzolejom, predstavlja spomen na crveni barjak Vođe mučenika, Huseina sina Alijevog, neka je mir sa njim. Ona nagoveštava da će Homeinijev pokret sličan *ašuri*, poput ustanka na Kerbeli, zauvek činiti da kroz vene ljudi predanih veri teče krv časti, ljudskosti i istrajnosti na putu Božijem.

I tako je odlazak imama Homeinija sa ovog sveta postao, kao i sam njegov život, početak novog buđenja i novog pokreta, a njegov put i sećanje na njega večni, jer on bejaše Istina a Istina je večna i besmrtna.

PRIPOVEST O BUĐENJU

Imam bejaše oličenje rajskog vrela, *kevsera*, a *kevser* starateljstva (*velajat*) jeste tok na zemlji nepresušan. A pripovest o tom bogobojaznom Božijem čoveku teče i teče ...

*"I ako ima duše kakve da se životom oglasi,
plemenitosti tog bogotražećeg oslobodioca za to neka zahvali."*

*Slavljeno bilo njegovo rođenje, njegovo upokojenje i
njegovo uskrsnuće.*

Pisana zaostavština imama Homeinija

Imam Homeini je napisao na desetine knjiga iz oblasti etike, gnoze, jurisprudencije i njene metodologije, filozofije, politike i društvenih pitanja, od kojih su mnoge već objavljene. Nažalost, izvestan broj imamovih najvrednijih rasprava izgubljen je tokom mnogobrojnih selidbi po iznajmljenim kućama u kojima je boravio, ili prilikom premetačina koje su agenti SAVAK-a vršili u njegovom domu i u njegovoj kućnoj biblioteci

Imam Homeini pisao je prefinjenim stilom. U svojim knjigama pridržavao se tradicionalnih pravila pisanja, vodio je računa o redosledu u izlaganju i o sažetosti, i klonio se otezanja. Tečna proza, korišćenje književnih umeća, sveža inovativnost kompozicije u njegovim političkim i verskim porukama stvorili su osnove za preobražaj u iranskoj verskoj i političkoj književnosti. Uticaj specifične terminologije i kompozicije koje je imam koristio već je prihvaćen u delima savremene persijske književnosti, pa čak i u svakodnevnom govornom jeziku ljudi. Pojedina dela imama Homeinija, kao što su ona iz oblasti jurisprudencije i njene metodologije i gnoze napisana su na arapskom jeziku, dok su ostala napisana na persijskom.

Pored sopstvenih naučnih radova, imam Homeini je takođe, svojim lepim krasnopisom, načinio i prepise izvesnog broja neobjavljenih rasprava drugih učenih ličnosti. Pojedina imamova dela napisana su specifičnim stilom, tako da je razumevanje istih nemoguće bez tumačenja merodavnih autoriteta iz tih blasti, dok su ostala njegova dela napisana nešto jednostavnijim stilom. Dela čiju je reviziju i reprint u skorije

vreme izvršio *Institut za prikupljanje i objavljivanje dela imama Homeinija* prednjače u odnosu na ostala izdanja, i to u pogledu uvodnih napomena, fusnota sa objašnjenjima, pregleda indeksa pojmova, kao i po brizi za tačnost teksta i prikazu ilustracija sa reprodukcijama originalnih stranica rukopisa. Pored toga, u poslednjih nekoliko godina izvestan broj imamovih dela po prvi put je publikovan u izdanju pomenutog Instituta. Trenutno postoji još jedan broj neobjavljenih radova koji će biti objavljeni u dogledno vreme a po završetku rada na fusnotama, objašnjenjima i odgovarajućim indeksima.

Imam Homeini se, tokom svog bogatog i plodnog stvaralaštva bavio širokim spektrom tema iz raznih oblasti verskog, političkog i društvenog života. Davao je komentare i tumačenja brojnih filozofskih, gnostičkih i verozakonskih dela drugih autora, pokretao pitanja i u vidu rasprava izlagao svoja stanovišta o opštim i praktičnim aspektima verozakona, držao predavanja od kojih su mnoga i zabeležena i kasnije objavljena. Iznoseći svoja pravozasnovana mišljenja, beležio je svoje najvažnije stavove, mišljenja i upozorenja o političkim i društvenim problemima sa kojima se suočavaju islamska društva, i ljudska zajednice uopšte, sve u formi činjenicama potkrepljene dokumentarne analize i dobronamernih saveta.

Između više od pedeset dela koja po svom stilu, kompoziciji i dubokoumnosti slikovito dočaravaju sveobuhvatnost interesovanja imama Homeinija i njegovu eruditivnost, sledeća se mogu izdvojiti kao najreprezentativnija:

Komentar na molitvu jutra [Šarh-e do'ā-je sahar]

– Delo koje sadrži tumačenje dubokih gnostičkih aspekata filozofije i *kalama* (islamske teologije), zasnovano na kur'anskim surama i predanjima *Ehl-ul-bejta* (Poslanikova časna porodica, neka Božiji mir i blagoslovi budu sa njima), kao komentar na molitvu poznatu kao *mubahala*, odnosno *jutarnju molitvu*.

Svetiljka upute [Misbah ul-hidaje ila l hilafat v'al-velajat]

– Predstavlja jedno od najdubokoumnijih i najblistavijih dela na temu islamske gnoze u savremenoj eri. Zanimljivo je napomenuti da je rad na ovoj knjizi imam Homeini završio kada mu je bilo svega 28 godina.

Zbirka poezije [Divan-e šer]

– Predstavlja skup imamovih poetskih dostignuća. Naime, imam Homeini je pisao gnostičku, političku i socijalnu poeziju još od svojih mladićkih dana. Nažalost, veći deo tih pesama zagubljen je tokom brojnih selidbi ili prilikom racija i premetačina koje su agenti SAVAK-a vršili u imamovom domu i biblioteci, ili pak usled nekih drugih okolnosti. U vremenu nakon pobede Islamske revolucije imam Homeini je pisao stihove u formi gazela, katrena i distiha.

Gnostička pisma (Nameha-je erfani)

– Predstavljaju jednu od zbirki imamovih pisama upućenih njegovim rođacima, a koja sadrže moralne pouke i gnostičke i obrazovne poruke.

Kevser (poruke, predavanja, govori, intervjui, dekreti i pisma)

– Zbirka političkih i socioloških radova imama Homeinija sabranih u 22 toma. Naime, osim u svojim knjigama *Kašfal-Asrar* [Otkrivanje tajne], *Islamska vlast*, i *Političko-Božanski testament*, imam Homeini je svoje stavove i političke, društvene i verske smernice izlagao i u stotinama propovedi, poruka, odluka i pisama tokom niza godina borbe vođene pre i nakon pobede Revolucije. Ove smernice su objavljivane u različitim formama i oblicima, i pod na desetine različitih naslova. Jedan od

njih je i zbirka *Sahife-je nur* [Knjiga svetlosti] u 22 toma, skupa sa pratećom knjigom pod nazivom *Ključ za tumačenje Sahife*. Pored toga, postoji još i priličan broj imamovih radova u formi pisama, odluka i izjava koji do sada nisu objavljivani, a koji će, kada budu odštampani, obuhvatiti nekoliko tomova.

Imam Homeini je pokolenjima koja dolaze u nasleđe ostavio bogatu zaostavštinu neiscrpne mudrosti zasnovane na iskustvu i plemenitosti, na čvrstoj i čistoj veri i na Istini, a Istina je večna i besmrtna...

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

284-726.1:929 Homeini, ajatolah
323(55)"19"

ANSARI, Hamid

Priповest o buđenju : osvrt na ideološku, intelektualnu i političku biografiju imama Homeinija (od rođenja do preseljenja na drugi svet) / Hamid Ansari ; prevod Milena Radulović. – 1. izd. – Beograd : Kulturni centar I. R. Irana, 2008 (Beograd : Alta Nova). – 182, [32] str. s tablama : 21 cm

Prevedeno prema: The Narrative of Awakening / Hamid Ansari. – Tiraž 500.

ISBN 978-86-7356-018-2

a) Homeini, Ruhollah, ajatolah (1902–1989) – Biografije b) Iran – Političke prilike – 20. v.
COBISS.SR-ID 152084492